

Češi ve světě 3

příběhy

Austrálie

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ

Češi ve světě 3

příběhy

Austrálie

Autorka

Bohdana Pěva Šolcová

Texty editovala

Olga Vlachová

Redakce DZS

Olga Vlachová

Vydává

Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1
www.dzs.cz

Obsah

Úvodem	6
PŘÍBĚH PRVNÍ <i>Rodina Zlatých</i>	9
PŘÍBĚH DRUHÝ <i>Franta Zeman</i>	22
PŘÍBĚH TŘETÍ <i>Jiří Švenger</i>	30
PŘÍBĚH ČTVRTÝ <i>Eva a Karel Řehořkovi</i>	42
PŘÍBĚH PÁTÝ <i>Marie a Jiří Lochmanovi</i>	56
PŘÍBĚH ŠESTÝ <i>Saša Kovaříčková</i>	67
PŘÍBĚH SEDMÝ <i>Adolf Dubský</i>	75
PŘÍBĚH OSMÝ <i>Libor Adam</i>	79
Slovo autorky závěrem	91

Úvodem

V této – v pořadí již třetí – části projektu *Češi ve světě, příběhy* čtenářům předkládáme 8 výjimečných životních příběhů našich krajanů z Austrálie. Letos jsme pro obálku knihy vybrali bílou barvu, která symbolizuje prázdná místa. A právě prázdné místo v mapování osudů našich krajanů ze všech koutů světa bychom prostřednictvím našich příběhů chtěli zaplnit.

Příběhy sesbírala a upravila Bohdana Pěva Šolcová, velmi zkušená učitelka češtiny v zahraničí. V rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí působila v roce 2001/02 u našich krajanů v ukrajinské Malinovce, v letech 2002 až 2005 pracovala v chorvatském Daruvaru a v roce 2015/16 byla vyslána jako učitelka češtiny do Austrálie, kde spolupracovala s krajanskými komunitami v Perthu, Melbourne a Adelaide. Za dobu svého relativně krátkého působení v Austrálii poznala řadu krajanů, kteří si ve svých srdcích uchovali lásku ke své vlasti. Pomocí silné vůle a nezdolné energie si naši krajané navzdory překážkám nejen dokázali vybudovat v Austrálii nový život, ale mnozí z nich se stali vynikajícími odborníky, vědci a umělci mezinárodního významu.

Nejprve krátká exkurze do historie české emigrace do Austrálie aneb Češi v Austrálii od 18. století do současnosti

Za prvního Čecha na australské půdě, ačkoliv pocházel z německé rodiny, je považován botanik a lékař Tadeáš Xaverius Peregrinus Haenke, který v roce 1793 popisoval místní faunu a flóru. Jeho australská expedice byla událostí, kterou se začaly psát oficiální dějiny Čechů v Austrálii.

V polovině 19. století s vypuknutím zlaté horečky přilákal kontinent další Čechy, jejich počty stále rostly. Nacistická okupace vyhnala do Austrálie již několik set krajanů. Ačkoliv masová emigrační vlna po srpnu 1968 (stejně jako ta poúnorová 1948) směřovala z Československa hlavně do zemí západní Evropy, Kanady a do USA, jedním z cílů emigrantů se stala také Austrálie. Podle Michaela Ciglera, australského sociologa českého původu, odešlo do Austrálie mezi srpnem 1968 a červnem 1970 asi 5 536 osob¹.

Velmi málo emigrantů původně uvažovalo o exilu v Austrálii, v odlehlé a drsné zemi, kde každý nově příchozí zažíval civilizační šok. Austrálie většinou nebyla jejich preferovanou destinací, protože se ale jiné země bránily přílivu emigrantů různými omezeními a zamítaly jejich žádosti o azyl, využili tito odmítnutí emigranti nabídky Austrálie, která v té době vedla příznivou imigrační politiku a přistěhovalce vítala.

Na tento vzdálený konec světa nikdo neodcházel za snadným životem a snadným ziskem. Přestože měla posrpnová emigrace v Austrálii integraci v novém domově daleko snazší než emigrace poúnorová, pracovali také posrpnoví exulanti zpočátku jako dělníci, třebaže měli středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Velkou překážkou v nalezení práce odpovídající jejich vzdělání byla neznalost anglického jazyka. Že je český živel pro Austrálii přínosný, poznala tato země již z první vlny emigrace po roce 1948. Češi tu vynikli v mnoha oblastech – založili například sjezdové lyžování (Antonín Šponar), moderní balet (Eduard Borovanský), rozvinuli mlékárenství (Milan Vyhnálek) nebo byli přínosem pro klasickou hudbu (Rudolf Pekárek). Mnoho Čechů obohatilo nový domov o své výjimečné schopnosti a svou erudici.

Československý exil byl po srpnu 1968 intenzivně posílen odchodem dalších lidí diskriminovaných nebo pronásledovaných režimem. Šlo o odborníky, vědce, spisovatele, herce, publicisty, vysokoškolské učitele, a také o reformní komunisty, kteří se angažovali v pražském jaru.

Někdy se hovoří ještě o třetí oficiální vlně emigrace od roku 1976 po sametovou revoluci. V současné době nejvíce láká Austrálie mladé lidi přijíždějící s turistickým nebo studentským vízem, a právě ti se často rozhodnou v zemi zůstat. Od revoluce jsou také běžnější smíšená manželství, přičemž v Austrálii žije více žen českého původu než mužů.²

Vraťme se nyní k pohnutým dobám 20. století a sledujme životní osudy lidí, kteří odešli ze své vlasti do Austrálie; budeme je provázet od počátku jejich cest až do současnosti. Krajané, kteří vyprávějí tyto příběhy, možná nejsou tak známí jako osobnosti uvedené v předchozím textu, ale o to více k nám promlouvají svými zdánlivě obyčejnými, a přesto ve skutečnosti výjimečnými životy.

² Australian Department of Social Services [online]. Cit. 2015-03-13. <https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/02_2014/czech_republic.pdf>.

¹ MILLER, J. (2014): *Zapadlí vlastenci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Než přijmete pozvání k četbě příběhů, dovolte nám obvyklou poznámku o jejich poslání a způsobu vyprávění:

Tuto útlou knížku, kterou nyní otvíráte, nelze chápat jen jako soubor zajímavého vyprávění, protože jsou to příběhy, které se skutečně staly. Rozhovory, které autorka vedla s krajany v češtině, často zachovávají autentické, pro české čtenáře leckdy zvláštní a mnohdy nespisovné výrazy. Věříme, že tento způsob vyprávění dokáže naše krajany čtenářům věrně přiblížit a že jejich příběhy mohou být zdrojem poznání, poučením a inspirací pro nás všechny.

Rodina Zlatých

Eda Zlatý

(narozen 29. 1. 1925 v Teplicích-Šanově – zemřel 16. 3. 2016 v Melbourne)

🎵 hudebník, zakladatel Šumavy

Věra Zlatá

(narozena 13. 3. 1930 v Petrovicích)

🎵 pekařka, kuchařka, zakladatelka Šumavy

Věra Zlatá, dcera

(narozena v Melbourne)

🎵 výchovná a kariérní poradkyně, starostka Sokola Melbourne od roku 2013 do současnosti

Eda Zlatý pomáhá budovat centrum Šumava v Belgrave u Melbourne

Eda Zlatý, nepřehlédnutelný člen Sokola Melbourne. Muzikant tělem i duší, který si svým kumštem i prací získal uznání v komunitě Čechů žijících v Austrálii. Jeho životní příběh a příběh celé jeho široké rodiny by vydal na román: dramatický hromadný útěk z komunistického Československa v roce 1949, uprchlické tábory, několikátý denní plavba lodí do Austrálie, rozdělení rodiny, manuální práce v cukrovaru a na železnici, jazyková bariéra, začátky podnikání v Austrálii...

Eda a Věra Zlatých patří k zakladatelům dnes již legendární Šumavy¹ u Melbourne, kde se od roku 1959 dosud pravidelně schází krajanská katolická komunita a nejširší česká a slovenská veřejnost.

Oba manželé milovali práci v Sokole. Až do roku 2015 pořádali tradiční úterní obědy v Národním domě, kde Eda vždy s potěšením dělal pro krajanské i nekrajanské strážníky knedlíky a jablečný štrúdl.

Její dcera Věra je energickou starostkou Sokola Melbourne, organizátorkou kulturních akcí a také kuchařkou a barmankou při různých příležitostech, které se odehrávají v Národním domě.

Věra a Eda Zlatých při přípravě tradičního úterního oběda v Sokole Melbourne

S rodinou Zlatých jsem se pravidelně setkávala při úterních posezeních v Národním domě v Melbourne. Eda Zlatý byl navzdory těžké chorobě vždy usměvavý a pozitivně naladěný. Lákal mě zahrát a zazpívat si s ním, a tak jsem iniciovala naše společné vánoční vystoupení. Bylo to jeho poslední vystoupení, na kterém vzal naposledy do rukou housle, aby zahrál sérii českých vánočních koled.

V předvánočním čase jsem byla ke Zlatým pozvána domů. Ten den vystoupala rtuť teploměru ke 40° C, vzduch se tetelil horkem, a tak jsme se usadili v klimatizovaném domě, kde rodina Zlatých připravili bohaté vánoční pohoštění. Na stole nechyběla štola, perníčky, cukroví a chlebičky. Horký vánoční punč nebo svažené víno? Ani pomyslení.

Odkud z Čech pocházíte a jaké bylo vaše zaměstnání?

Věra: Já jsem z Petrovic, to je na Šumavě. Tatínek měl v Petrovicích pekárnu, na Šumavě statek a v Plzni autodopravu. Já jsem vyučená cukrářka a pekařka. Můj táta mě vyučil. Celá naše rodina Zlatých utekla. Kompletně. Moji rodiče a pět dětí a také dvě rodiny příbuzných. Tatínekův kamarád byl mlynář a oba se v roce 1949 rozhodli, že utečou. Z naší rodiny uteklo dvacet osm lidí!

Eda: Já jsem původem z Teplic ze Šanova, což bývala dříve nejhezčí čtvrť. Po revoluci jsme se tam zajeli podívat, ale radši nemluvit... Měl jsem představu, že to tam bude vypadat jako za mých mladých let, ale bylo to pro mě velké zklamání. Dříve tam byly lázeňské ulice, samý parky a teď... Ani jsem to tam nemohl poznat. Já jsem byl původně voják a s pekařinou jsem neměl nic společného.

Kde jste byl nasazený?

Eda: Jako voják jsem byl nasazen v Plzni. Když ale začala druhá světová válka, byl jsem totálně nasazen na nucený práce do Německa, ale utekl jsem spolu s asi třiceti chlapama. Dostal jsem se do severní Afriky a potom jsem se dostal do Skotska k československé brigádě, kde jsem taky hrál, ale hlavně jsem tam nákladákama převážel munici.

Věra (dcera): Za svou odvahu dostal táta vojenské medaile – za zásluhy ve Velké Británii a ve Francii.

Eda: Ve čtyřicátém pátém v létě jsem se s vojákama vrátil domů, ale v roce 1946 jsem jako příslušník Československé armády skončil a vrátil se zase k nákladákům. Měl jsem jít do vojenské školy, ale já měl tý vojančiny dost. Pak jsem šel do Netolic...

Věra: Proč jsi vlastně šel do těch Netolic?

Eda: Protože tam byly hezký holky (všeobecný smích).

Edo, co vás přivedlo z Plzně do Petrovic na Šumavu?

Eda: Já jsem přišel do Petrovic jako voják.

Věra: Ano, bydlel tam ve škole a přišla moje máma, bylo jí ho líto a povídá: „Nemůžu ho tam nechat, aby tam spal na zemi.“ A tak ho vzala k nám domů. Mně bylo tehdy sedmnáct. No a v osmnácti jsem se vdávala. Celá vesnice byla na veselce. To bylo ve čtyřicátém sedmém. Moje máma měla Edu moc ráda. Protože se tátovi dobře vedlo, koupil nám v Horšovském Týně barák a Edovi nákladáky, aby si založil osobní a nákladní autodopravu.

Eda: Jenomže v roce 1949 mně autodopravu odebrali do národní správy a pak

¹ Šumava je katolické, rekreační, kulturní a společenské centrum české a slovenské komunity z Melbourne a okolí. Centrum vznikalo postupně od roku 1959 na několika pozemcích v Belgrave u Melbourne. Hlavním iniciátorem jeho vzniku byl páter Josef Peksa, který ve spolupráci s ostatními krajany vybudoval na pozemku hlavní budovu se společenským sálem, jídelnou, kuchyní, pokoji pro hosty, garáže, sklady, kuželnou a sociálním zařízením. Na pozemku zalesněném borovicemi nechybí jabloňový sad a došlo také k napuštění Čertova jezera. Na podnět pátera byla vybudována křížová cesta, na jejímž konci stojí kaplička zasvěcená Pražskému Jezulátku, vedle níž je pomník obětem nacismu a komunismu. Od roku 1961 se každý měsíc pořádala na Šumavě československá zábava, z jejíhož výtěžku se financoval provoz centra. Na počest pátera Peksy nese centrum jméno Peksa Park.

nás k tomu všemu vystěhovali z domu. Protože jsem měl živnost, autodopravu, tak mě sledovali.

Jak jsou okolnosti útěku vaší početné rodiny z Československa?

Eda: Když jsem v roce 1949 utíkal s manželkou a její velkou rodinou, použili jsme k přechodu hranic tři nákladní vozy, který měly falešnou dvojitou podlahu, kam se schovali čtyři lidé. Leželi tam pěkně zticha. Jeli jsme tři nákladáky plný lidí. Měli jsme doklady, který nám dovozovaly jet na hranice. Tam byly tenkrát prázdné domy, z kterých vyhnali Němce, a my jsme měli povolení tyhle domy rozebrat na stavební materiál, protože můj tchán nějaké domy koupil. Měli jsme vymyšle-

*Marie a Jaroslav Sudovi,
rodiče Věry Zlaté,
u nákladního vozu, který byl
součástí jejich autodopravy
v Československu*

nou trasu: jeli jsme z Plzně na Eisenstein. Na hranicích po nás čeští pohraničníci stříleli. V Německu jsme neměli nic domluveno, žádné ubytování, práci, prostě nic. Utekli jsme dvě rodiny – rodina pekaře a rodina mlynáře. Manželčini rodiče se jmenovali Marie a Jaroslav Sudovi. Utíkali tehdy se čtyřmi dětmi: Marií, Jardou, Drahuš a Libuší. S nimi jsme utíkali taky já a manželka Věra.

Věra, dcera: Můj dědeček Jaroslav byl velkým sokolem. Na starých fotografiích je vyfocen v sokolském kroji s medailemi.

Eda: Z Československa jsme utekli všichni hromadně, a stali se tak největší utečeneckou rodinou. Psali o tom tehdy dokonce v českých novinách. Doma jsme všechno nechali tak, jak to stálo, s sebou jsme si vzali jenom málo věcí. Já si vzal jenom housle a saxofon. Nechtěli jsme totiž, aby někdo poznal, že chceme utéct.

Věra: Jedině naše máma tam zůstala, aby hlídala barák. Bylo nám jí líto, že se tam o všechno musela starat. Vyslýchali ji, ale my jí nic o útěku neřekli. Při výslechu řekla, že jsme asi odjeli na hory.

Eda: Když jsme přešli hranice do Bavorska, tak jsme nejdříve bydleli v uprchlickém táboře. Prošli jsme táborem v Ausburgu a Ludwigsburgu. Ale protože jsem pořád někde hrál a vydělal jsem si tím muzicírováním dost peněz, mohli jsme si potom dovolit bydlet v bytu. Když jsme utíkali, tak jsme neplánovali, že zůstaneme v emigraci. Pořád jsme měli představu, že se do Československa vrátíme. V Bavorsku jsme chtěli počkat, až se to u nás obrátí, až komunisti padnou. Plánovali jsme návrat, ale netušili jsme, že komunistický režim vydrží tak dlouho. Tři nebo čtyři roky jsme čekali v Německu, až komunisti padnou. Ale ono nic.

Jak jste se dostali do Austrálie?

Eda: Naše rodina chtěla původně do Kanady, ale tam byly kvóty. No a v Německu byl australský klub, kam chodili Australani, kteří pracovali v Německu. V tom klubu jsem hrál a oni mně tam říkali: „Nechoď do Kanady, pojď k nám do Austrálie.“ A tak jsme jeli. Abychom mohli odjet do Austrálie, museli jsme podepsat dvouletý pracovní kontrakt. Austrálie nás tak měla právo poslat tam, kam bylo potřeba, nehledě na vzdělání. Já jsem musel jít pracovat do cukrovaru v Melbourne. Já a manželka jsme po příjezdu skončili v uprchlickém táboře Bonegilla blízko Albury, to je asi 300 kilometrů od Melbourne. Byli jsme tam asi rok. Naší velké rodině trvalo asi dva roky, než se v Austrálii sjednotila. Bylo nás totiž tolik, že nás museli před cestou rozdělit, a tak jsme odplouvali různými loděmi. Manželčini rodiče s dětmi pluli do Západní Austrálie a já a Věra jsme mířili do Melbourne.

Věra: Ano, nejdřív přijeli rodiče s mými čtyřmi sourozenci. Táta pracoval v Západní Austrálii na železnici. A jak se stavěla železnice, stěhovali se s ní. Moje máma byla po příjezdu do Austrálie velmi nešťastná. Bydleli ve stanech a ona brečela, co jí to ten táta jenom udělal. Nikdy neviděla hady. A tady nebyli jenom hadi, ale taky jedovatí pavouci! Jak se dostavěla železnice, odjeli rodiče a sourozenci do Melbourne, kam jsem dorazila z Německa já a Eda. Tak jsme se všichni setkali.

Jak dlouho vám trvala cesta do Austrálie?

Eda: Do Austrálie jsme se plavili lodí asi pět týdnů. Na lodi jsem pořád hrál pro pasažéry a posádku. V Austrálii jsme dorazili do uprchlického tábora v Bonegilla, kde byla vojenská kasárna. Tam jsem zase hrál, takže jsme měli já a žena nějaká

privilegia. Třeba jsme dostali vlastní pokoj. Ale žádný luxus to nebyl, protože to byly jenom plechový baráky. Ale že jsem hrál a manželka byla kuchářka, tak jsme měli jídlo a z hraní peníze. Takže se nám nežilo až tak špatně. Díky hraní jsme to měli v životě vždycky dobrý.

Eda Zlatý během zkoušky s kapelou v centru Šumava

Ve vašem životě hraje muzika prím. Kdo vás k hudbě přivedl?

Eda: Moje babička a děda mně ve třech letech darovali první housle a jako mladej kluk jsem se na ně naučil sám. Koupil jsem si knížku a podle ní jsem se učil. Když jsem byl voják, tak jsem si hraním vydělával. V Německu na americký základně jsem hrál na různých akcích, nebo ve Skotsku, když jsem byl na vojenském cvičení českého regimentu. Pořád jsem hrál v nějakých kapelách. Třeba v Klatovech jsme pořád hráli na nějakých bálech. Já jsem hrál odnepaměti, už v Teplicích jako mladej kluk. Když jsem přišel do Austrálie, byl jsem vybrán jako muzikant do ansámblu, který byl sestaven jenom z emigrantů. Organizoval to tehdy ministr imigrace Harold Holt², který chtěl Australanům ukázat, že uprchlíci nejsou žádný opice, který žijou na stromech. S tímhle souborem

jsem jeli na velký turné kolem celý Austrálie, třeba do Canberry nebo do Sydney.

Věra: Na koncertu v Canbeře se Eda seznámil s ministrem imigrace a ten nám pomohl sestěhovat celou naši početnou rodinu do Melbourne.

Věra, dcera: Když rodiče přijeli do Austrálie, tak celníci v Port Melbourne chtěli,

aby táta zaplatil clo za nástroje. Nechtěl a vysvětloval jim, že to jsou jeho nástroje, které používá pro svou obživu. Aby to dokázal, musel jim zahrát na všechny instrumenty. Táta měl tolik nástrojů, že vždy a všude mohl sestavit kapelu.

Obchod se smíšeným zbožím rodiny Zlatých. Děvčata Zlatých nabízejí zboží australským zákazníkům

Jak došlo k tomu, že vy, muzikant, původně voják, jste začal péct chleba?

Věra: Můj táta tady v Melbourne asi po roce koupil malou pekárnu a mého muže vzal do učení. V pekárně několik let pracovala celá rodina. Pak jsme se já a Eda postavili na vlastní nohy a založili rodinu. Narodily se nám dvě dcery, Věra a Anna.

Eda: V tchánově pekárně jsem pracoval od roku 1953 do roku 1958. Tedy pět let. V té době jsem měl tři „džoby“ najednou: hrál jsem, pekl chleba a rozvázal ho. Pracoval jsem v pekárně, pak jsem si omotal motýla kolem krku a jel jsem vlakem hodinu do Freestonu. Tam jsem hrál v hotelu, to bylo v padesátých letech a na počátku šedesátých let. Po hraní jsem spal u jednoho kamaráda na zemi. Pak jsem jel zase zpátky vlakem domů, manželka mi dala jinou košili a šel jsem do práce. Ale muzika byla nade vším.

Věra: Pracovali jsme jako diví. Ale takhle jsme si vydělali. Měli jsme pekárnu a obchod. Pak táta prodal pekárnu, kde prodával chleba pečený na „evropský způsob“, a učil Australany náš způsob pečení. Tady se totiž tenkrát pekl jenom bílý

² Harold Holt (1908–1967) byl premiérem Austrálie v letech 1966–1967. V letech 1949–1956 působil jako ministr pro imigraci. V prosinci roku 1967 zmizel při koupání v moři a po bezvýsledném pátrání byl prohlášen za mrtvého.

buchtový chleba. Nic jiného Australani neznali. Eda dělal v pekárně PR. Když třeba nějaká paní zavolala, že není něco v pořádku s pečivem, tak to žehlil. Tohle dělal, protože uměl dobře anglicky, už když jsme sem přišli. To byla ohromná výhoda.

Věro, narodila jste se v Austrálii v česky mluvící rodině. Měla jste problémy s angličtinou?

Věra, dcera: Vzpomínám si, že když jsem byla malá, tak jsme všichni bydleli spolu, celá naše rodina. Takže když jsem přišla do školy, tak jsem neuměla anglicky, jenom česky. V klášterní škole, která byla nedaleko naší pekárny ve Williamstownu, působil český farář Peksa³, který se znal s mou mámou ze Šumavy. Byli přáteli. Často jsem ve škole seděla smutná někde v koutku, protože mně děti ošklivě nadávaly, že jsem neuměla moc anglicky. Když byla ve škole přestávka, tak za mnou Peksa chodil a utěšoval mě: „Neboj, taky se anglicky naučíš.“ Když děti a učitelé viděli, že se mnou farář tak přátelsky rozmlouvá, získala jsem si jejich respekt a děti mě přestaly šikanovat. Měla jsem kliku, že jsem měla takového ochránce. To, že jsem do čtyř nebo pěti let mluvila jenom česky, je důvod, proč dneska mluvím česky. Nemluví dobře, ale mluvím. Když se narodila moje sestra Anna (to už jsme bydleli sami), tak na ni máma taky mluvila jenom česky. Když jsme sem přišli, tak jsme prostě anglicky neuměli. Ale máma se to pak naučila, protože jsme měli obchod. A taky naučila česky australské děti, když si k nám přišly hrát. Třeba na mě zavolala: „Věro, pojď sem!“ A ty to odposlouchaly. Všechno dirigovala česky. Třeba když jim chtěla dát bonbon, tak na ně volala: „Pojď sem!“ Naše babi se pak taky trochu naučila anglicky, protože měla obchod, kde se prodával chleba, „biscuity“ a další zboží. Ona to byla původně pekárna, ale babi z toho udělala obchod se smíšeným zbožím, který byl na rohu. Naše babi byla mozek rodiny, všichni museli dělat, co babi řekla. V obchodě pracovaly naše holky, třeba Drahuš. Babi je naučila, aby říkaly „yes, please“. Tehdy v Austrálii nebyli zvyklí mít dobrý servis. Babi je naučila, aby se k zákazníkům chovaly mile, ptaly se, jestli potřebují pomoc, jestli je všechno

³ Josef Peksa (1919 Bolešiny – 1993 Senohraby) se po únoru 1948 aktivně zapojil do protikomunistické činnosti. Protože mu hrozilo zatčení, opustil v říjnu 1948 Československo. Dostal se jako uprchlík do Austrálie, kde se mu podařilo prokázat, že je kněz, a stal se duchovním v uprchlickém táboře. V roce 1956 zakoupil s několika dalšími krajany kus buše v Belgrave u Melbourne, kde za jejich pomoci vybudoval Šumavu i s Čertovým jezerem, duchovní a kulturní centrum uprchlých Čechoslováků. V posledních letech dolehl na faráře stesk po rodných jižních Čechách a jeho posledním přáním bylo zemřít doma ve své vlasti. Přestože se ho krajané snažili přesvědčit, aby Austrálii neopouštěl, vrátil se v roce 1993 zpět do vlasti. Ještě téhož roku zemřel.

v pořádku, jestli nechtějí odvézt nákup domů. Zákazníci se pak do obchodu rádi vraceli, takže babi z toho udělala dobrou byznys. Výhodou bylo, že náš táta uměl se zákazníky mluvit anglicky. Všichni jsme pracovali jako šrouby. Byla to doba, kdy se daly vydělat hezké peníze. Když jsme sem přišli, chtěli jsme mít takovou dobrou životní úroveň, jakou jsme měli doma v Československu, tak jsme hodně pracovali. Ale potom se to obrátilo. V sedmdesátých a osmdesátých letech sem přicházeli z Československa lidé, aby měli tady v Austrálii vyšší životní úroveň.

Obal gramofonové desky s operetními melodiemi, které hraje kapela Edy Zlatého. V popředí sedí dcera Věra Zlatá a na housle hraje Eda Zlatý

Jaké jsou rozdíly mezi Čechy, kteří emigrovali po roce 1948 a později?

Věra, dcera: Češi, kteří sem do Austrálie přišli v padesátých letech, jsou úplně jiná klasa lidí než Češi, kteří přicházeli později. V padesátých letech odcházeli lidé z Československa s tím, že se zase vrátí zpátky domů. A tak zakládali spolky jako třeba Sokol a byli hrdý na to, že jsou Češi. Ale v současnosti? Mladý lidi nemají o spolkovou činnost zájem. Spolková činnost tu upadla. A přitom to všechno v Sokole děláme pro mladou generaci. Já se Sokola držím, protože mám dril v hodnotách Československa od mé babičky Marie. V současnosti nás je 120 členů Sokola. Byli jsme silnější spolek, ale staří zemřeli a mladí o to nemají zájem.

Jste podnikavá rodina. Váš byznys prodejem pekárny a obchodu neskončil...

Eda: To v žádném případě. Ještě když jsem pracoval v pekárně, tak jsem hrál v hotelu v kapele se třemi Čechy. Tím hraním jsem vydělal dost peněz na otevření

naší hospody Rheinland. Do toho hotelu chodili samí soudci a samí bohatí lidé. Tenkrát to byl špičkový hotel pro nóbl lidi. A tak jsme v šedesátém devátém otevřeli vlastní hospodu Rheinland Restaurant, kde se pořádaly různé výroční oslavy jako třeba 28. říjen. Hospoda byla v centru u St. Francis Church, byla dvoupatrová a měla asi tři sta míst. Tu hospodu jsme měli dvacet let v nájmu. Byl to původně starej sklad, kterej jsme zrekonstruovali na hospodu. Tam jsem měl kapelu s pěti lidmi!

Proč se vaše restaurace jmenovala Rheinland Restaurant? Proč jste ji pojmenovali po řece Rýn?

Eda: Tenkrát bylo období, kdy byla velmi oblíbená německá kuchyně. V hospodě jsme měli mapu Evropy, na které protékala řeka Rýn (německy Rhein) Švýcarskem, Německem, Rakouskem...

Věra, dcera: Na jídelníčku jsme tedy měli kromě jiného taky jídla těchto národů, takže k nám chodila německá a rakouská klientela. Byli jsme ale za to od Čechů kritizovaný. Připadalo jim, že to není česká, ale německá hospoda. Takhle jsme to ale vůbec nemysleli. Vlastně ani nevím, kdo ten název vymyslel. V té hospodě jsme pracovali všichni: rodiče, já, teta, děda, babi, strejda, co byl učitel, tak ten taky. Zkrátka rodina nám musela pomoci, protože jsme si na tu hospodu vzali obrovskou půjčku. Byl to ale dobrý byznys. Hospoda byla v centru města.

Eda: Pak jsme ale z centra odešli a měli druhou hospodu a tam jsme byli asi třináct let. Koupili jsme dva starý obchody v Richmondu a udělali z nich zase hospodu. To bylo v roce 1985. Hospoda se jmenovala Gypsy Baron, tedy Cikánský baron.

Věra, dcera: Ano, táta má rád tu operetu *Cikánský baron*. Když jsme měli ty hospody, tak k nám často chodili známí lidé z Československa – muzikanti, sportovci apod. Rádi chodili na českou svíčkovou k mé mámě. Protože československý sportovci dostávali málo peněz (oni snad tehdy měli jenom pět dolarů na den), tak jim moje máma jídlo dávala. A oni říkali: „Paní Zlatá, vy jste tak zlatá“ (*smích*). Martina Navrátilová si u nás vždycky dávala kačenu. Chodila k nám taky Novotná, Helena Mandlíková, Petr Korda... Lendl k nám nechodil. Vždycky, když přiletěli do Melbourne na Australian Open, tak se u nás stavili.

Věra: Chodili vždycky zadem, ani se neptali. My jsme se vždycky u nás v hospodě dozvěděli všechny novinky z československého tenisu. Tady se všechno vykecalo.

Věra, dcera: Pamatuju si, jak Helena hrála s Navrátilkou. To bylo třetí kolo a poprvé Helena porazila Navrátilku. A příští den k nám do hospody přišla Navrátilka na večeři. Helena tam taky byla a my jsme zrovna měli k večeři meruňkovy

knedlíky, který jsme po ní pojmenovali *Dumplings Helena*. A Navrátilka si po své kačeně dala ještě tyhle knedlíky. Byl tu taky nějaký novinář a hned druhý den bylo v novinách na titulní stránce, že to Helena Mandlíková naservírovala Martině Navrátilové podruhé, když si Navrátilová dala k večeři *Dumplings Helena*.

Početná rodina Zlatých s přáteli. V prostřední řadě třetí zprava sedí Věra Zlatá

Věro, vaši rodiče byli velmi pracovně vytížení...

Věra, dcera: Ano, tatínka jsme moc neviděli. Ale ještě že jsme měli faráře Peksu, který mě bral na hodiny klavíru a sestru na balet. Moc nám pomáhal. Byl jako můj táta. Náš táta nás ráno odvezl do školy a Peksu nás ze školy vyzvedával. My jsme z legrace říkali: „Táta, to je ten, co má toho motýlka.“ V neděli táta nehrál, to jsme šli do kostela. Máma pak uvařila oběd, kam byl pozvaný i farář Peksu. A taky k nám chodila Alena Semecká⁴. A takhle se to vlastně začlo. Lidi se

⁴ Alena Semecká emigrovala z komunistického Československa v květnu 1948. Patří spolu s Edou a Věrou Zlatých a farářem Peksou mezi zakladatele centra *Šumava* v Belgrave.

po kostelu začali scházet u nás a za čas jsme si říkali, že bychom měli mít místo, kde se budeme moci scházet. My jsme totiž měli malej byt. A tak je během doby napadlo založit *Šumavu*.

Jak jste vybírali pozemek a proč se centrum jmenuje *Šumava*?

Věra, dcera: Tehdy prodávali v Belgrave, což je asi čtyřicet kilometrů od Melbourne, velmi lacino pozemky, protože byly daleko od centra. Ten pozemek nám připomínal *Šumavu* u nás doma. Našel ho farář Peksa a náš táta. Peksa byl z Bolešín na Klatovsku, my z Petrovic ze *Šumavy*.

Věra: Když jsme koupili pozemek, nebylo tam nic. Postavili jsme tam jenom takovou provizorní boudu. Když jsme na pozemku pracovali, upekla jsem doma vždycky nějakou buchtu, udělala nějaké „snacks“. Eda to musel všechno na *Šumavu* vozit, protože jsme tam neměli ani kamna, na kterých bych uvařila.

Věra, dcera: A takhle začli. Máma začala odpoledne v neděli prodávat občerstvení, nějaké koláče, čaj. Doma vždycky napekla, na *Šumavě* to prodala, no a z vydělaných peněz se vždycky něco přistavělo nebo koupilo pro *Šumavu*. A to vlastně ani hodně lidí neví, jak vznikla *Šumava*. Málokdo zná tuhle historii. Lidí bydleli po celém městě a vždycky, když se chtěli sejít, tak se jelo na *Šumavu*. *Šumava* byla původně nehostinná buš. Všechny ty ohromné borovice, které tam dnes rostou, sázeli máma a táta.

Jak vznikl nápad pořádat společné úterní obědy v Národním domě?

Věra, dcera: To bylo asi v roce 1995. Rodiče prodali hospodu Gypsy Baron a byla jim dlouhá chvíle. Nehráli golf ani tenis, a tak začali vařit. U nich v hospodě se každé úterý setkávali krajané, no a tak navázali na tuto tradici a začali pořádat úterní obědy v Národním domě pro krajanu i všechny ostatní. Začali tam vařit ve svých sedmdesáti letech! Protože už to bylo pro rodiče náročné, převzala jsem asi před dvěma lety jejich roli a začala jsem v Sokole vařit já. Musela jsem kvůli tomu absolvovat kurz vaření. Takže jsem to vaření takhle zdědila.

Věro, narodila jste se v Melbourne. Navštívila jste Českou republiku? Edo a Věro, navštívili jste svou vlast od útěku po roce 1949?

Věra, dcera: Do Čech jsem jela poprvé v roce 1997. Nikdy předtím jsem tam nebyla. Pro moje rodiče to byla první návštěva Čech od roku 1949, kdy utekli z Československa. Pobyli jsme tam asi tři měsíce. Jeli jsme se podívat na *Šumavu*

a táta jel navštívit Teplice-Šanov. Byl ale tím, jak někdejší krásné lázeňské město vypadá, moc zklamáný.

Věra: Do Čech jsme od útěku v devětačtyřicátým přijeli po čtyřiceti osmi letech! Moje sestřenice v Čechách prodala pekárnu a koupili si v Plzni paneláky.

Věra, dcera: Když jsem v Petrovicích šla něco koupit, tak jsem se prodavačky ptala, jak se dostanu k domu Sudových. Ptala se mě, proč to chci vědět. Já jí odpověděla, že moje babička byla Sudová. „Cože, Sudová?! To snad ani není možný!“ vykřikla překvapeně. Dokonce i na poště si na mou rodinu Sudových pamatovali... Všechno se to změnilo. Na našich bývalých pozemcích stojí kasárna... Ale děda mně jednou řekl, že na našem pozemku pod stromem zakopal peníze. Jenomže od té doby se peníze změnilly tolikrát... Děda říkal, že si peníze nechtěl vzít s sebou do Německa, aby mu je tam někdo neukradl, a tak je zakopal pod nějaký strom (velký smích).

Edo a Věro, za svůj dlouhý život jste odvedli kus práce...

Eda: Letos jsem oslavil devadesátiny. To snad ani není možný...

Věra, dcera: Ale až do loňského roku náš táta hrál v kapele v restauraci German Cuckoo a o nedělích hrál na *Šumavě* k tanci. Když sem do Austrálie mí rodiče přišli, neměli nic. Jen saxofon, housle a ruce. Z ničeho vybudovali takových věcí.

Eda: Jojo, bejvávalo...

Eda Zlatý odešel do muzikantského nebe tři měsíce po uskutečnění rozhovoru.

Franta Zeman

(narozen 10. 3. 1949 v Brně)

- stavebník
- tramp

Je jisté, že Franta Zeman, tramp a Brňák tělem i duší, se nezalekne žádné divočiny, ani skutečné, ani té obrazné. Jeho cesta z Československa za svobodou nevedla po široké, rovné cestě, ale po strastiplné pěšince přes Alpy.

Dnes žije Franta se svou početnou rodinou v Adelaide, odkud často vyráží na výpravy do australské divočiny. Svůj „cajk“ sbalí do „báglu“ a rozjede se s rodinou, jejíž součástí je také německý ovčák Max, do přírody, kterou zná jako svá bagančata. Krajané v Československém klubu Adelaide dobře vědí, že Franta – tramskou přezdívkou Fóna – nejezdí na žádné výlety pro „paďoury“. Cesty náročné na zkušenost řidiče podniká díky své čtyřkolce, která hrdě nese státní poznávací značku BRNO 1988.

Franta Zeman se svým vozem na cestě do divočiny

Franto, proč má váš vůz espézetku BRNO 1988?

Já měl dokonce auto s espézetkou BRNO 1987. To bylo moje první auto tady v Austrálii. Su Brňák, proto je na značce Brno. 1987 byl rok, kdy jsem emigroval z Československa a 1988 byl rok, kdy jsem přišel do Austrálie.

Franto, co vás přivedlo k emigraci?

Já jsem nikdy o žádné emigraci nepřemýšlel. Já jsem se měl celkem pohodově. Pracoval jsem jako vedoucí stavební čety na Lidovém bytovém družstvu v Brně, a měl jsem tak celkem slušné peníze. Jenomže když jsme chtěli vycestovat do Jugoslávie, tak třináct hodin před odjezdem... Třináctka hrála v mém životě důležitou úlohu, protože třináct roků jsem byl ženatý, třináct roků měl můj syn, třináctkrát jsem se odvolával, prostě cokoli jsem udělal, bylo třináctkrát. Teda třináct hodin před odjezdem přišli dva úředníci z pasového oddělení k nám do bytu a chtěli naše pasy. Ty nám hned zebli a začali nám prohlížet byt. Protože jsme měli být na dovolené čtrnáct dnů, tak jsme srolovali koberec, abychom ho dali před dovolenou do čistírny, že si ho po dovolené vyzvedneme. To jim ale připadalo strašně podezřelý. Ti dva chtěli vidět všechno: povlečení, ručníky, chtěli vidět bůhvíco. Pak chodili po bytě a říkali, že to tam máme všechno staré a nevidí důvod, proč bych tedy neměl zdrhnout. Zřejmě že mě chtěli dostat peníze, protože pořád říkali: „Tak co s tím, pane Zeman, co s tím?“ Ale já jsem dělal, že nerozumím, a tak mně dali do ruky takové papír a tam stálo, že ve jménu republiky je náš výjezd nežádoucí. Ještě mně řekli, že se můžu v sobotu dopoledne na místní správě pasů a víz odvolat. To bylo v pátek, a v sobotu ráno jsme měli odjíždět. Na správu jsem tedy v sobotu zašel, ale byl tam jenom vrátnej, které na mě koukal jak na blázna, protože se neúřadovalo. Takže si ze mě ty dva ještě udělali legraci.

Z jakého důvodu za vámi domů přišli?

Tyhle dva za mnou přišli, protože mě někdo udal. U nás na Lidovém bytovém družstvu v Brně, kde jsem pracoval, byl předseda, které čachroval s bytama. A aby se angažoval, tak udával lidi, který chtěli někam jet. Já jsem okamžitě po tom, co jsme nemohli vycestovat, rozvázal pracovní poměr a myslel si, že budu v klidu. Ale přepočítal jsem se – každé dva tři měsíce k nám domů chodila kontrola a taky chodili po baráku a říkali lidem, aby hned ohlásili, kdybych něco prodával. Měl jsem smůlu, že jsem se dostal do tzv. kufru. Tam patřili lidé, kteří měli zákaz cestovat. Když mně zatrhli tu Jugoslávii, tak jsem se rozhodl, že tady v tom žít nebudu a že uteču. A tak

jsem si každé rok vyřizoval Jugoslávii. A protože to v té době normálně nešlo, tak jsem k některému zaměstnanci z Čedoku šel vymalovat byt. A za to jsem se vždycky dostal mezi první, který dostali zájezd do Jugoslávie. Ale bylo to stejně všechno nanic, protože mně pokaždé těsně před odjezdem přišli zebrať pas. Vždycky mě nechali projít celou procedurou vyřizování a pak přišli. Takhle to bylo čtyři roky! To už jsem si řekl, že to opravdu takhle dál nejde. Celou tu dobu jsem psal dopisy prezidentovi republiky, ale musel jsem je vždycky psát prostřednictvím správy pasů a víz. Když jsem psal prezidentovi přímo, tak mně dopis přišel zpátky s tím, že ho musím napsat prostřednictvím správy pasů a víz. Došel jsem tedy k závěru, že všechny tyhle dopisy jsou zbytečné. Zašel jsem tedy na správu pasů, kde jsem se jednoho známého, který tam pracoval, zeptal, kdo mě udal. Řekl: „Kdybych ti to řekl, tak někomu nafackuješ. Přijď zítra.“ Přišel jsem druhý den a on mně ty papíry dal. Do Jugoslávie jsme měli odjet za čtrnáct dní, ale já jsem řekl jednomu kamarádovi, s kterým jsem o emigraci už předtím mluvil, že nebudeme čekat a že pojedeme hned zítra. Sbalili jsme se dvě rodiny a hned jsme odjeli do Maďarska. Překročit hranice do Maďarska jsme se nebáli, ale překročit hranice do Jugoslávie, to už jsme měli strach, ale podařilo se. Měli jsme namířeno do Záhřebu, kde jsme chtěli žádat o azyl. Tam byl ale strašný bordel, úředníci chtěli po uprchlících úplatky. Když jsi jim nedala peníze do pasu, tak se s tebou nikdo ne bavil. Bylo taky hrozný vidět ty zoufalce, kteří leželi na zemi. Měli jsme toho dost, a tak jsme se rozhodli, že když máme zaplacenou dovolenou, tak odjedeme ze Záhřebu do našeho kempu. A až nám dovolenka skončí, půjdeme pěšky přes kopce do Rakouska. O azyl jsme v Záhřebu už žádat nechtěli.

Jak jste měli přechod do Rakouska připravený?

Od jednoho kamaráda jsem měl tip, že se dá do Rakouska projít železničním tunelem. Tato cesta se ale moc nedoporučovala, protože byla nebezpečná. Několik lidí tam totiž vlak zachytil a usmrtil a takovému nebezpečí jsem svou rodinu nechtěl vystavit. Měl jsem ale ještě další tip: jít přes kopce, přes slovinské Alpy. Koupili jsme si batohy, a kdyby nás někdo chytil, tak řekneme, že jdeme na výlet. Když nám skončila dovolená, tak jsme odjeli do hor, kam jsme v noci stoupali asi do výšky 1 600 m n. m. V popisu bylo, že jakmile skončí cesta, začíná červená turistická trasa přes hory do Rakouska. Jeli jsme nocí, my škodovkou a kamarádova rodina trabantem. Cesta se stále více zužovala a zhoršovala, přejížděli jsme potoky, které byly stále více divoké. Každou chvíli jsme proto museli vyskočit z auta a tlačit ho.

Najednou cesta skončila, stromy byly popadané přes cestu. Přemýšleli jsme, jestli jsme někde v orientaci neudělali chybu. A tak jsme jeli nazpět k nejbližšímu rozcestí a jeli jinou cestou. Po nějaké době jsme ale zjistili, že také tato cesta je špatná. Znovu jsme se vrátili. Byli jsme velmi unavení a vyčerpaní, a tak jsme se rozhodli, že se vyspíme. Každý se někam svalil a usnul. Spánek ale trval pouhé dvě hodiny. Když se rozednilo, podařilo se nám najít turistickou cestu. Každý si sbalil do batohu, co si chtěl vzít s sebou, nechali jsme tu auta a vyrazili jsme za svobodou. Vyškrábali jsme se do výšky asi 1 900 m n. m. Výstup nahoru nám trval asi tři hodiny. Dorazili jsme k nějakému drátěnému plotu a začali sestupovat dolů do Rakouska. Před sebou jsme měli asi třicet kilometrů. Shodou okolností jsme na rakouské straně vyšli v místě, kde ústí ten železniční tunel z Jugoslávie do Rakouska. U tunelu stáli rakouští pohraničníci a čekali, kdo z toho tunelu vyleze. Mysleli si, že jsme z tunelu vylezli, ale my jsme jenom šli kolem. Zastavili nás a uklidňovali, že se nic neděje, ať jsme v klidu. Prohlíželi si naše pasy a pak nás zavezli do nějaké malé vesničky, kde nás na stanici vsadili do denního vězení. Prověřovali nás, nabízeli jídlo, deky. Přespali jsme tu a ráno nás zavezli do Gratzu, odkud nás poslali do Traiskirchenu, kde byl dům pro uprchlíky. Několik měsíců jsme čekali, která země nás přijme. Po asi sedmi měsících nám oznámili, že letíme do Austrálie.

Jak jste byli při útěku z Československa jazykově vybavení?

Já jsem žádným cizím jazykem nemluvil. Já jsem se dokonce ani neodvážil mět doma cizí slovník, jak jsem se bál domovních prohlídek. Byl jsem tak hlídaný, že bych ani do žádných kurzů angličtiny chodit nemohl. V Rakousku ale děti chodily do školy, kde se učily německy a taky trochu anglicky, takže když jsme odcházeli do Austrálie, tak děti už sem tam něco anglicky řekly. Ale začaly tu potom chodit do školy, která byla určená pro emigranty, takže se naučily. Musím říct, že jsme my rodiče s angličtinou zaspali. Je to ale v dnešní době handicap. Když jsme přišli do Austrálie, bylo mně čtyřicet, takže mně šla angličtina dost ztuha. V těch kurzech angličtiny pro emigranty to chodilo tak, že dvacetiletý se naučil mluvit hodně rychle, třicetiletý dobře, čtyřicetiletý jakžtakž a kdo měl padesát, tak tam přestal chodit. Neznám nikého, kdo odešel v pětadvaceti, že by měl s angličtinou problém. Já se nenaučil. Moji známí tady v Austrálii jsou Češi, v práci mluvím česky a doma taky mluvím česky. Takže jsem se do angličtiny nikdy nedostal. Když jsme přišli do Austrálie, tak byla moje komunikace dost omezená. Když jsem maloval byty, tak jsem při práci nemluvil. Prostě jsem maloval, večer si sbalil fídlátka a pak si řekl

s kolegy, že se uvidíme zase zítra. Jeden čas jsem pracoval jako malíř pro jednoho Rakušáka, který mně nabídl práci, protože jsem uměl chodit po štaflích, což tady v Austrálii neznali. Často se hrozně vztekal, když jsem mluvil česky, a béká: „Franky, speak English! Franky, speak English!“ Jenomže tady v Austrálii to chodilo tak, že malíři jeden den přišli do práce a druhý už ne, protože byl fotbal nebo závody koní nebo něco jinýho. No a české Franta, ten chodil do práce pořád. Později si Rakušák uvědomil, že je lepší mět někého, kdo třeba nemluví anglicky, ale umí pracovat. Ještě několik roků po mém odchodu mně volal, jestli sa nechcu vrátit.

Proč jste se stali členy Československého klubu Adelaide?

Když jsme přišli do Austrálie, stali jsme se členy klubu. Klub nám totiž nahrazoval domov. Po příletu jsme byli v cizím prostředí, potřebovali jsme informace, které nám klub poskytl. Také jsme si tu našli přátele, hlavně z naší generace. Osmašedesátníci byli pro nás již starší. V klubu jsme se cítili jako doma. Pořádalo se tam asi osm, možná deset zábav do roka. Pořádaly se tam koncerty, divadelní představení, diskotéky, sportovní akce, chodili jsme na společné procházky. Klub žil v té době velmi komunitně. Ale po revoluci se to dost pokazilo.

*Franta s manželkou
Vilkou kempují*

Jak se vám jako trampovi vedlo v Československu?

Já jsem vyrostl na Starém Brně, teda Staráku, a to bylo známé, že tam bylo nádraží. V té době bylo módní jezdit na Jihlávku, což je na Třebíčsku. Měl jsem výhodu, že jsem bydlel v blízkosti železnice, takže jsem měl možnost jít z vlaku jiným směrem než ostatní. Na druhou stranu, kde byly uhelné sklady. Když jsi šla normálně nádražní budovou, tak tam stáli příslušníci a znepríjemňovali ti život, takže jsme zdrhali, jak to šlo. Komunisti viděli v trampingu nebezpečí, protože věděli, že každý tramp má na vojně kamaráda. Trampové se dokázali přemísťovat po republice, aniž by jim někdo musel něco vykládat, dokázali se dobře orientovat. Komunisti nám život hodně znepríjemňovali. Ale nebylo to pro nás mladší zase až tak nepříjemný jako pro naše starší kamarády, kterým brali třeba torny. Když jsem byl v osmašedesátém na vojně, tak hodně kamarádů trampů emigrovalo do Kanady. Když jsem přišel do Austrálie, tak si nikdo nevěšmal, že máš batoh na zádech a nůž, ale v Československu jsi jela na čundr a vrátila ses domů beze všeho.

Jak se vede československému trampingu v Austrálii?

Trampskou komunitu tu máme pořád. Scházíme se třeba na Velikonoce na potlach. Je tu několik osad, ale jsou to jiné osady než v Česku. Já jezdím na mnohá tramská setkání po celém světě, ale většina místních trampů jezdí jenom na zdejší velikonoční potlach. Když naši trampové začínali v cizích zemích, tak ztratili kontakt s českým trampem. Začali proto organizovat nové osady, třeba hodně jich vzniklo v Kanadě. Tam se taky dost organizovaly různé akce, jako třeba závody v rybolovu, neměli jenom potlach na Velikonoce. Kdežto v Austrálii se dělal hlavně potlach na Velikonoce. My trampové tady v Austrálii nejsme bohužel moc propojeni s ostatními. Každých pět let nebo tři roky se koná celosvětový potlach. Pořádalo se taky tady v Austrálii a teď se bude konat v Texasu. Tramská komunita zestárla, takže se plánuje poslední desátý celosvětový potlach¹, kterým to všechno skončí. To bude konec.

¹ Celosvětový potlach je oficiální setkání trampů z celého světa i ze staré vlasti. Tradici celosvětových potlachů založil v roce 1978 v kanadském Yukonu pražský tramp Wimpy Nebeský, který od roku 1967 žije v zámoří. V roce 2018 by se měl v Texasu uskutečnit 10. celosvětový potlach, který by se měl stát posledním potlachem. Rok 2018 představuje pro trampy řadu jubileí: 100. výročí trampingu vzniklého v bývalém Československu, pro většinu trampů 50. výročí odchodu do emigrace, 40. výročí konání celosvětových potlachů a jubilejní 10. výročí celosvětového potlachu.

Jste Franta nebo Fóna?

Tuhle trampskou přezdívku v Austrálii neužívám. Tady lidi ani nevíj, že su po trampsku Fóna. Pro lidi su Franta. Trampský přezdívky jsme měli všichni a komunisti je neměli rádi. Ale oni měli taky přezdívky, aby se maskovali.

*Franta Zeman
na nejsevernějším bodu
australského kontinentu*

Co vám chybí v ČR a co v Austrálii?

Ani nevím. V Čechách se nejlíp cítím mezi trampama. Moji kamarádi v Čechách jsou většinou trampové nebo bývalí spolužáci. My jsme se po škole se spolužákama nijak nestýkali. Nebyl jsem v kontaktu s žádným spolužákem. Jednou jsem hledal na stránkách *spolužáci.cz* naši třídu, ale zjistil jsem, že moje třída tam není, že není aktivní. Pak jsem ale byl v Čechách na jednom vystoupení a náhodou jsem se tam setkal se svým spolužákem a ten měl větší přehled. Začal naši třídu dávat dohromady a došlo to tak daleko, že jsme měli první setkání od školy po padesáti letech. Sraz probíhal tak, že jsem tam přišel a nikoho jsem tam neznal (*smích*). Ani jsem nevěděl, kdo to je. Já nepoznal ani svoji lásku... Někdy ta setkání v Česku pro mě nesú příjemná. Já nesú nějaký milionář, ale nemusím se ohlížet s penězma napravo nalevo. Ne tak moji spolužáci a kamarádi v Česku. Já tohle беру dost těžce a trápí mě to, hodně mě to trápí. Moji kamarádi musíj platit hafo peněz za bydlení a zbývá jim málo peněz na to ostatní. A tak by to nemělo být. Musím říct, že tady

*Manželé Zemanovi
v australském vnitrozemí,
tzv. outbacku*

v Austrálii vedu velice hodnotný život. Zanedlouho odjíždíme naše partyja do Kimberley² a musím říct, že nikomu z nás není pod šedesát roků. A tady vidíš ten rozdíl v životě: v Čechách lidi v našich letech přemýšlij, kde budou na hřbitově ležet, a tady lidi přemýšlij, kam se pojedou podívat. Taky pohled na svět se liší – když zavolám kamarádovi, jak se má, tak mlčí a pak odpoví, že blbě. A není sám. Stáří má být radostné, ale pochybuju, že tomu tak v Česku je. Tam si staří lidé myslíj, že to mají sečtený, přemýšlij, co si dajó do puse a jak zaplatijó nájem.

Jaké bylo vaše setkání s vlastí po útěku do emigrace?

Nebylo to příjemné setkání. Do Čech jsem jel poprvé v roce 1993. Ten pocit ze setkání s vlastí byl hrozně divný... v hlavě mi probíhalo dětství... Ale můžu odpřisáhnout, že jsem přišel před náš barák, kde jsem vyrůstal, a já jsem tam nemohl vkročit ani krok. Já jsem tam nechcel jít. Nevím proč, ale jako kdybych si nechcel pokazit ty vzpomínky, které jsem měl, kdy jsme jako děti lítali po schodech a baby na nás křičely. Cítil jsem, že to tam už nebude, a tak jsem si nechťel pokazit ty vzpomínky. Jenom jsem před tím barákem stál a nechcel jsem tam vkročit...

Pozn.: Franta Zeman běžně přechází z nářečí do spisovného jazyka. Jeho výpověď, ač různorodá, je autentická.

² Kimberley je těžko přístupná divočina v Západní Austrálii. Tento izolovaný region připomínající svou rozlohou Polsko je pokryt pohořími, sezónně mohutnými řekami a členité pobřeží je domovem krokodýlů. Drsný terén vyžaduje terénní vůz nebo lehké letadlo. Je velmi obtížné poznat celou tuto rozsáhlou divočinu.

Jiří Švenger

(narozen 1923 v Čáslavi)

- spisovatel
- veterán 2. světové války (příslušník leteckých jednotek RAF v Anglii a 311. československé bombardovací perutě RAF)
- kožešník

Obklopen knihami píše Jiří Švenger ve svém melbournském bytě povídky. Týdně uvidí světlo světa dvě, v souhrnu jich napsal přes dvě stě a některé z nich vytvořily soubory povídek, které byly publikovány.

Tento neobyčejný člověk prožil životní příběh hodný knižního nebo filmového zpracování. Šťastnou shodou okolností se dostal před vypuknutím 2. světové války do Anglie, což mu jako českému židovi zachránilo život, neboť jeho matka i bratr prošli Terezínem, odkud byli odesláni transportem do Estonska, kde byli v koncentračním táboře zavražděni. V Anglii byl jako dobrovolník přijat do RAF, jako radiomechanik 311. československé bombardovací perutě působil u letectva až do konce 2. světové války.

Pan Švenger mě v Sokole Melbourne, kde jsem se s ním setkala, okamžitě zaujal. Přes svůj pokročilý věk má veliký přehled o politickém, společenském a kulturním dění. O vše se živě zajímá a věci komentuje s nadhledem. Člověk, který stále studuje, čte a chce se učit novým věcem.

Slovo dalo slovo a Jiří mě s mou rodinou pozval na návštěvu, která byla neobyčejně živá, zábavná a obohacující. Zatímco jsme společně vařili oběd a chystali odpolední kávu, povídali jsme si o jeho bohatém a strastiplném životě i o věcech, které jsou mezi nebem a zemí.

*Jiří Švenger
s učitelkou
Bohdanou Pěvou
Šolcovou ve svém
bytě v Melbourne
v roce 2016*

Jiří, co je námětem vašich povídek?

Některé z mých povídek jsou motivovány Karlem Čapkem. On mně dal nápad, jak je napsat. Nic jsem neopsal, jenom jsem díky němu dostal nápad. Moje články a povídky jsou filozofické, některé humoristické a nejsou založeny na pravdě. Některé jsou šokující, pro někoho možná i nepříjemné. Taky píší povídky se sexuálními náměty. Povídky píšou v angličtině a spisovatelství se věnuji asi dvacet let, během nichž mi vyšlo několik knih.

Zaujal mě obraz, který visí na stěně...

Ten obraz jsem maloval já. Je to můj autoportrét.

Jaká byla vaše rodina?

Narodil jsem se v Čáslavi do česko-židovské rodiny. V rodném listu mám vlastně napsáno Schwenger, ne Švenger. Můj otec pocházel z Kejžlic, to je na Humpolecku, kde měli hospodu. Maminka pocházela z Močovic u Čáslavi, kde měla její rodina obchod se smíšeným zbožím. Když byla moje maminka Emilie mladé děvče, poslal ji její otec Bohumil do Sudet do Liberce do učení, aby se naučila textilnímu obchodu a také německy. Můj otec Rudolf Schwenger se naučil dobře německy na gymnáziu ve Vídni. Ale když v roce 1918 vzniklo samostatné Československo,

přestali moji rodiče německy mluvit. S nikým nepromluví ani slovo německy. Můj otec byl v regimentu horských myslivců. Vypadal velmi legračně: krátký kabát, kalhoty ke kolenům, silné vlněné ponožky a kotníkové boty. A jeho knírek byl prostě perfektní! Moji rodiče měli čtyři děti. Měl jsem dva bratry a jednu sestru. Když se mí rodiče přestěhovali do Čáslavi, založila moje maminka obchod s textilem. Můj otec příliš tomuto byznysu nerozuměl, byl velmi špatný obchodník a maminka měla spoustu práce se čtyřmi malými dětmi, takže obchod upadal. Když mi byly čtyři roky, přestěhovali jsme se do levného bytu do Karlína do Prahy. Moje maminka se pokoušela vydělávat peníze prodejem vysavačů. V roce 1927 to byla ohromná novinka, ale lidé se báli hluku, a tak jich maminka neprodala moc. Můj otec dostal práci u stavební společnosti jako prokurista a prodával okenní sklo, ale jeho plat nebyl vysoký, takže jsme žili v bídě. Nemohli jsme platit za elektřinu, a tak jsme svítili svíčkami. Maminka také vydělávala peníze tak, že stála na rohu ulice u trhu a prodávala ponožky, které si brala z jedné továrny na kredit, ale policie ji odháněla pryč. Potom si maminka koupila jehlice a začala plést své vlastní pletené zboží. Časem se tento obchod rozmohl a my jsme se měli lépe a lépe. Maminka vydělala nějaké peníze a mohla si dovolit se s mým otcem rozvést a finančně se s ním vyrovnat. Otec si vzal peníze a odešel. To bylo naposledy, kdy jsem otce viděl. A tak jsem od svých jedenácti let žil jenom s maminkou a sourozenci. Ale jsem si jistý, že se potkal s mou maminkou a mým starším bratrem Kurtem v koncentračním táboře Terezín.

Jak vzpomínáte na českou školu?

Když jsem jako malý kluk trávil nějaký čas v Radošovicích, tak jsem ve zdejší škole všechny omračoval tím, že jsem přednášel Karla Hynka Máchu. Jako fotbalista jsem byl ale beznadějný... Mým osudem se stal pan učitel Votýpka, který nás vyučoval českému jazyku. Měl krátce střižené vlasy na ježka a vypadal trochu jako Bart Simpson. V přední lavici se mnou seděli dva židovští kluci, spolužáci – Nueshule a Buchsbaum. Nacisti je ale zavraždili.

Váš židovský původ nebyl v té době výhra...

Vzpomínám si, že když jsme se měli lépe a jeli jsme na prázdniny do Tater, tak jsem si šel přidat knedlík k rajské omáčce. Mladý kuchař, který vařil v hotelové kuchyni, se na mě podíval a řekl: „Podívejme se na toho malého žida, já ho obřežu!“ A začal nožem, který měl v ruce, mávat ve vzduchu. Byl to pro mě šok. To bylo

poprvé, kdy jsem si uvědomil, že jsem asi jiný než ostatní. Byl jsem malý židovský kluk a to byla asi špatná věc. Rozložitá kuchařka ale dala tomu mladíkovi pořádnou facu: „Nechovej se jako prase!“ Dala mi knedlík, ale vůbec mi nechutnal.

Jak jste se dostal do Anglie?

To je delší historie. V roce 1937 poslala maminka mou sestru Hanu do Paříže jako au-pair, aby se naučila francouzsky. Po dvou letech ji pak poslala do Anglie, aby se naučila anglicky. Když nám Německo vzalo Sudety a maminka poslouchala to Hitlerovo vykřikování a řvaní, napsala mé sestře do Anglie, aby pro mě našla sponzora. To mně bylo patnáct a půl. Sestře se podařilo najít rodinu Simmondsovu, která se stala mým sponzorem. Jednoho rána se ve škole o přestávce najednou objevila moje maminka s ruksakem: „Všeho nech a pojď!“ Vůbec jsem nevěděl, co se děje! Rovnou ze školy jsme jeli na ruzyňské letiště. Dala mi do kapsy osm liber, ruksak s prádlem a jídlem a řekla: „Letíš do Anglie.“ A já letěl. Dodnes vzpomínám na to malé letadlo. Za čtrnáct dní nato vpochoďovali do Československa nacisté... Přiletěl jsem do Londýna, ale nikdo mě tam nečekal. Imigrační úředník na mě pořád jenom řval, ale já jsem mu nerozuměl. Stále dokola jsem mu opakoval „visit, visit, visit“ a ukazoval cedulku se sestřinou adresou. Úředník mávl rukou a ukázal na autobusovou stanici ve směru k nádraží Victoria Station. Pozdě v noci jsem doputoval k sestře. Pro poruchu na autě mi nemohla přijít naproti. Její první otázka ale byla: „Přivezl jsi mi šunku a černý chleba?“

Jak vzpomínáte na hostitelskou rodinu?

Pan Simmonds, knihkupec, se o mě v Anglii staral jako otec. Lépe než otec... V Anglii jsem už do školy nešel. Vydělával jsem si na živobytí v knihkupectví u pana Simmondse, kde jsem oprašoval knihy a hlídal obchod. Všichni na mě byli hodní a hodně na mě mluvili, abych se naučil anglicky. Potom mně sestra našla místo kožešnického uředníka, kde jsem zůstal dva roky. Měl jsem ale tak málo peněz, že jsem neměl skoro co jíst. Naštěstí mi šéfovy děti nechávaly na talíři zbytky. Mojí povinností taky bylo umývat v šéfově domácnosti nádoby.

Vy jste se dostal do Anglie. Ale co vaše matka?

Moje maminka byla transportována z Terezína do Estonska do koncentračního tábora v Jägale. Zemřela tam v ďábelských dírách, kde spolu s ní zemřelo 800 žen z Prahy. Než zemřely, zaživa jim vytrhali zlaté zuby. O tomhle jsem četl svědectví.

Jak jste se v Anglii dostal k letectvu?

Když jsem přiletěl do Anglie, tak za dva roky začala válka a já jsem odešel jako dobrovolník do anglického letectva, to mně bylo sedmnáct a půl. Československá armáda se zrovna formovala, a tak jsem odešel na tři měsíce do naší armády. Vzali mě jen jako pěšáka. Byl jsem nově přijatým vojákům z francouzské cizinecké legie

Českoslovenští letci
RAF

spíš pro legraci, protože jsem byl nejmladší a nejslabší. Z československé armády jsem šel do RAF. Chtěl jsem létat. V Londýně jsem se postavil před výběrovou komisi. Přisedící angličtí důstojníci pro mě měli sympatie, asi proto, že jsem už dobře mluvil anglicky, ale český major na mě zhurta spustil: „Do letectva nebereme lidi jako ty. Jenom české lidi a s doporučením. Odchod!“ Odešel jsem a popadl mě obrovský vztek. Obrátil jsem se, vrazil do dveří a zasalutoval před majorem. Ten na mě řval, co si to dovoluju, ale já mu řekl: „Doporučení k letectvu mám, ale váhal jsem vám to napoprvé říct. Je to pan ministr Jan Masaryk na československém velvyslanectví. On zná moji maminku.“ Nemluvil jsem pravdu, vymyslel jsem si to. Major byl trochu rozpácitý a znejistěl. Pak ale najednou řekl: „Víš co? Jsi šásek. Já tě tam tedy pustím. Odchod!“ A tak jsem se dostal k letectvu. Anglická kasárna byla naprostý luxus. Už jsem neměl matraci vycpanou slámou plnou blech, měli jsme skvěle bílá prostěradla a dokonce tu byl uzavřený vyhřívaný bazén. Baráky byly super čisté. Jen ta jejich kuchyně! Ta byla hrozná!

Co jste u letectva dělal?

V táboře jsem dostal na starost učebnu ve škole, kde se čeští důstojníci učili navigaci. Staral jsem se o oheň v kamnech a rozdával důstojníkům učebnice a tužky. Hlavním instruktorem byl štábní kapitán Fikrdle. Velmi hodný člověk. Neměl jsem toho moc na práci, a tak jsem se v zadní lavici učil pilotovat a navigovat. Za několik týdnů skládali studenti zkoušky. Já jsem rozdával testovací formuláře a jeden jsem si vzal pro sebe a vypracoval ho. Fikrdle pátral, který Švenger vypracoval test, a přišel na to, že jsem to byl já, služba v učebně. Měl jsem nejlepší výsledky, a tak mě poslal na další testy s ostatními. Po nich mi řekli, že jsem schopen pilotovat nákladní letadlo a být radiopozorovatelem. Protože při lékařské prohlídce zjistili, že jsem krátkozraký, nemohl jsem se stát bojovým pilotem. Československé letectvo v té době nákladové piloty ani radiopozorovatele nepotřebovalo, a tak mě poslali k Britům. Když jsem se hlásil seržantovi McGrathovi, tak mi řekl: „Doufám, že jste si s sebou z Československa nevezl kyselý zelí. Teď jste v zatracený RAF, ne ve vaší salámový zemi.“ To vše mi říkal se silným skotským přízvukem. I když seržant vypadal přísně, byl prima. Odtud mě po nějaké době poslali do Cheadle, což je blízko Manchesteru, do školy pro radiooperátory. Protože byla moje angličtina dobrá, poslali mě do školy zpravodajských služeb do Kingsdown Kentu. Potom jsem prošel specializací ve Scarborough, kde jsem se naučil navádět aeroplány na pozice. A tím vlastně začala má opravdová služba u letectva.

Jak vypadala služba radiotelegrafisty u RAF?

Od půlnoci do šesti do rána jsem měl na uších sluchátka a připevněný mikrofon. Hlásil jsem se: „Scarborough tower here: 02.23 hours, frequency 25.3, bearing 31.5 blip only 1.5 seconds duration, acknowledge!“ Naše věž měla vzhled holandského větrného mlýnu. Byla ukryta na nejskrytějších nádvoří šest set let starého hradu ve Scarborough. Tuhle práci s nejvyšším utajením dělali jenom tři muži. Za každého počasí jsem musel jít z města sám asi míli a půl na hrad. Klíč od hradních vrat byl ve skrýši. Nesměli jsme ho mít u sebe. Ten klíč byl ohromný. Naše radiověž byla chladná, což byla prevence proti únavě a spánku. Rádiem jsem hledal německé letouny a pak jsem na ně posílal naše stíhačky. S nesmírnou přesností a rychlostí jsem musel uvádět směry na německé letouny. Přitom jsem ve sluchátkách slyšel každé slovo. Bylo hrozné slyšet ten zoufalý boj, často mi vstávaly vlasy hrůzou na hlavě. Nejvíce vytížení jsme byli od devíti večer do tří do rána, v tuto dobu německé bombardéry nejvíce házely bomby na Londýn. Když po dvou letech Němci

přestali bombardovat Anglii, žádal jsem o převelení k československým jednotkám. Předtím mě ale poslali do školy pro radiomechaniky. Až do konce války jsem pak pracoval jako radiomechanik u 311. československé bombardovací perutě ve Skotsku – kontroloval a opravoval jsem radiozařízení v bombardérech Liberator. Dosáhl jsem hodnosti seržanta.

Setkal jste se u 311. československé bombardovací perutě s některými legendami československého letectví?

Když jsem jednoho dne mířil na kole k českým barákům v našich kasárnách, tak jsem uviděl generála. Bylo to první setkání s nejvyšším velitelem československé armády, generálem Janouškem¹. Šel směrem ke mně! Hrdina československých legií v Rusku za 1. světové války! Nemohl jsem projet kolem něj bez salutování: rychle jsem zvedl hlavu, zasalutoval, ale co se nestalo! Horor všech hororů! Z předních řídicích spadl sýr, který jsem vezl do kuchyně, a spadl na generálovy boty. Hrůza! Generál se ale začal smát, zvedl sýr a zeptal se: „Kolik let vám je, vojíně?“ „Sedmnáct a půl, pane generále.“ Nato mě polechtal pod mou holou bradou a řekl: „Tohle je typ vojáka, kterého chceme v armádě.“ Nemohl jsem tomu uvěřit. Byl jsem červený jako rak. Pak mně pomohl na kolo, ale ještě předtím vytáhl z kapsy svůj super čistý kapesník, očistil jím sýr, který spadl na zem, podal mi ho a jemně mě na kole postrčil. S mým generálem jsem se setkal ještě několikrát. Bohužel to s ním po válce dopadlo špatně: byl dopaden na útěku z komunistického Československa a dostal osmnáct let za vlastizrady. Člověk, který bojoval proti nacistům! Člověk, který vedl československou armádu! Propustili ho po dvanácti letech v období pražského jara v roce 1968. Bylo mu dovoleno odjet legálně do Anglie, kde se setkal s kamarády z RAF. Oslavovali jeho propuštění z vězení, ale bohužel za dva týdny generál zemřel na infarkt.

1 Karel Janoušek (30. 10. 1893, Přerov – 27. 10. 1971, Praha), armádní generál i. m. a letecký maršál, československý voják, člen prvního a druhého odboje a vězeň komunistického režimu. Za 2. světové války organizoval vznik československých leteckých jednotek v RAF. Je jediným Čechoslovákem, který získal hodnost leteckého maršála RAF. Po roce 1948 ho Státní bezpečnost vyprovokovala k emigraci. Při pokusu o útěk ho zatkl a Janoušek byl odsouzen ve vykonstruovaném procesu k 18 letům žaláře. Později byl odsouzen na doživotí. V roce 1960 byl propuštěn při amnestii a v roce 1968 byl rehabilitován. Hodnosti mu ale byly navrženy až v roce 1990.

Liberator B-24 (Osvoboditel), americký čtyřmotorový výškový bombardér

Můžete mi jako příslušník RAF představit letadla, s nimiž jste se setkal?

Viděl jsem desítky a desítky malých ruských stíhaček s těma velkýma kulatýma motorama. Vypadalo to jako blechy. Byl to jednoplošník a já se divil, jak to může létat, když to nemá žádnou délku, zkrátka byl v tom typickej ruskej fanatismus. Sami řekli, že to nefungovalo dobře. Když jsem byl ve Skotsku u 311. československé perutě, tak jsme litali s Liberatorama². Hlídkovali jsme nad Atlantikem proti ponorkám,

2 Liberator B-24 (Osvoboditel) je americký čtyřmotorový výškový bombardér, který sehrál významnou úlohu v průběhu 2. světové války. Liberator díky svému dlouhému doletu (3 500 až 6 000 km) nejlépe vyhovoval požadavkům bojů v Pacifiku. V Evropě se spolu s Boeingem B-17 stal hlavním strojem amerického strategického letectva při bombardování Říše. Používala ho také britská RAF při hlídkování nad Atlantickým oceánem. Na tomto typu letadla létali od roku 1943 i letci 311. československé bombardovací perutě RAF. Do konce roku 1945 se vyrobilo 18 188 strojů, což ukazuje na jejich význam.

což byly dvanáctihodinové směny ve vzduchu. Když skončila válka, přiletěli jsme Liberatorama s našima lidma do vlasti. Rusové z toho byli úplně blázni, když viděli tyhle velký aeroplány. Ruský holky byly zvyklý na jejich ruský malý letadla a my přišli s těma Liberatorama...

Jak jste v Anglii vnímal osvobození Prahy?

Jeden Slovák v naší jednotce si sestavil z různých dílů vlastní rádio. Když končila válka, slyšeli jsme volání Prahy o pomoc, když německé jednotky ustupovaly. Praha zoufale prosila o britské tanky. Měli naději... Ale Praha byla daná Rusům!

Jaký byl váš návrat do vlasti?

Celá naše skvadrona přiletěla do Prahy 6. června 1945 a všichni jsme tancovali na Václavském náměstí. Tehdy jsme byli velmi mladí. Je to už velmi dávno, ale všechno si to pamatuju, jako by to bylo včera. Měl jsem vlastně štěstí, že jsem byl krátkozraký a nemohl jsem létat. Přežil jsem válku. Ale mnoho československých letců se konce války nedožilo. Když jsem odcházel z British Air Force, tak mně dali krásný modrý oblek. Nemohl jsem se dočkat, až ho obléknu. O tři měsíce později mě v Praze demobilizovali. Naše skvadrona už nebyla spolu, všichni jsme se rozešli na různá místa...

Co vaše rodina?

V Praze jsem hledal svou maminku, bratra Kurta a otce. Ale řekli mi, že všichni byli zavražděni v různých koncentračních táborech. Maminku zastřelili v Estonsku. Bylo jí 57 let. Mému bratru Kurtovi bylo 29 let, když ho v Estonsku zavraždili a pohřbili v masovém hrobu. Můj otec a strýc, který byl rabín, byli zavražděni v Zamostu v Polsku. Bylo jim 58 a 59. Moje sestra Hana tomu hororu nemohla uvěřit. V září 1945 přišla z Anglie hledat naši matku, kterou velmi milovala. Když se dozvěděla, co se stalo, zbělely jí vlasy a prožila silný duševní otřes. Bylo jí 29 let. Mně bylo 21 let. Všechno to bylo velmi smutné. Odešla potom zpátky do Anglie, provdala se za velmi hodného Angličana a narodili se jí dva synové.

Měl jste po návratu kde bydlet?

Snažil jsem se v Praze získat byt, ale všechny již byly zabrané. Demobilizovali mě příliš pozdě. Ale na letišti v Ruzyni jsem se setkal s radiooperátorkou na věži. Když jsem testoval bombardéry, tak jsem se jí ptal: „Tady Admirál, jak mě slyšíte?“

Admirál bylo mé jméno, můj volací znak. A ona: „Ja vas něslyšáju.“ Měla krásný melodický hlas, a tak jsem si přál ji poznat. Přišel jsem k věži a tam stál voják s kvěrem. Řekl jsem mu, ať mi ji zavolá. Přišla dolů. Měl jsem na výložkách tři pecky a sedm nebo osm metálů. Řekl jsem jí, že jsem ten Admirál. Ona si myslela, že to je pravda, že jsem opravdovský admirál. Nikdy asi žádného admirála neviděla... Její matka byla ruská majorka. V Praze dostaly byt. Každý týden mě pozvaly, abych si u nich mohl dát koupel ve vaně. Byly velmi laskavé, ale po nějakém čase se musely vrátit do Ruska. Byly židovky. Kdo ví co se jim stalo, když Stalin začal v roce 1952 pronásledovat židy.

Kdy jste z jednotek odešel?

Zjistil jsem, že je tu nový zákon – váleční veteráni mají speciální právo demobilizace, jestliže chtějí pokračovat ve studiu. A tak jsem se přihlásil do roční obchodní školy. Do školy jsem musel docházet v uniformě, což u mých sedmnáctiletých spolužáků vyvolávalo úžas. Po kavárnách jsem dával lekce angličtiny a za nějaký čas jsem si mohl dovolit pokoj v moderním bytě. Moje bytná měla za muže Němce, který ale utekl. Potřebovala ubytovávat hlavně vojáky, aby jí nezkonfiskovali byt. Když jsem odcházel, dostal jsem peníze, které byly první poválečné československé peníze. Koupil jsem si nový oblek a myslel si, jak jsem úžasný. Jenomže přišel déšť a ten oblek zkrumpovatěl a skoro se rozpadl. Taková to byla špatná kvalita. Oblek byl udělaný jenom proto, aby vypadal dobře. Ale od anglické vlády jsem dostal výbornej oblek, to byla nádherná látka. Tam, když šli oficíři do civilu, tak si mohli koupit tenhle kvalitní oblek.

A práce?

Zkoušel jsem být opravářem rádií, ale zjistil jsem, že v tom není budoucnost. Později jsem zkoušel práci kožešníka. To byla vlastně moje práce v Anglii před vypuknutím války. Moje tetička v Kejžlicích byla zavražděna v koncentračním táboře spolu s manželem a jejich čtyřmi velmi malými dětmi. To znamenalo, že jsem zdědil hospodu mého dědečka. Spolumajitelkou se stala také moje sestřenice, dcera mé další tety, která byla také zavražděna v koncentračním táboře. Tímto způsobem jsme se my dva stali majiteli hospody. Najednou mně začaly poštou chodit bochníky s masem. Posílal mi je muž jménem Zadníček. Byl to komunistický předseda národního výboru, který si našel mou adresu. Chtěl koupit tetiččinu hospodu. Nevěděl, že hospoda bude o rok později znárodněna. Neměl jsem peníze, znovu

jsem obnovoval matčin obchod s pleteným zbožím, když německý „vlastník“ utekl. Chtěl jsem její obchod vést jako ona. Sestřenice Františka a já jsme tedy prodali hospodu. Bohužel se mi obchod nedařil, protože jsem o něm nic nevěděl. Neměl jsem také žádné zboží, které bych prodal nebo koupil, musel jsem platit nájem, nebylo nikoho, kdo by mně poradil nebo pomohl... Po roce jsem se tedy rozhodl, že se vrátím do Anglie.

Co se stalo s Milanem, vaším mladším bratrem?

Bratr Milan byl demobilizován z Československé armády. Sloužil v ní později než já. On byl původně jedno z Wintonových dětí. Když mu bylo dvanáct let, byl v květnu 1939 poslán vlakem do Anglie. Když dosáhl sedmnácti let, vstoupil do Československé armády, to bylo v roce 1944. Můj bratr Milan byl po válce jediný žijící člen rodiny.

Proč jste se po válce vrátil zpět do Anglie?

Oba mí rodiče zemřeli v koncentračním táboře. Také můj bratr a dalších 27 příbuzných. V Čechách mi nic nezůstalo, žádní přátelé, příbuzní, neměl jsem práci, obchod mně nešel, neměl jsem vyhlídky. Do toho se začali ozývat komunisti. Taky tu byli lidé, kteří nás židy neradi viděli a byli by rádi, kdybychom se nikdy nevrátili. Byli tu tací, kteří chtěli zapomenout, že naše rodiny žily... Ale musím říct, že k odchodu mě přesvědčil Milan. Řekl, že je čas odejít z vlasti, že nám tu skoro nic nezůstalo. Ale já jsem to v Čechách měl rád a chtěl jsem zůstat... Nakonec jsem s Milanem odešel.

Proč jste z Anglie emigroval do Austrálie?

Bylo to kvůli lásce. V Anglii jsem si chtěl vzít jednu dívku, ale když jsem ji požádal o ruku, odmítla mě. Její otec ale naší lásce velmi přál, dokonce mně pro ni koupil zásnubní prsten s diamantem, protože jsem neměl žádné peníze. Řekla: „Můžeš mě vzít tancovat nebo do divadla, ale to je všechno.“ Odpověděl jsem: „Dobře, odcházím do Austrálie.“ Byl rok 1952 a Austrálie potřebovala anglické migranty. Ale jako žid jsem nebyl v Austrálii vítán. Nebyl jsem dobrý katolík, jako byli kupříkladu Italové nebo ortodoxní Řekové, kteří přicházeli do Austrálie v ohromných počtech. V Sydney jsem pracoval v jednom kožešnictví, kde jsem pobyl jenom osm měsíců, protože mě propustili, jakmile začala letní sezóna. Pak se mi ale dařilo lépe. Pracoval jsem v jednom obchodním domě s textilním zbožím.

Po letech práce v tomto obchodě jsem dostal práci v obchodním domě v Melbourne.

Můžete mi říct něco bližšího o dopisu, který jste z Austrálie adresoval Chruščovovi?

V roce 1962 byl svět v nukleární krizi. Zdálo se mi, že přestože jsem nikdo, můžu něco proti tomu udělat. Věděl jsem, že nikdo v SSSR nebude poslouchat jednotlivce, a tak jsem si vymyslel fiktivní organizaci s názvem *Asociace mládeže spojených národů*. Napsal jsem protestní dopis Chruščovovi. A představte si, že jsem dostal odpověď! Napsali, že nemají nic proti Americe ani nikomu jinému.

Navštívil jste od svého odchodu do Anglie svou vlast a jste s někým v Česku v kontaktu?

Od revoluce jsem navštívil Českou republiku třináctkrát. V České republice mám jediné příbuzné, a těmi je rodina pravnuka mojí tetičky Emilly Schwenger-Roubichek. Mám je velmi rád.

Jaký je váš vztah k České republice?

Českou republiku mám rád. Mou nejoblíbenější písní je *Ta naše písnička česká* od Hašlera. Už ji mám připravenou na deskách, až umřu. Tu mi budou hrát na pohřbu. „Ta naše písnička česká, ta je tak hezká, tak hezká“ – to je piano, pak je houslový sled. Je to velmi čistý a je to krásný... Hodí se to k funusu (*smích*).

Eva a Karel Řehořkovi

Karel Řehořek

(narozen 10. 1. 1937 ve Dvoře Králové nad Labem)

• loutkoherec, spoluzakladatel Černého divadla

Eva Řehořková

(narozena 17. 12. 1933 v Praze)

• dramaturgyně, spisovatelka, výtvarnice, loutkoherečka

Karel Řehořek klame tělem. V Československém klubu v Jižní Austrálii v Adelaide roznáší hostům tradiční české pokrmy, neustále vtípkuje, a to někdy s vážnou tváří, což může zmást. Běžnému návštěvníkovi může připadat jako pouhá výpomoc v klubovní kuchyni. Pan Řehořek má ale cosi společného s komisařem Columbem – pod pláštíkem všednosti se skrývá člověk s neobyčejným přehledem o české literatuře, loutkovém divadle, výtvarném umění a hudbě.

Karel Řehořek s loutkou indiánky v Československém klubu v Jižní Austrálii v Adelaide. Fotografováno v roce 2015 na Indiánském dnu, který pořádala Česká škola Adelaide

Návštěvníci klubu někdy ani netuší, že se setkali s člověkem, který stál v Československu u zrodu Černého divadla¹, že to byl právě on a jeho žena Eva, kdo se stali pionýry českého loutkového divadla v Jižní Austrálii. V roce 1972 založili Řehořkovi v Austrálii divadelní společnost Paperbag Theatre Company, první rodinné divadlo od dob Matěje Kopeckého, a stali se propagátory myšlenek Jana Amose Komenského v Austrálii. Na jeho myšlenkách a díle vystavěli svůj vzdělávací projekt Schola ludus, s nímž dvacet jedna let objížděli australské školy. Řehořkovi jsou zakladatelé Loutkového muzea v Adelaide, které se stalo oblíbeným a vyhledávaným vzdělávacím centrem.

Podle slov Karla Řehořka „žije“ u nich v domě na tisíc pět set loutek. Dům Řehořkových je nejnápadnější v ulici: Eva dům pomalovala reálnými, nereálnými i nadreálnými bytostmi, loutky umístěné v oknech mávají chodcům a na domě se třepotá vlajka České republiky.

S Karlem zkoušíme etudy s rozličnými loutkami, v divadelním skladu si prohlížíme kulisy a rekvizity z různých představení a také se probíráme velmi rozsáhlou českou knihovnou. Usedáme do křesel k bábovce a obklopeni nespočtem loutek a knih se ptám Karla Řehořka, tohoto obdivuhodného člověka:

Jaký byl, Karle, váš a Evin život v Československu?

Plný divadla, loutek, politických průšvihů, absurdit... Doma jsme byli disidenti, dříve se tomu říkalo průseráři. Vzpomínám si na Havla. Divadlo Na Zábřadlí bylo ještě takové staré divadlo a já jsem šel kolem a neměl jsem žádnej džob. Šel jsem celej smutnej a tam seděl takovej chlapík na zemi a maloval nějaký stůl. Pozdravil jsem ho a on říká: „Jé, já tě znám. Ty jsi ten průserář. Nemáš džob, vid? Víš co, je tady jevištní mistr, řekni mu. Dneska přestavujeme scénu na *Antigonu*. Jestli chceš, můžeš si vydělat stovku.“ Páni, sto korun za noc! To stavění trvalo asi čtyři hodiny. Přestavěli jsme jeviště, sedli jsme si na scénu, kývali nohama a jedli jsme chleba a já jsem se jednoho z těch kulisáků zeptal, jak se jmenuje. A on odpověděl: „Já jsem Vašek Havlů.“ On to byl budoucí prezident a já jsem s ním stavěl kulisy!

Dalším krásným příběhem ze Zábřadlí je ten, jak jsem měl s Černým divadlem odjet do Německa. Potřeboval jsem proto posudek. Můj poslední zaměstnavatel bylo Krajské divadlo loutek Ostrava. Jeho ředitelka napsala posudek, že soudruh

¹ Černé divadlo vzniklo v roce 1961 jako Černé divadlo Praha. V polovině devadesátých let změnilo své jméno na Černé divadlo Jiřího Srnce.

Řehořek (tedy já) má nezdravý vliv na svou ženu a že jsem bezcharakterní a nebezpečný protisocialistický živel. O tom, co napsala, jsem nevěděl, protože posudek šel rovnou na ředitelství na Zábradlí. Šel jsem takhle na zkoušku do divadla a slyším nějaký řev a kravál z kanceláře. Ona to byla Ljuba Hermanová, však víte, jaký měla drsný a zvucný hlas. Překvapeně jsem se ptal, co se děje, když tu najednou vidím, že má v ruce můj posudek, nad kterým řve smíchy. Četla ho nahlas a úplně se prohýbala. Když mě viděla, tak říká: „To jseš ty? Pojď sem!“ Sedla mně na klín a ten posudek jsme spolu četli říčice smíchy. Až nám z toho tekly slzy. Říkali, že ten posudek nechali zarámovat, ale nevím, jestli se tak stalo.

Život v Československu byl opravdu plný absurdit. Našemu synovi Ivanovi bylo asi rok a půl, když jsme s Evou měli angažmá v divadle v Hradci Králové, proto musel jít do jeslí. Eva dělala dramaturgii a já jsem hrál. Byla zima a děti postavily sněhuláka. Po obědě šly děti spát a Ivan ještě s nějakými dětmi vylezl oknem a sněhuláka rozsekaly. Dopadlo to tak, že měl v posudku napsáno, že je disciplinárně těžko zvládnutelný a má nekolektivní chování. Rozumíš tomu?

Odmítl jsem vstoupit do KSČ, odmítl jsem podepsat okupaci. Po bojích s KSČ v Hradci jsme za trest skončili v pohraničí na státním statku Vimperk a já jsem po večerech vystudoval zemědělskou školu. S divadlem byl konec.

Jak jste se dostal k loutkovému divadlu? Vaše cesta na loutkářskou katedru DAMU nebyla přímočará...

To bylo celkem složité. Když mně byly asi tři roky, tak mi moje maminka, která byla předválečná herečka, koupila loutkové divadlo. Mě to moc chytlo, pořád jsme doma něco hráli, třeba i blbosti jako *Mokrý fusekle nad propastí*. Potom jsem ve Dvoře Králové nad Labem, kde jsme bydleli, vstoupil ke skautům a to se už hrálo opravdické divadlo s dřevěnými marionetami. Ale pak skauty zrušili a přišli pionýři. Oznámili nám, že skauty ruší, a tak jsem loutky odnesl do sklepení, kde jsem je schoval, a doufal, že se divadlo zase bude hrát. Ale jak přišli pionýři, tak se divadlo nehrálo.

Když v roce 1952 otevírali na DAMU loutkářskou katedru, zrovna jsem byl v měšťance. Učitelka nám tehdy řekla: „Soudruzi, napište, čím byste chtěli být.“ Soudruzi-žáci psali, že by chtěli být klempířem, zedníkem a tak dále a já napsal, že bych chtěl být loutkářem. Ale učitelka mně řekla: „Taková věc jako loutkář neexistuje. Napiš něco pořádného.“ Jak se mně kluci kvůli tomu smáli! Ale já jsem řekl: „Já prostě loutkářem budu!“ Pak jsem ve škole oznámil, že otevřeli katedru loutkářství, ale oni mně řekli, že zkrátka nic takového neexistuje. Tak jsem šel na horníka.

V hornickém učilišti jsem objevil maňásky, a tak jsem s nimi začal hrát divadlo. Odehráli jsme třeba *Lucernu*. Jednou se konala vědomostní soutěž, kde lidé měli určit, v kterém díle Julia Fučíka se objevuje nějaká věta... teď už si nevzpomínám, která to byla. Já jsem to věděl, a tak jsem odpověď do soutěže poslal. A vyhrál jsem první cenu! Jako cenu mně chtěli poslat lyže. Já jsem jim ale řekl, aby je neposílali, že lyží máme na učilišti dost, tak mně poslali knihy: *V zemi, kde zítra znamená včera, V zemi milované, Daleko od Moskvy, Příběh opravdového člověka*. Ale co bylo důležité – oni mně napsali o existenci loutkářské katedry! Zjistil jsem, že zkoušky na katedru se konají koncem června, to jsem byl zrovna v druhém ročníku, a rozjel jsem se do Prahy. Na učilišti mně řekli: „Soudruhu, jedeš do Prahy, tak v uniformě.“ Měl jsem tedy na sobě černou hornickou uniformu, vypadala jako esesácká. Na prsou jsem měl odznaky jako *Odznak Julia Fučíka, Socprc* (tedy *Hrdina socialistické práce*), na ramenou výložky a děsně jsem cinkal. Já jsem ale takhle musel jet. Přijel jsem do Prahy na katedru a vstoupil jsem do přednáškového sálu. Dole pod řadami sedadel seděla přijímací komise sestavená z národních umělců. Přistoupil jsem k nim – chlap v černé uniformě, který se blýská a cinká, a nahlas jsem pozdravil: „Čest práci, soudruzi!“ Všichni ztuhli. Z učiliště jsem byl zvyklý, že jsme se takhle zdravili. Ale tady to byla nadávka! Po pohovorech přišly otázky ze všeobecného přehledu. Následovaly herecké etudy s loutkou, zkouška ze zpěvu, dramatiky a poslední byla zkouška z dějin. Od učitele marxismu-leninismu jsem dostal otázky *Husité a rok 1848*. Ptal se mě, kam přesně byla odvezena petice. Ale já už byl ze všeho moc unavený, tak jsem neodpověděl pořádně. Zkoušku jsem tedy neudělal a vrátil se na důl. Protože jsem onemocněl, převedli mě na doly povrchové, kde jsem jezdil s bagrem. Ale část života jsem strávil pod zemí, kde jsem ležel na břiše a sbíječkou kutal sloje. Navzdory všemu jsem pořád hrál divadlo s maňásky pro žáky hornického učiliště a pro děti místní školy. Přitom jsem se ovšem nevzdával naděje na přijetí na loutkářskou katedru, a tak jsem šel ke zkouškám znovu. V té době jsem pracoval na dole Sokolov-Falkenau, kde mě všichni přemlouvali, ať se na loutkařinu vykašlu a zůstanu na dole, protože si tam můžu vydělat dost peněz a nebudu muset jít na vojnu. Já jsem se ale opravdu chtěl stát loutkářem. Když jsem přijel znovu na DAMU, tak se členové komise smáli: „Ááá, jste tady. Běžte rovnou za profesorem češtiny Havlíkem.“ Ten mě odvedl do kabinetu, kde jsme si velmi dlouho povídali o české literatuře. Když se mě zeptal, na které otázce jsem minule pohořel, a já odpověděl, že jsem nevěděl, kam byla odvezena petice v roce 1848, zasmál se a řekl: „Tímto jste úspěšně zvládnul přijímací zkoušky.“

Byla alespoň vaše profesní cesta loutkoherce po studiu na DAMU přímočařejší?

Po DAMU jsem účinkoval v různých divadlech od Plzně až po Ostravu. Když mně skončilo angažmá, tak jsem chtěl jít do Plzně, ale tam měli volné místo až za půl roku. Šel jsem tedy na národní výbor v Prachaticích a ten mě poslal na Okresní osvětovou komisi, abych tam pracoval jako metodik lidové hudby. K tomu se pojí několik humorných historek. Když se blížilo výročí VŘSR, tak mně dali za úkol, abych v divadle v Prachaticích vytvořil nějaký oslavný program. Tak jsem zorganizoval učitele z lidové školy umění, kteří hráli ve smyčcovém kvartetu Mozarta. Taky za mnou přišli soudruzi z OV KSČ, abych s nimi něco projednal. Vstoupil jsem do jejich kanceláře, kde byly police přeplněny *Rudým právem*. „Soudruhu, my bysme potřebovali zjistit potažnost rudýho sukna na náměstí v Prachaticích.“ Oni chtěli celé náměstí potáhnout rudým sukem! Spočítal jsem tenkrát, že to dělá asi deset kilometrů sukna. Dodnes nevím, jestli to náměstí potáhli... Nebo lidové muziky z Prachaticka – ty měly přehrávku a komise z Budějic je hodnotila. Já jsem u těch přehrávek jako metodik byl a ředitele osvěty jsem se ptal: „Tak co říkáte tomu aranžmá?“ Odpověděl: „To sa mi nelíbí, ty sachsofony sú moc naľavo.“ Než přišel Dubček, tak jsem nesměl za trest hrát divadlo, a tak jsem v 60. letech musel udělat zemědělskou školu, obor zootechnik. To byla škola pro dospělé, kde jste si mohli udělat maturitu za jeden rok. Čtyři roky za jeden – já jsem skoro nespal. Vzpomínám si, že jednou jsme měli napsat v češtině esej. Já jsem ho napsal na téma „Čím vším lze býka bítí“. Ve své práci jsem došel k závěru, že vidle můžou býka píchnout, klacek může býk zlomit, pěstí to bolí a že nejlepší je pěknej tuhej kořen, protože ten se ohýbá. Naše češtinářka měla smysl pro humor a věděla, že jsem z DAMU a že moje práce je recese, tak se tomu smála.

Karle, řada emigrantů mi vyprávěla, za jak dramatických okolností utíkali z Československa. Jak jste „odcházeli“ vy, Eva a vaši dva synové?

Já nejsem žádný uprchlík, po kterým stříleli. Moje tchyně si vzpomněla, že má nějakého známého v Rakousku, kterej by nám mohl poslat zvací dopis, že nás jako zve na dovolenou. Ten pán, kterého jsme nikdy neviděli, nám ten dopis poslal a my ho odnesli na pasové oddělení, kde nám dali razítka, že můžeme vycestovat. Sbalili jsme tedy syny Daniela a Ivana, do kufru nezapomněli dát Kašpárka a čerta a jeli jsme do Rakouska vlakem. Na hranicích přišel do vlaku celník, který do všeho šfoural a ptal se: „Kam jedete?“ My, že na dovolenou. A on trochu podezíravě: „Na dovolenou? No tak hodně štěstí...“

Jaké kroky vás nasměrovaly z Rakouska do Austrálie?

Ve Vídni jsme vystoupili na nádraží Franze Josefa a šli jsme hledat ubytování. To našla moje žena, protože uměla dobře německy. A pak jsme přemýšleli, kam dál a co dělat. Nechtěli jsme jít na policii a ani jsme nechtěli nikoho obtěžovat. Chtěli jsme být samostatný, jenomže nám stejně nakonec nezbyvalo než jít do uprchlického tábora. Tam jsme zažádali o azyl ve Švýcarsku, protože Eva mluvila perfektně francouzsky, což se naučila v dětství od své francouzské vychovatelky. Šli jsme na ambasádu a tam nám řekli, že nás do Švýcarska pustí, jenom když tam budeme mít zajištěný byt, zaměstnání a budeme mít peníze. Protože jsme s Evou skauti, obrátili jsme se o pomoc na skautskou organizaci a ti nám ve Švýcarsku sehnali byt v Bernu a zaměstnání ve skladu, peníze jsme si s Evou nějak vydělali. Když jsme to všechno doložili na ambasádě, řekl nám ambasador, že další podmínkou pro udělení azylu je také to, že ve Švýcarsku musíme mít příbuzné. Tím jsme skončili, protože žádné příbuzné jsme tam neměli. Nevěděli jsme, co dělat... Pak nám nabízel emigrovat do Chile a Jižní Afriky. Jenomže v Chile nám nevyhovovalo podnebí a na ambasádě Jižní Afriky chtěli, abychom podepsali prohlášení, že nebudeme komunikovat s černýma lidma, což pro nás bylo absolutně nepřijatelný. To bylo ještě v době před Mandelou. Také jsme měli možnost se dostat do Německa, ale jako dělníci v hutním průmyslu. Ale najednou jsem potkal jednoho chlapa, jmenoval se Vesecký, a ten říkal, že má sestru v Austrálii. Tak jsme se rozhodli, že to zkusíme do Austrálie. Byli jsme povinni nechat si udělat rentgen, očkování, provedli nám celkovou lékařskou prohlídku od hlavy až po paty. Vůbec jsme při té prohlídce nevěděli, co nám říkali, protože jsme anglicky neuměli ani slovo. Pak přišel překladatel, který nám řekl, že pan velvyslanec nás bere, ale ne kvůli nám, ale kvůli našim dvěma synům, kteří budou jistě dobrými občany Austrálie. Takže díky našim synům jsme dostali azyl v Austrálii. Z utečeneckého tábora nás přestěhovali do jedné internátní školy, kde nám ze dne na den řekli: „Zítřka letíte do Austrálie do Adelaide.“ Přijel pro nás autobus, kde nás bylo 199 Čechů a jeden Maďar, který mluvil jenom maďarsky a měl jenom jedno oko. Nevím, proč ho vlastně do Austrálie vzali.

Jaký byl váš vstup na australskou půdu?

Po příletu do Adelaide nás na letišti rozdělili podle abecedy. Odvezli nás do hostelu, kde nám nabízeli „breakfast“. My ale nevěděli, co to je. Odvedli nás do jídelny, kde bylo všechno připraveno na anglickou snídani: vejce, opečený chléb, slanina, máslo, šunka, marmeláda, džus... Byla toho hromada a my se pořádně

nacpali, protože jsme si mysleli, že to je oběd. Pak nás odvezli do školy, kde byl staříčkový učitel, který na nás spustil: „I would like teach you English. Remember. This is my shoe. Is this your shoe? No, this is my shoe.“ A tak kolem dokola to do nás mlátil. Vůbec ničemu jsme nerozuměli...

Jak začínala vaše integrace do australské společnosti?

Když jsme přijeli do Austrálie, tak na nás stát celkem kašlal. My jsme neměli vůbec nic. Já nevím, proč si moje tchyně vzpomněla, že nám pošle z Prahy pohlednici psanou anglicky. Ona mluvila skvěle anglicky, protože pracovala na americký ambasádě v Praze. Ale já a Eva jsme anglicky nemluvili. A zaměstnanec pošty, byl to Ital, který třídil dopisy a pohledy, si přečetl, že pohlednice byla poslána z Prahy. Shodou okolností měl partnerku z Prahy. Přijel k nám a měl velkou potřebu nám pomoci. Tak nám sehnal domeček na předměstí, kde jsme bydleli ještě s jednou rodinou, a mně sehnal místo u Philipse, kde se lisovaly lamely pro televize. Jedna hodná paní z metodistické církve nám sehnala nábytek. První hračky pro naše děti jsme vyráběli z krabic, které si mohli zákazníci volně brát v obchodě se smíšeným zbožím.

Vy loutkoherec jste lisoval lamely pro televize?

Problém byl, že já jsem byl herec a tady po našem příchodu do Adelaide nebylo nic. Herci tu byli jenom amatéři, široko daleko nebyl profesionální soubor. Nejbližší byl soubor v Melbourne a v Sydney, ale tady v Adelaide nebylo nic. Dalším problémem byla neznalost angličtiny. Co dělat? Taky jsem pracoval ve slévárně. V obou továrnách ale brzy zjistili, že nejsem „rutinní“ typ. Naštěstí vláda vybrala vysokoškoláky do jazykového kurzu a osm týdnů nás biflovali anglicky. Kdo to vydrží? Každý den od devíti do pěti, v sobotu bylo psaní. Nesměli jsme ani špitnout česky. Vše bylo jenom anglicky. Učily nás učitelky Angličanky a za těch osm týdnů jsme zjistili, že rozumíme, že můžeme napsat dopis a že můžeme mluvit. Byl to takový nápor, že asi pět lidí z naší třídy zkolabovalo. Jednou jsme takhle šli s Evou z nádraží a já jsem si uvědomil, že rozumím, co lidi kolem mě říkají. Nádherný pocit.

Po práci u Philipse, ve slévárně a vybaven angličtinou jste se začal konečně věnovat loutkařině?

Zdaleka ne. Když jsem skončil ve slévárně, potřeboval jsem si rychle najít novou práci, a tak jsem šel na ministerstvo zemědělství. Tam jsem vytáhl doku-

menty, že jsem v Československu absolvoval zemědělskou školu. Řekli, že by se pro mě něco našlo. Nejdříve mě chtěli poslat na Kangaroo Island² jako odborníka na přežvýkavce, ale tam neměli dost velký služební byt, protože se nám narodila Zuzka. A tak nás poslali do výzkumného střediska na chov ovcí na Kybybolite³. To je aboriginské jméno a znamená „jeden, dva, tři stromy“ anebo „místo, kde straší“. Na tom místě žil kdysi aboriginský kmen, ale Angličani jej vyvražдили. Měli jsme tam odjet vlakem. Ale světe, div se, vlak měl odjezd o půlnoci! O půlnoci odjížděl náš vlak z adelaidského nádraží na Mount Gambier⁴. Sbalili jsme to málo, co jsme měli, a vzali jsme s sebou i našeho pejska Puffiho, našeho psího nalezence. Asi v pět ráno, byla ještě zima a tma, zastavil vlak na takovém neznámém místě, kde byla jenom nějaká dřevěná kůlna, pár gumovníků a koš na odpadky. Přišel průvodčí a povídá: „Tady je Kybybolite, vystupte.“ Tma, ticho, zima. Vystoupili jsme, dali nám pejska. Vlak odjel a my tam stáli. Scéna jako z filmu *Tenkrát na Západě*. Tak tohle místo se mělo stát naším domovem. Najednou se ze tmy vynořil nějaký Australan a do ticha zahalekal pozdrav, a to velmi silným dialektem. Odvezl nás do střediska, kde nás ubytovali v baráčku, který měl tři místnosti, a slibovali, že přidělají ještě čtvrtou místnost. To se stalo během půl roku. Baráček stál na rostech kvůli vysokým srážkám. Když zapršelo, museli jsme chodit v holínkách. Na jihu hodně prší. Dost tam chodili possumové⁵, kteří pořád škrábali na dům. Protože jsem neměl australské vzdělání, pracoval jsem jako poslední dělník. Bylo tam osm baráků a zaměstnáno bylo 35 lidí. V centru byly krávy, o které bylo nutno se postarat. Každé ráno vstát, podojit krávy, vozíkem rozvézt po barácích mléko. Jednoho rána jsem vstal a utíkal ke kravám, ale krávy tam nebyly. Tak jsem šel za předákem Australanem a povídám mu, že krávy nejsou ve výběhu, ale on mně vůbec nerozuměl. A ani já jsem jeho silnému dialektu nerozuměl. Abychom se tedy domluvili, napsal mně to, co říkal, na papír. Jenomže neuměl spelovat, vše psal foneticky, takže to bylo nečitelné...

Po nějaké době mě dali do kanceláře jako asistenta vedoucího. Jednou jsme dostali za úkol udělat sušinu trávy. Měl jsem políčko s různými druhy trav. Vydro-

2 Kangaroo Island (česky Klokaní ostrov) je třetí největší ostrov Austrálie. Od pobřeží Jižní Austrálie ho dělí asi 13 km.

3 Kybybolite se nachází ve vnitrozemí asi 340 km jihovýchodně od Adelaide. V roce 1905 tam australská vláda založila výzkumnou farmu.

4 Mount Gambier je druhé největší město Jižní Austrálie, které leží na svazích stejnojmenné neaktivní sopky. Vrchol sopky bylo první místo v Jižní Austrálii, které bylo anglickými osadníky pojmenováno.

5 Possum (česky kusu liščí) je nejběžnější původní vačnatec Austrálie.

lil jsem ji, zvážil ji, dal do sušárny a zase zvážil. Sušina se vážila v miligramech. A přede mnou to dělal nějaký chlapík ze Sydney, kterej měl zemědělskou školu s maturitou. Ty váhy byly digitální. To byla nádhera, protože v Čechách jsem vážil na mechanických laboratorních váhách. Když jsem zvážil tu sušinu, tak jsem zjistil, že v předchozích záznamech je zapsáno 50 g, ale já navážil 50 mg. Vinil jsem sebe, že jsem to zvážil špatně, říkal jsem si, že to ti Australani vědí lepší, ale pak jsem zjistil, že to ten Australan vážil špatně. Prošel jsem tedy záznamy a vyděsil se, protože všechny záznamy za poslední čtyři roky byly chybné. Tak jsem to řekl vedoucímu a ten mi řekl: „Hmm, víš co, napiš k těm údajům za ty poslední čtyři roky nuly a tečky.“ A tak jsem asi 14 dní psal nuly a tečky, abych z těch 50 g udělal 50 mg.

Z takové práce jste musel být zoufalý...

Ano. Ale jednoho dne mně svítla naděje. Od jedné učitelky z Adelaide jsme totiž dostali informaci, že do Austrálie přijel Jan Bussell, anglický loutkář, kterému říkali Pantopuk. Australská vláda ho pozvala, aby pomohl založit síť loutkových divadel. Popadl jsem tedy loutku čerta, nacvičil monolog a vyrazil za ním do Adelaide. Vymyslel jsem si výstup, že přijdu na jeviště s čertem schovaným v kulatý krabici a řeknu, že jsem z Prahy a přitom to bude v krabici šramotit. Z krabice vyleze čert: „Já jsem čert. Já nejsem ďábel, já jsem totiž hloupej. Jsem český čert, a tak ze mě mají lidi legraci. Já jsem se dostal sem do Austrálie, vůbec neumím anglicky a ten chlap tady nade mnou mě dal do týhle krabice a já se tu málem zadusil a víte co? Já vám budu vyprávět pohádku.“ Všichni řvali smíchy. Pantopukovi se to moc líbilo a říkal: „Pojď, uděláš nějaké představení.“ Tak jsem s ním několikrát spolupracoval. Ale zaměstnání z toho bohužel nebylo... A tak jsem se zase vrátil do výzkumného střediska...

Co vás přivedlo zpátky k divadlu?

Po příchodu do Austrálie jsem pustil divadlo z hlavy. Práce v centru v Kybybolite byla ubíjející, ale přesto se stala mezníkem v mém životě. Časem nás totiž oslovilo Meet Research Comitee. Chtěli, abychom dodali na trh jehněčí maso, vysoce kvalitní, za co nejkratší dobu. Prováděli jsme tedy experiment s vysoce výživnými krmivovými směsmi. Vybrali jsme asi patnáct jehňátek, kterým jsme dali pod ocásek plastové pytlíčky. Každou jsme krmili jinou směsí trav a hodnotili jejich trávení. Bobečky, které jehňátka pustila do pytlíčku, jsem po třech hodinách vzal, vysypal do papírového pytlíku a dal je usušit. Pak jsem je rozdrtil na prášek,

nasypal do tisíců papírových pytlíků a odnesl do laboratoře. Já jsem ty pytlíky už nemohl ani vidět a ta práce mě vůbec nebavila. Říkal jsem si: „Kašlu na to!“ A tak jsem kolem sebe ty pytlíky házel. Bylo mi to úplně jedno. A jednou takhle, bylo asi jedna ráno, jsem zase zahodil pytlík na zem. V místnosti bylo sporé osvětlení, a jak jsem se hnul, tak ten pytlík na zemi se pohnul. A ten pytlík na mě i mrknul! Říkal jsem si: „Je to špatný, já už tady z toho blbnu.“ Tak jsem ten pytlík zvedl a já si najednou všiml, že ty bobky udělaly na papíru skvrny, který vypadaly jako oči, pusa, obočí. Popadl jsem fix a obtáhl je. A ono to bylo podobné lidské tváři! Říkám si: „No to je nápad! Já se tady otravuju, vždyť já s těmi pytlíky můžu hrát divadlo. Vždyť já umím hrát loutkové divadlo! Já jsem herec!“ Tak jsem si vzal asi dvacet čistých pytlíků a řekl jsem doma Evě: „Jsi dramaturg, spisovatelka, tady máš pytlíky a napiš mně loutkovou hru. Tady na tu práci kašleme, budeme se živit divadlem.“ A tak si Eva sedla a napsala hru. Mezitím jsem renovoval podlahu v kůlně, z níž mně zbyly kousky dřeva, a tak jsem z nich udělal jeviště. Takže mě zpátky k divadlu přivedly ty pytlíky.

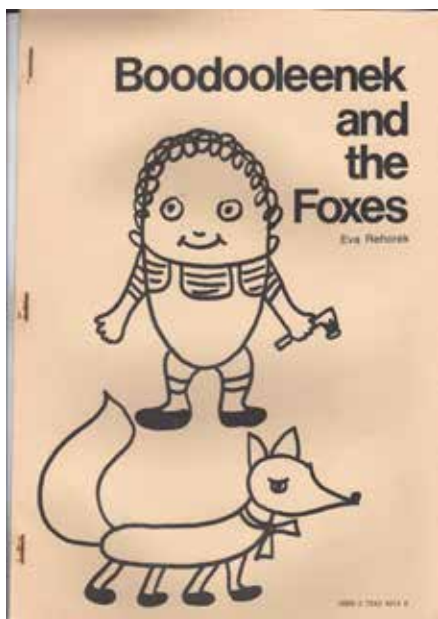
Jak vznikala vaše první loutková hra na australské půdě?

Když jsem dal Evě ty pytlíky, začala na ně kreslit mámu, tátu, dceru, syna, až vznikl příběh o rodině na pytlíkovém ostrově. Vše bylo z pytlíků – slunce, stromy, květiny, motýli, zkrátka všechno. Ke stavbě scény jsme potřebovali prkýnka, ve kterých budou vyvrtané díry. Ale s těmi dírami byl problém, protože jsem neměl vrtačku. Já neměl nic. Všechno jsem si bral ve výzkumném středisku – fixy, pytlíky, tužky. A tak jsem poprosil místního amatérského loutkáře Johna, jestli by mně půjčil vrták, abych mohl vyvrtat deset děr. Ale on se jenom vmlouval, že nemůže. A tak mně nezbývalo, než nahrát hřebík a ty díry do prkýnek vypálit. Z nákupu v sousedním městečku jsme si přivezli domů větší papírové pytle, které se daly nasadit na hlavu. Byly ale potištěné reklamou. Co s nimi? Zrod nepřátelského Velkého pytle na sebe nenechal dlouho čekat. Zlý Velký pytel, který přiletěl z východu, neměl rád nikoho a nic. Na velký papírový pytel jsem namaloval obličej generála, nasadil jsem si ho na hlavu a řval: „Já jsem velký generál. Já jsem Velký pytel. Nejsem pytlík. A teď vám všem ukážu! Co ty se směješ! Já udělám v týhle zemi pořádek!“ Kytky zvadly, slunce zašlo. „Ano,“ řval generál, „takhle se žije u nás na východě! Takhle budete žít i vy!“ Sundal jsem pytel z hlavy a ptal se dětí, co teď. Děti volaly: „Tak ho roztrhej! Ne, odfoukni ho!“ A tak postupně začali foukat všichni – děti i učitelé. „To nestačí,“ řekl jsem, „musí foukat i pan ředitel.“ A tak rozesmátí běželi pro pana

ředitele. Opravdu přišel a foukal s ostatními. Pytel jsme od foukli zpátky na východ, ať zůstane tam, kde byl. Po vystoupení dostaly děti (bylo jich asi 100 nebo 150) pytlík, kterému nakreslily obličej. Tohle představení jsem hrál pět set devadesát osmkrát. Eva hru napsala, režisovala a namalovala loutky, já jsem hrál.

Seznamovali jste děti ve školách také s českými pohádkami?

Ano, hráli jsme třeba *O Jeníčkovi a Mařence*, *Červenou karkulku*, *O princezně solimánské*. Pohádky jsme modifikovali. Například princezna solimánská se změnila na princeznu somálskou a vyslanci nešli do Čech, ale do Austrálie. Jméno Dr. Voštěp jsme nemohli použít, protože by tomu nikdo nerozuměl, a tak jsme použili třeba Dr. Ink apod. Budulínkovi jsme změнили jméno na Boodooleenek, aby to Australani uměli vyslovit. Tahle pohádka měla velký úspěch, a tak Eva připsala dvě pokračování. Protože jsme neměli peníze, používali jsme pro stavbu divadla, co se dalo, např. krabice, plastové lahve od mléka. Chodil jsem po ulicích a nosil domů staré krabice, tahal z kontejnerů staré věci a přetvářel je na loutky. Hrát se může s čímkoli a loutkou může být cokoli.

Obálka scénáře k pohádce
O Budulínkovi

S Evou jste se stali propagátory Jana Amose Komenského v Austrálii. Jak se Komenský líbil australským dětem?

Když chodily naše děti do školy, nelíbila se nám situace ve školství, to, jak učí děti jazyky. Nelíbilo se nám, že škola není hrou. Tak Eva napsala dopis premiérovi, že Austrálie je takovou krásnou zemí a přitom má školství na tak špatné úrovni. V roce 1972 vznikla v Canbeře Školní komise (Schools Commission), která vypsal soutěž spojenou s dotací na projekty, které by zlepšily úroveň vyučování. Byl založen Inovation Grants, tedy komise, která dávala školám peníze na nové projekty. A Eva vytvořila projekt *Schola ludus*, v němž jsme chtěli učit jazyky podle Komenského. O tomto projektu přednášela na vzdělávací konferenci, kde přítomné zaujal. Náš projekt byl natolik úspěšný, že získal dotaci hned třikrát. Odstartovali jsme ho na Tasmánii, kde jsme začínali ve školách pro znevýhodněné děti. Těch škol bylo asi 35. Všichni byli překvapeni, že nás děti poslouchají.

Jistě máte hodně zajímavých příběhů z vašeho putování po australských školách.

Samozřejmě. V jedné škole jsme například řediteli navrhli, že si děti vyrobí loutky z papíru a samy s nimi zahrají divadlo. Ptali jsme se, jestli mají nějaké barvy a papíry. Ředitel otevřel nějaký kabinet a ten byl až po strop narvaný plechovkami barev, papíry, pastelkami, štětci a nejrůznějšími pomůckami za posledních dvacet let. Na náš překvapený pohled ředitel odpověděl, že neví, co s tím vším má dělat. Tak jsme se na to s dětmi vrhli a dělali jsme na jejich přání ptáky. Děti byly tak nadšený, že nás vyprovázely ze školy a mávaly nám. Jednou jsme hráli pro jednu křesťanskou školu, kde jsme se zeptali, jestli si přejí zahrát *David a Goliáše*. Oni, že ano. Přišli jsme do kostela, ale tam nikdo. Najednou přicházelo spořádaně asi sto dětí za zpěvu písně. Zahráli jsme Goliáše a ony se tolik radovaly! Tleskaly a jásaly, když David Goliáše přemohl. A potom se zvedly a opět spořádaně za zpěvu písně odešly. My jsme najednou uprostřed ztichlého kostela stáli sami s Goliášem a Davidem. To byl velmi zvláštní moment. Když jsme jezdili po Tasmánii, tak na nás ředitelé psali hodnocení. Byli jsme tak úspěšní, že si nás ředitelé žádali znovu. Naše turné po tasmánských školách bylo původně jednorázové, ale ředitelé škol napsali ministrovi školství a ten nás poslal pro velký zájem po stejných školách znovu. V jedné škole v Hobartu se na nás přišel neočekávaně podívat ministr školství. Zrovna jsme hráli *O Červené karkulce*. Měl jsem ve hře spoustu fórů. Třeba když vlk sežere babičku a komentuje, jak mu chutnala: „Hmm, nebyla špatná, ale to maso bylo trochu tuhé...“ A ministr se tak smál, že se uhodil hlavou o židli před sebou. Po představení nám přišel potřást rukou a chtěl, abychom přišli znovu.

Jak dlouho jste jezdili po školách a kolik představení jste odehráli?

Během 21 let jsme odehráli 4 660 hodinových představení. Po tasmanijských školách jsme pro velký úspěch jeli třikrát, ale už toho na nás bylo moc. Naše děti byly školou povinné, museli jsme s nimi psát úkoly a učit se. Tasmánii jsme projeli křížem krážem v dodávce. Byli jsme dlouho pryč z domova.

Eva byla z těch zájezdových představení velmi vysílená. My jsme totiž ještě ze staré DAMU⁶, kde hraješ srdcem, rukama a nohama. A oba jsme takoví troubové, že do představení dáváme víc, než bychom museli. My jsme vlastně dělali maturitu každý den. Jedno představení jsme hráli třeba pětsetkrát, ale to pětisté představení bylo jako to první. Obtížné také bylo, že jsem se nemohl spolehnout na technické zázemí, jaké jsem měl v českých divadlech – tam jsem mohl počítat s osvětlením, oponou, tam jsem byl součástí celku. V Austrálii jsem hrál sám a často v tělocvičnách, kde za mnou koukaly ribstole. Takže jsem se snažil v dětech co nejvíce vytvořit iluzi divadelního prostoru. Ale pořád to byla tělocvična a všichni jsme to tak vnímali.

Loutky indiánů pana Řehořka. Fotka byla pořízena na Indiánském dnu v Československém klubu v Jižní Austrálii v Adelaide

Váš dům je napěchovaný až po strop loutkami. Jak vzniklo Muzeum loutek v Adelaide, kde byly vystaveny?

Městský úřad koupil asi pět domů, aby vytvořil uměleckou vesničku. Jeden domek jsem pronajal a proboural zeď z obývacího do ložnice. Ve vzniklém prostoru se konaly přednášky a děti tam mohly sedět na koberci. Koupil jsem světla a dimmer (stmívač), takže jsem mohl hrát i černé divadlo. Ale pořád jsem kladl důraz na jednoduchost. Nechtěli jsme složité loutky, žádné nitě. My říkáme, že v jednoduchosti je krása. Hrát se může i s polštářem. My jsme potřebovali sdělit ideu skrz loutky a herectví jednoduchým způsobem.

Jak už jsem říkal, hodně jsme pracovali s odpadovým materiálem. Do jednoho divadla jsme třeba dva dny vozili krabice různých velikostí, z kterých jsme postavili celou scénu. Těmi krabicemi jsme manipulovali a měnili jednotlivé scény.

Z vašeho vyprávění je zřejmé, že loutkoherectví je vašim osudem.

Být hercem, to je celoživotní úděl. Je to poslání. Tak k tomu přistupovali i na DAMU. Přestože přijde období, kdy divadlo neděláš, stejně jsi v tom. Když jsem za trest musel pracovat na státním statku, působila ve vesnici Hrabice katolická charita, která soustřeďovala lidi s mentálním handicapem. Charita měla kapličku, kam se dostali nějaký syčáci a ty začali kapličku uvnitř devastovat. Mě to hrozně rozčílilo, a tak jsem šel za jeptiškami, aby si na kapličku daly zámek. A ony mě při té příležitosti poprosily, jestli bych v charitě něco nezahrál. Pořád jsem někde pro někoho hrál. Divadlo mě pronásledovalo a já se ho nemohl zbavit. Nemůžu odejít od loutek. Pořád se k nim vracím. Mohl jsem být v životě cokoli, ale loutky mě po každé vcucly. Když se jednou dostaneš mezi ty potvory, tak tě vcucnou. Není úniku.

Loutkoherci pracují s imaginací a tajemnem. Které místo na světě je pro vás magické?

Tanvald – Tanvald je pro mě magické místo. Tam se narodil můj tatínek.

⁶ Karel Řehořek absolvoval loutkářskou katedru DAMU v letech 1955 až 1959.

Marie a Jiří Lochmanovi

Marie Lochmanová

(narozena 8. 6. 1953 v Duchcově)

Jiří Lochman

(narozen 5. 12. 1950 v Hrádku nad Nisou)

- fotografové
- nositelé prestižního ocenění *Australian Geographic Society's Award for Excellence in Photography*
- autoři přírodovědných článků a sedmi knih o přírodě
- objevitelé nového živočišného druhu

Lochmanovi v národním parku v Kimberley v Západní Austrálii

Na návštěvu do domu manželů Lochmanových jsem byla pozvána asi čtrnáct dní před jejich odjezdem do Gibsonovy pouště a do Malé písečné pouště, kam byli tito světoznámí fotografové přírody pozváni na několikátýdenní expedici. Protože odjížděli do pouště, řešili, kolik litrů vody a nafty s sebou vzít, jak velké zásoby jídla a jakou výbavu. Jenomže Maruška a Jirka Lochmanovi jsou staří harcovníci, kteří v součtu

strávili ve stanu nebo pod širákem jedenáct let, takže přípravu na expedici provedli velmi zkušeně a obratně.

S Lochmanovými jsem okamžitě našla společnou řeč: příroda, fotografování, výtvarné umění, hudba a cestování. Jejich dům je plný encyklopedií zvířat a rostlin, knih s jejich fotografiemi, fotografií přírody, výtvarných děl, která vytvořila Maruška, a také hudebních nástrojů a aparatury. Nedalo nám to a začali jsme muzicírovat. Jirka je vynikající kytarista a obzvláště mě potěšilo, že jsem si s ním mohla zazpívat staropražskou píseň Mářna, kterou jsem s oblibou zpívala s krajany na Ukrajině, kde jsem také působila jako učitelka u krajanů.

Jiří je jedním z nejúspěšnějších fotografů australské přírody, s jeho jménem se setkáte v mnoha publikacích o přírodě a se svou ženou Marií získali takové renomé, že jsou zváni na různé přírodovědné expedice, a to nejenom v rámci Austrálie. Jejich fotografie se objevují v mnoha odborných publikacích o přírodě, na známkách, v kalendářích nebo v učebnicích. V roce 1985 se Jiřímu podařilo jako prvnímu vyfotografovat skalního klokánka, známého pod aboriginským jménem monjon. Během expedice v roce 1992 se Lochmanovým podařilo objevit nový druh sladkovodní želvy.

V roce 1986 založili manželé fotografickou agenturu Lochman Transparencies, která uchovává v databázi čtvrt milionu fotografií, které jsou vyhledávány a žádány mnoha nakladatelstvími, vydavatelstvími, muzei a galeriemi.

Nad pomerančovým dortem jsem se těchto světoznámých a uznávaných fotografů ptala:

Maruško a Jirko, jak jste se dostali k profesionálnímu fotografování přírody? Z našeho předchozího rozhovoru vím, že vaše původní povolání v Československu a následně v Austrálii byla jiná.

Jirka: Byla to ideální kombinace našich zájmů – mého o přírodu a Maruščina o výtvarné umění. Takže jsme do toho každý dal to svoje. Maruška mě naučila vnímat detaily a kompozice a já ji zase naučil vnímat přírodu, poslouchat, kde se co šustne. Trochu jsme to promíchali a postupně jsme se vzájemně ovlivnili tak, že ani jeden nevíme, kdo jsme. To asi trochu přeháním, ale tak nějak to začalo a tak to taky funguje dodnes. My sice fotíme každý svým vybavením, ale stále se konfrontujeme, aniž bychom si konkurovali. Co se toho týká, jak jsme se do tohoto, pro mnohé touženého pole působnosti, dostali, tak to už tak jednoznačné nebylo. Přeci jen jsme zpočátku angličtinu nevěleli tak jako naše v Austrálii narozená kon-

kurence. A přesvědčovat vachrlatou angličtinou – a z toho vyplývající nejistotou – vydavatele knih a časopisů, že naše fotky jsou taky možná dobré, nebylo nejléčí. Jenže já jsem po tom doopravdy horentně toužil. Časem jsem se ale otrkal a naučil se v tom chodit. Australanům zase musím přiznat, že nás nikdy kvůli tomu, že jsme se tady nenarodili, nediskriminovali. Jakmile jsme se v našem oboru uvedli, tak jsme měli zrovna takovou šanci uspět jako každý jiný, kdo se o to snažil. Když

Jiří Lochman sbírá a nakládá dříví na jedné z přírodovědeckých expedic v australském vnitrozemí

v *Australian Geographic* v roce 1991 vyšel první velký článek doprovázený mými fotografiemi o vědecké výpravě na souostroví Recherche, tak k němu přidali můj krátký životopis, aby mě představili čtenářům. No a v něm napsali, jak jsem opustil Československo, jak jsme se s Maruškou vzali v uprchlickém táboře v Rakousku a posléze přijeli do Austrálie jako političtí běženci. Celé to zakončili větou: „Jak všichni můžete vidět, co byla ztráta pro Československo, bylo rozhodně přínosem pro Austrálii.“ To doopravdy potěšilo.

Maruška: Já bych k tomu snad ještě dodala, že důležitým cílem pro nás bylo podělit se s ostatními o své zkušenosti a zážitky z australské přírody. Zamilovali jsme si australskou buš a chtěli jsme ji přiblížit ostatním. Hlavně malé australské savce, kteří jsou většinou noční živočichové, a proto jsou pro většinu lidí dostupní jenom prostřednictvím fotografie. Ukázat jim australskou zvířenu, a přírodu vůbec, jako něco nádherného, čeho si musíme vážit a co je nutné chránit.

Jaké byly okolnosti vašeho „odchodu“ z Československa v roce 1977 a proč jste si zvolili jako druhý domov zrovna Austrálii? Jako skuteční političtí uprchlíci jste mohli zůstat v Rakousku nebo odcestovat do USA, kde jste měli přátele, kteří by vám pomohli.

Jirka: Jistě, v Rakousku jsme mohli zůstat, protože nám tam byl, jako jedněm z mála v té době, udělen politický azyl. Dodnes máme na památku takzvané konvenční (či ženevské) pasy vystavené v Ženevě, na které jsme nakonec přicestovali do Austrálie. Československé pasy nám byly rakouskými úřady odebrány a vráceny do ČSSR. Bohužel jsme jim museli odevzdat i výjezdni doložky, což mě velice mrzelo, protože jsem měl se svojí výjezdni doložkou recesní záměr. Na STB v Jablonci mě vyslychal nějaký neurvalec s krycím jménem Major Jaromír. No a já jsem plánoval poslat mu svoji výjezdni doložku před odjezdem do Austrálie otevřeně jako korespondenční lístek s nějakou průpovídkou typu „pochybuj, že mě ještě někdy vyštouráte“. Nakonec jsem mu poslal pouze naše svatební oznámení bez průpovídky. A stejně z toho na jabloneckém STB byl poprask, což jsem se dověděl při naší první návštěvě Čech od známého, jehož žena tam v té době pracovala. Ale abych se vrátil k tvým otázkám. V Kanadě a USA jsme měli kamarády, kteří zdrhli v devětašedesátém, tedy o osm let před námi. Ti nám, poté co jsme se s nimi spojili z lágru, nabídli sponzorství, a jedna kamarádka, jejíž manžel už měl v Calgary stavební firmu, i práci. Můj hodně blízký kanadský kamarád nás velice a dlouho přemlouval a asi mi nikdy neodpustil, že jsme za ním nepřijeli a jeho nabízenou pomoc nepřijali. My jsme prostě chtěli začít nový život v nové zemi z vlastních zdrojů, aniž bychom byli na někom závislí a někomu na obtíž. Proto jsme si zvolili Austrálii – zemi, kde jsme nikoho neznali. To byl hlavní důvod, ovšem ne jediný. Já jsem doufal, že se jednou budu zabývat přírodou, a hlavně živočichy, a australská fauna mi prostě připadala daleko zajímavější než kanadský medvěd grizzly. Také se o australské přírodě u nás daleko méně vědělo, což v mé pozdně jinošské mysli znamenalo, že bude co objevovat. A to se nám skutečně podařilo. A to nejen pro sebe, ale i pro rodilé Australany, a dokonce i pro vědu.

V Československu jste, Jirko, hrál ve folkové kapele a vystupoval na Portě. Psal a zpíval jste písně proti komunistickému režimu. Jak to bylo s hudbou dál po příchodu do Austrálie?

Rád bych nejdřív pár maličkostí upřesnil, aby si nikdo, kdo se na hudební dění té doby pamatuje, nemyslel, že se dělám zajímavější, než jsem tenkrát byl. Tak za prvé,

na Portě jsem účinkoval pouze jednou, a to v roce 1968 s trampským ansámblem. Nějakou dobu jsem se také pokoušel chytit v *Country & Western*, a z toho nejdější dobu jsem působil v kapele *Volupsije*, která do dnešního dne existuje. Alespoň nedávno mi někdo poslal fotku plakátu na jejich vystoupení. Ve stejné době jsem ale už také pronikl na folkovou scénu, a to nikoliv v kapele, ale v duu s Eduardem Andršem. On po tom, co jsem zdrhnul, založil *Folk Trio*, které v roce 1990 vyhrálo folkovou Portu s fantastickou písní napsanou k příležitosti odchodu sovětských vojsk z naší vlasti. A co se týká skládání protirežimních písní, tak ono to v těch sedmdesátých letech ani moc nešlo, hlavně se s otevřeně protistátními písničkami nedalo dostat na jakékoli jeviště. To byla doba, kdy Hutkoví už nedovolili vystupovat s ničím jiným než s lidovými písničkami. Oni se v té době chovali jak nepřičetní. V roce 1971 mi nejdřív zakázali naprosto nevinnou píseň *Malé stavení*. Jednalo se o takovou Palečko-Janíkovskou vzpomínku na dětství. V jejím refrénu byl následovný text:

„Je rozbořený to malý stavení,
nezůstal ani plůtek dřevěný.“

A kvůli tomu tu píseň zakázali s odůvodněním, že u nás se neboří, ale buduje. O něco později nám zakázali hrát na vystoupeních píseň proto, že v ní byla pro socialisticky útlacivé obecenstvo dvě naprosto nepřijatelná slova „ksicht“ a „smrad“. To prostě nebylo normální. A samozřejmě to ve mně vyvolalo touhu je nějak obelstít. To se mi povedlo v pětasedmdesátém, kdy cenzuře ušel můj záměr. Musím tady předeslat, že v té době pořadatel kulturní akce musel předložit ke schválení texty všech písní zmocněnci pro kulturu. Myslím, že tak nějak se ta funkce nazývala. No a v tom pětasedmdesátém v Jablonci nad Nisou tam měli někoho, komu to buď zrovna nepálilo, nebo byl přepracovanej, což se samozřejmě stávalo v režimu, který chtěl vědět o všem a mít absolutní kontrolu nade vším. A tak mi prošla parodie na píseň, kterou v té době zpíval Ladislav Vodička *Já tu zemi znám*. Jenže zatímco Vodička v ní jmenoval československé hrady a zámky a různé jiné pamětihodnosti, já jsem je nahradil jmény českých, většinou aktivních kriminálů: Leopoldov, Minkovice, Sabinov, Mírov, Rýnovice, Bory, Pankrác, Servác, Bonifác, Terezín, Opatovice, Ilava, Špilberg, Kartouzy, Všehrady, Jáchymov, Ruzyň, Příbram... „Já tu zemi znám, já rád tu zemi mám...“ atd. Jenže problém byl, že zatímco v STB si stáli na kabelech, posluchačstvo na *Jarním dostavníku* si nestálo. Moje píseň zvedla jásající davy ze židlí, což zase neuniklo estébákům, co měli službu přímo na tom *Jarním dostavníku*. Tím skončila nejen moje hudební kariéra v Čechách, ale také *Jarní dostavníky*. Čímž se konečně dostávám k druhé části tvé otázky, jak to bylo

s mým hudebněním po našem odchodu. Pokud se týká hudebnění v českém jazyce, tak ve Vídni na jedné střední škole jsem nahrál dvanáct písní do programu Karla Kryla ve Svobodné Evropě. To tam vyjednal Kryl, já tam totiž nikoho neznal. A taky ještě v utečeneckém táboře Traiskirchen jsem složil svoji poslední, a dovolím si tvrdit, svoji nejlepší písničku *Malé nádraží*, což je takové harmonicky náročné blues na rozloučenou s vlastí. Takže složením *Malého nádraží* a odvysíláním těch dvanácti písní v rádiu Svobodná Evropa moje muzicírování v českém jazyce skončilo. No a v Austrálii jsme se uskrovnili a z prvních příjmů jsme našetřili na kytaru. Jenže na tu jsem po léta hrál po večerech pouze pro nás, samozřejmě čím dál míň. Až jednou jsem se v Perthu seznámil s vynikajícím bluesovým kytaristou Milanem Hložkem, původem z Napajedel, a s ním a s basovým kytaristou a bubeníkem už léta hrajeme a občas i vystupujeme. Dokonce někdy i pro *Sdružení Čechů a Slováků v Západní Austrálii*, pro něž jsme nacvičili právě onu *Máňu*. Jenže to už je o něčem jiném, tady jde už hlavně o muziku, ne o politický protest.

Jak jste se, Maruško, dostala k počítačové grafice a výtvarnému umění?

Já jsem měla zájem o výtvarné umění už od mládí. Asi za to hlavně vděčím tatínkovi, který vždycky rád kreslil. Použil jakýkoliv kousek papíru, co se mu dostal pod ruku, aby mně a mojí sestře Vlastě něco tužkou nakreslil. Na gymnáziu jsem ale tíhla víc k matematice, proto jsem šla na matfyz. A odtud k dnešní počítačové technice nebylo tak daleko. Tady v Austrálii se oba tyto zájmy spojily ve fotografii. Když jsme s ní v osmdesátých letech začínali, tak to samozřejmě ještě neexistovala digitální fotografie a ani se běžně nepoužívaly computery. Tenkrát jsme ještě fotili na diapozitivy. Po roce 2006 se však pro nás mnohé změnilo: digitální fotoaparáty dohonily kvalitu filmu a my jsme přešli na jejich používání, a tudíž i větší použití počítačové techniky. Počítačová grafika mi otevřela novou možnost vyjádření. Vyjádření nejen toho, co vidím, ale také toho, co cítím. Spojila jsem se s kamarádkou, spisovatelkou a básníčkou Lianou Christensen, a vydaly jsme spolu knihu *Unnatural History* – dělanou speciálně pro výstavu uměleckých knih. Je to kniha o našem vnímání a názoru na přístup lidí k přírodě. Práce na téhle knížce byla velice zajímavá. Šly jsme na to dvěma způsoby: buď Liana napsala báseň a já ji poté vyjádřila graficky, anebo jsem já vytvořila grafiku první a Liana vyjádřila své pocity z obrázku básní. Můj vztah k výtvarnému umění ale není omezen jen na fotografii a s tím spojenou počítačovou grafiku. Ve volných chvílích se hlavně zabývám figurativní keramikou, která je pro mne takovou osobní meditací v ruchu běžného života.

V Československu jste, Jirko, pracoval v Zoologické zahradě Liberec a po příchodu do Austrálie v Zoologické zahradě Perth. Jak hodnotíte své působení v obou zoologických zahradách?

Celkem jednoduše: ani v jedné dnes už velice pravděpodobně nevědí, že jsem tam kdy působil. Alespoň když si od nás před nějakým časem perthská zoo objednala fotky pro expozici papoušků kakadu a já jsem se přišel podívat na jejich instalaci, tak tam všichni žasli, že jsem jejich bývalý spolupracovník. V liberecké zoo v letech, kdy jsem tam působil (tedy zejména začátkem sedmdesátých let), se u zaměstnanců příliš nepodporovala iniciativa. Člověk tam tudíž tak trochu chodil jako do fabriky, kde bylo důležitější, jestli jsem byl včas u píchaček, než jestli jsem nějakým způsobem přispěl k úspěchům v chovu zvířat. Tady je takový malý příklad: s jedním spoluzaměstancem jsme tenkrát přišli s nápadem, že by bylo možné do nově vystavěného pavilonu slonů, který jsem tam měl na starost, instalovat několik terárií s plazy. „So far so good“ – čili prozatím dobře. Liberecká zoo v té době terárium neměla, a tak byl náš návrh realizován. Tím jsem si sice přidělal práci, protože jsem se musel také starat o plazy, ale zase to zvýšilo můj entuziasmus. Ten ovšem šel do vývrtky, když jsem celej nadšený přišel oznámit do kanceláře vedení zoo, že štíhlovky (jedná se o druh exotické užovky *Hierophis gemonensis*) snesly vejce. Bylo mi totiž nařízeno jejich vejce zničit, protože nebylo v plánu štíhlovky množit. V perthské zoo to bylo trochu jiné. Samozřejmě že se ode mne také očekávalo, že budu do práce docházet včas, ale zároveň bylo oceněno, když někdo měl zájem o víc než o nakrmení zvěře, což se zase projevilo v tom, že jsem tam docílil pár úspěchů s množением ohrožených australských druhů. Jedním z nich bylo vůbec první rozmnožení mulgary v zoologické zahradě. Mulgara je takový masožravý vačnatý obyvatel australských pouští, kterého se v zajetí předtím podařilo rozmnožit pouze jednou v padesátých letech. Ale v izolovaných laboratorních podmínkách, které jsou pro chov obvykle vhodnější, neboť tam zvířata nejsou rušena návštěvníky. Bohužel od té doby, co jsem před třiceti lety ze zoo odešel, se mulgaru znovu nikomu v perthské zoo rozmnožit nepodařilo. Pokud vím, tak se jí od té doby podařilo rozmnožit pouze v Parku divokých zvířat v Alice Springs v Severním teritoriu.

Procestovali jste celou Austrálii. Co vás vedlo k tomu, že jste se rozhodli zakotvit právě v Perthu, v nejizolovanějším hlavním městě nejdlehlějšího státu Austrálie?

Maruška: My jsme skutečně Austrálii procestovali už před tím, než jsme dorazili

do Perthu. Po našem příjezdu do Austrálie jsme nejdřív poctivě půl roku chodili v Sydney do kurzu angličtiny, pak jsme dostali asi tak sto kilometrů na jih od Sydney práci, v níž jsme pobýli čtrnáct měsíců, během kterých jsme si našetřili na naši první čtyřkolku, na fotoaparát se základním vybavením a na knihy o australských ptácích, savcích, plazech a žábách. No a s tímto vybavením jsme vyrazili a dva a půl

Red and Green Kangaroo Paw, česky klokanka, rozvítec nebo klokaní tlapka. Trsnatá rostlina, která je endemitem Austrálie, její květ připomíná tlapku klokana (foto J. Lochman)

roku jsme různými směry obkružovali a protínali Austrálii. Občas jsme si někde přivydělali česáním ovoce, přesně jak to dělají dnešní „backpackers“, a hlavně jsme všechno živé i mnoho neživého, co jsme cestou potkali, fotili. Po dvou a půl letech cestování – my jsme to brali velice důkladně – jsme dostali od kamaráda, který obdržel politický azyl v Německu, zprávu, že za týden přiletí do Perthu. To jsme zrovna byli dvanáct set kilometrů na sever od Perthu v městečku Exmouth. Hned další den jsme zapakovali a vyrazili směr Perth. Do Perthu jsme se ale ten den včas nedostali. Přijet do velkého města po půlnoci nedává smysl, tak jsme asi tak šedesát kilometrů na sever od Perthu postavili na nějaké stráni stan a usnuli jako děti. To, co jsme večer kvůli únavě nepostřehli, nás ráno totálně ohromilo. My jsme se totiž probudili do západoaustralského jara, o kterém jsme do té doby neměli potuchy. Tady musím předeslat, že jsme se poslední asi tak rok z těch dvou

a půl pohybovali v pouštních a polopouštních oblastech Austrálie a že jsme si za tu dobu už připadali poněkud vyprahlí. Tady kolem nás všechno kvetlo, celá krajina byla navoněná parfémem divokých květů a hlavně na všem byla rosa. Co nás nejvíc zaujalo, byla paseka plná rozkvetlých klokaních tlapek, o jejichž existenci jsme už věděli v Čechách, ale doposud jsme je nikdy neviděli. Tak jsme se okamžitě dali do jejich focení, což bylo dobře. V roce 2006 se jedna z Jirkových fotek, které ten první

den vyfotil, dostala na pětidolarovou známku. V té době jsme ještě nevěděli, že jsme se probudili v jednom z deseti nejdůležitějších „hot spot“ biologické rozmanitosti světa. Věděli jsme ale okamžitě, že tento kout zeměkoule bude odteďka náš domov.

Jak vznikají vaše fotografie? Jak konkrétně vznikla fotografie nejmenšího skalního klokánka, jehož Aboriginci nazývají monjon?

Maruška: Naše fotografie vznikají dvěma způsoby: buď jsou focené na zakázku, anebo na vlastní triko. Focení na vlastní triko, tedy na vlastní náklady, je dnes už způsob, kterému dáváme přednost, protože máme pocit, že život je příliš krátký

Mareeba Rock Wallaby, česky klokán skalní. Je endemitem Austrálie, žije výhradně ve skalních oblastech (foto J. Lochman)

na to, abychom ho trávili cestováním do míst, ke kterým kupříkladu nemáme žádný vztah nebo kde už jsme mnohokrát byli, a často focením něčeho, co nás vlastně příliš nezajímá. Na vlastní náklady znamená, že si sice všechno musíme zatahnout sami, ale co z takové výpravy přivezeme, je to, o co šlo nám a okamžitě s tím můžeme naložit, jak chceme. V době, kdy jsme se rozhodli vyfotit monjona, nás ještě nikdo neznal, a tudíž jsme neměli jiné východisko, než si onu šestitýdenní výpravu do tehdy ještě skutečné divočiny Kimberley financovat sami. Fotografovat Monjona jsme se rozhodli proto, že to byl jeden z posledních tří australských savců (ostatní dva byli velikosti myši, a tudíž pro většinu lidí bez žádoucího charismatu), jehož fotografie ještě neexistovaly. Chtěli jsme jeho vyfotografování využít k tomu, abychom se uvedli v Austrálii na scénu fotografie přírody, což se nám docela dobře podařilo. Jirka o tom tehdy napsal velký článek pro geografický časopis *GEO* a vlastně

nám tím pootevřel dveře k dalšímu publikování, což následně a velice rychle vedlo k tomu, že jsme v září roku 1986 sešli s prací a začali se živit focením a psaním. Je pro mě až neuvěřitelné, že tomu bylo letos třicet let, co se živíme touto pro nás velice zajímavou činností.

Ve svém portfoliu máte fotografie téměř z celého světa. Co Praha?

Jirka: Musím se přiznat, že jsme Prahu nikdy nefotili. Nějak k tomu nebyla příležitost, nikdo nás tam nikdy neposlal, ani ji od nás nikdo nikdy nepožadoval, takže nebyl zrovna důvod, abychom do výletů za účelem focení Prahy investovali. Sice jsme byli dvakrát v České republice fotit pro článek o návratu evropského bobra a jednou v Čechách a na Moravě fotit místa světového dědictví UNESCO, ale Prahu už v té době měli nafocenu od nějakého Němce. Na seznamu zadaných míst jsme měli Český Krumlov, Kutnou Horu, Telč, Zelenou Horu, Lednici a několik dalších míst, ale Prahu ne. Takže naše návštěvy Prahy jsme si většinou velice užili právě proto, že jsme se tam nemuseli zabývat hledáním neotřelých pohledů, ale mohli jsme Prahu plně vstřebávat vlastními smysly.

Co máte na životě v Austrálii nejraději a po čem se vám u protinožců stýská?

Jirka: Na první polovinu otázky bych mohl odpovědět jedním slovem: kulturu. Mám ovšem na mysli něco jiného než hrady a zámky, i když vůbec nepodceňuji jejich kulturně-historickou hodnotu pro náš národ. Mám na mysli kulturu, která se projevuje v každodenním jednání lidí, protože ta je pro soužití daleko důležitější než kultura z kamene a malty. Tedy jakýsi průsečík kultury a slušnosti. Mně se například v Austrálii nikdy nestalo, aby na mě byl řidič autobusu nevrlej či neochotnej mi poradit, kde mám přestupovat. Nikdy se mi nestalo, aby mě policajt zbuzeroval, aniž bych si byl velice dobře vědom, proč se to stalo. Nikdy se mi v žádném úřadě nestalo, aby mě někdo nechal čekat, zatímco si sáhodlouze vyřizuje soukromý hovor. To neznamená, že tady lidi nemají svoje problémy, že se třeba doma nepohodnou, ale tady prostě není zvykem, aby z toho vytvářeli řetězovou reakci. V Čechách se tohle od našeho odchodu také zaplaťpánbůh hodně změnilo, ale stejně se tam dost často s nepřívětivým chováním setkáváme. Takže to je to, co mám na životě v Austrálii nejraději, ale toho, co mám na životě v Austrálii rád, je mnoho. Na otázku, po čem se mi u protinožců nejvíce stýská, bych odpověděl dvouslovně: po datlech! Datlovitým ptákům se do Austrálie nikdy nepodařilo rozšířit. Není se co divit, že se sem necpali, na dělání děr do neuvěřitelně tvrdého dřeva eukalyptů by potřebovali zobáky z ocele.

Maruška: Co mám na Austrálii nejraději, jsou volné, divoké prostory, kde nepotkáš živáčka, kde neuslyšíš auto či letadlo, kde lze telefonického spojení docílit pouze přes satelit. Rozsáhlost opravdové, nezničené přírody, které už je na naší

Marie Lochmanová fotografuje květiny v australské divočině

planetě tak málo a kde člověk ví, že se musí spoléhat jen sám na sebe. Je to úžasný pocit, když víš, že nejbližší lidské osídlení je třeba pět set kilometrů daleko. A po čem se mi stýskalo a stýská? Samozřejmě po těch nejbližších lidech, kteří jsou na druhé polovině zeměkoule – rodiče, sourozenci a těch pár věrných přátel, kteří nám v Čechách ještě zůstali.

Na poli fotografie máte mnoho úspěchů...

Jirka: Naším cílem je, aby naše fotografie přispívala k ochraně australské přírody... a to se nám snad podařilo. Je daleko snazší vyburcovat lidi k ochraně, když vědí, co v oblasti, která má být chráněna, žije. Když vědí, jak ten který živočich vypadá, jak se živí, jak vypadají jeho mláďata. Jestliže naše fotografie přispěla k ochraně přírody, tak to byl její hlavní účel, a tedy i úspěch. Jedním z našich úspěchů byl ale také nečekaný telefonický rozhovor s českou matkou nezletilého syna. Paní nám volala ze Sydney s tím, aby nám poděkovala, že díky nám začal být její syn hrdý na to, že je Čech.

Saša Kovaříčková

(narozena 16. 2. 1945 v Praze)

- překladatelka a tlumočnice
- bývalá předsedkyně a současná místopředsedkyně Československého klubu v Jižní Austrálii v Adelaide
- organizátorka výstavy *Češi v Jižní Austrálii* (2003)
- editorka krajského časopisu *Život*

Na kondiční hodiny českého jazyka přicházelo do Československého klubu v Adelaide vždy velké množství studentů. Mezi nimi pokaždé seděla pozorná studentka, která o výuku projevovala nevšední zájem a vždy se aktivně zapojovala. Jako překladatelka a tlumočnice si chodila Saša Kovaříčková „osvěžovat“ své češtinářské znalosti, které si po roce 1968 přivezla z Československa do Austrálie. Aby držela krok se současnou češtinou, přicházela do hodin pro novinky v českém jazyce. Se Sašou jsem se ještě setkávala v klubovní pěvecké skupině, kde jsem měla příležitost s ní společně zpívat lidové písně. Citlivá a zajímavá žena, z jejíž řeči je patrné, že má ráda český jazyk, kulturu, svou vlast.

Jednoho letního odpoledne na zahradě jsme se společně vrátily do dob, které pro Sašu a její rodinu nebyly lehké.

Sašo, jak vzpomínáte na rok 1968 v Československu?

Byl to velmi zajímavý rok, protože to byl rok naděje. Všichni jsme doufali, že pražské jaro bude pokračovat dál. Byl to rok, který umožnil věci, které dříve nebyly možné – mohli jsme například snáze vycestovat za hranice. Jenomže se to všechno v srpnu zhatilo. Já jsem pocházela z problematické rodiny – můj tatínek byl v padesátých letech deset let zavřený v kriminále. Bála jsem se, že by se to všechno mohlo zase vrátit do starých kolejí, když se jaro tak zmařilo, a tak jsem se rozhodla, že tady nebudu čekat a že odejdu. V roce 1968 jsem byla mladá holka, bylo mně dvacet tři let. Byla jsem v té době nebojsa, a tak jsem se vydala do světa. Rodiče zůstali doma. Na cestu jsem se vydala s kamarádkou Irenou a zajímavé bylo, že

Saša Kovaříčková nahlíží do nového světa

když jsme vyjely z Prahy vlakem do Vídně, kterým Češi utíkali, tak jak se vlak rozjel, tak mi Irena říkala: „Sašo, já jedu do Austrálie.“ Já na to: „No ty ses zbláznila!“ Já jsem chtěla jet do Německa, vždyť je to hned vedle, za humny. A také jsem uměla dobře německy. Ale nakonec to dopadlo tak, že já skončila v Austrálii a ona zůstala v Německu.

Jak k tomu došlo?

Když jsme přijely do Vídně, tak jsme potkaly Jaroslava Kovaříčka, mého budoucího muže. Irena chtěla zajet do Kolína nad Rýnem, kde měla rodinu. Její nebožtík otec, německý voják, jí odkázal nějaké peníze, ale nechtěl jí je poslat do Československa. Musela si pro ně přijet. Protože Irena nemluvila německy, poprosila mě, jestli bych s ní nejela, aby se se svou německou rodinou domluvila. Z Vídně jsme jely vlakem do Mnichova, kde jsem měla zařízenou práci u Siemensu. Když vlak zastavil ve Frankfurtu, navrhla jsem, že se půjdeme porozhlédnout po městě a pokračovat v cestě budeme až odpoledním vlakem. Daly jsme si tedy zavazadla do úschovny a vyšly před nádraží. Jenomže začalo pršet a já se šla vrátit pro deštník. Za tu chvíli mně ale někdo stačil z úschovny ukrást tašku, a tak zavolali policii, která po nás chtěla adresu, na kterou by nám tašku vrátili. My jsme ale žádnou neměly, my jsme vlastně byly bezdomovkyně. Říkali nám, že ve Frankfurtu musíme zůstat pro případ, že by tašku našli, a tak jsme tam zůstaly tři dny. K mému překvapení mně tašku našli. Tato zastávka ale byla osudová. Ve Frankfurtu jsme totiž nakonec zůstaly a postupně se tam zabydly. Přicházely mně tam dopisy od Jaroslava z Austrálie: jak je tam krásně, jak je tam hezky sluníčko. Jaroslav je básník, takže mi to všechno vybánil. A já jsem se rozhodla, že za ním do Austrálie půjdu. To bylo někdy v prosinci. V Německu bylo zima a v Austrálii sluníčko. Irena se rozhodla, že si počká na svého přítele, který se plavil na lodi, a že až přijede do přístavu, že se ho pokusí

přemluvit, aby emigroval. Zůstala tedy ve Frankfurtu a já odjela do Austrálie. Vidíš, jaký to jsou životní náhody a zatáčky: jedna taška a byla z toho cesta do Austrálie. Přijela jsem tam v prosinci 1968.

Jak se vám v Československu žilo?

Můj otec prožil deset let života v kriminále – s těmi deseti lety se těžko vyrovnávám. Nejenže mi vzali otce na deset let, ale taky se mstili na nás dětech. Moje kamarádky šly na gymnázium a potom na vysokou školu, ale já jsem musela do učení, přestože jsem se učila dobře. Nabízeli mně vyučit se kadeřnicí nebo elektrikářkou a já jsem si zvolila elektrikářku, protože jsem nechtěla lidem sahat na hlavu. Ve třídě jsme byly dvě holky a dělaly jsme na stavbě se zedníky (*smích*). Po vyučení jsem si dala přihlášku na elektrotechnickou průmyslovku, ale zamítli mi ji. Já byla tak rozčilená! Naštěstí s námi v domě bydlel pan doktor Slavík, který pracoval na nějakém ministerstvu. Ten mně řekl, abych mu tu zamítnutou přihlášku, kterou jsem stačila zmuchlat a vyhodit do koše, přinesla, že uvidí, co se dá dělat. Dopadlo to tak, že díky jeho pomoci jsem se na tu průmyslovku dostala. Ale k technice jsem nikdy nesměřovala. Mě vždycky bavily řeči.

Za co byl váš tatínek odsouzený na deset let?

Tatínek přemýšlel po roce 1948 o útěku z Československa, ale v červnu 1948 se narodila moje sestra Blanka, takže naší mamince se s tak malým děckem nechtělo utíkat přes hranice. Maminka tedy tatínka stáhla k tomu, aby neutekl. A tak pokračoval dál ve své živnosti, kterou bylo provozování brašnárství v Praze. Hodně jeho kamarádů uteklo a oni je posílali zpátky přes hranice jako agenty. Jednoho kamaráda chytli, ale podařilo se mu utéct z vyšetřovací vazby. Neměl u sebe žádné peníze, nic, a tak si chytil taxíka. Ale co ho nenapadlo! Jet za mým otcem... Otec mu půjčil na taxíka a kamarád jel dál, ale chytli ho podruhé. Ptali se ho: „Kdo vám pomáhal při útěku?“ Řekl jméno mého otce a ten dostal za tuhle pomoc třináct let kriminálu. Po sametové revoluci byl rehabilitován, ale toho se bohužel nedožil. V roce 1960 dostal amnestii, ale deset let si v kriminále odkroutil. Měl to moc tvrdý: prošel uranovými doly v Jáchymově, kde pracovali sedm dní v týdnu, neměli žádné volno. Zajímavé bylo, že o tom, co prožil, moc nemluvil, když ho propustili... To byla smutná věc, že mně bylo patnáct, když ho propustili... Když ho zavřeli, bylo mně pět a pustili ho, když mně bylo patnáct. A v patnácti? V patnácti má člověk jiné zájmy, o kluky a tak. A on měl také jiné zájmy, o něco jiného. Byl to skoro cizí

člověk... Když byl tatínek v kriminále, tak jsem si ho velmi zidealizovala. Když mě něco trápilo, tak jsem si říkala: „Kdyby tu byl tatínek, tak by to tak nebylo.“ Ale on to byl člověk se svými problémy a zvyklostmi. O svých zkušenostech z kriminálu nemluvil, protože mu říkali: „Pane Čermák, nesmíte o tom mluvit, protože byste se mohl dostat zpátky.“ A ani neměl chuť o tom povídat. Asi věděl, že je to nepřenositelný zážitek. Ale později se trochu rozmluvil. Naštěstí přijel do Austrálie. Chtěla jsem ho pozvat, ale říkala jsem si, že ho asi nepustí, když byl zavřenej. A když se byl ptát, jestli může zažádat, tak mu řekli, že zažádat může, že mu udělají smazání trestu. To bylo v roce 1974. Do Austrálie ho tedy pustili, ale to už byl v penzi.

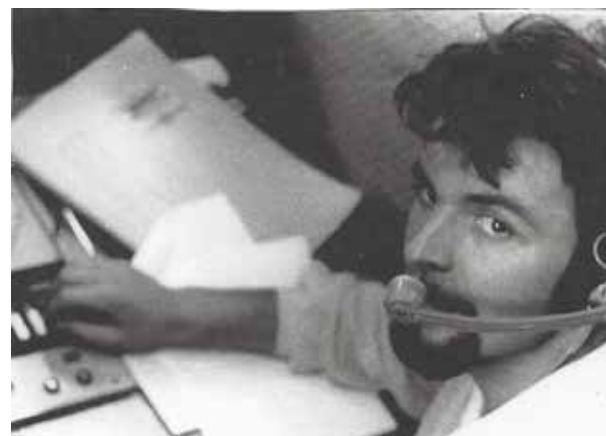
Tatínek byl komunistickým režimem odsouzen... Byla jste po odchodu z Československa odsouzena v nepřítomnosti?

Ano, byla. Jakmile se rodiče vrátili z návštěvy v Austrálii, tak si ještě ani nesusdali kabát, a už je volali na policii. Vyslychali je, co v Austrálii děláme. Tatínek byl celej rozklepanej, protože si moc dobře pamatoval kriminál a výslechy. Na to konto se dozvěděli, kde jsme, naši adresu v Austrálii, takže nám poštou doručili, že jsme byli já a můj muž odsouzeni na dva roky nepodmíněně za to, že jsme ilegálně opustili zemi.

To jste tedy neměli šanci navštívit před rokem 1989 svou vlast, rodinu, přátele...

Časem nám napsali, že se můžeme vykoupit nebo vyplatit, zkrátka zaplatit za školy, které jsme vystudovali, a Československo navštívit. Zároveň ale chtěli informace. Můj muž Jaroslav byl hodně proti komunistickému režimu a psal protikomunistické články, takže na tyhle nabídky vůbec nerefletoval. Brali jsme to tak, že se už nikdy v životě domů nepodíváme, a smířili jsme se s tím. Ale pak přišel rok 1989 a najednou jsme všichni valili oči! Bylo to něco nečekaného! Můj muž pracoval v té době v rozhlasu jako režisér a hned v lednu 1990 si ho australská televize vybrala jako reportéra, který měl se štábem odletět do Československa. Podmínkou bylo, že nesmí kontaktovat svou rodinu v Čechách. Chtěli totiž udělat jeho rodině překvapení, že se tam Jaroslav náhle objeví. Jaroslavovi rodiče již nežili, ale žil jeho strejda Franta a bratr. Přivezli ho tedy do Hraštic, to je v Orlických horách. Zavolali jeho bratra a strejce... (*pláč*). Ještě dneska jsem dojatá... Já jsem u toho nebyla, ale dívala jsem se na to na televizi... Bylo to velice emotivní. Jaroslav tomu všemu nemohl věřit, že se prochází po Karlově mostě... Bylo to úžasný... Za půl roku jsem přijela do Čech já. Ve Francii jsme si půjčili auto a jeli z Německa přes

Cheb. V Chebu na náměstí byla naše první zastávka. Vystoupili jsme a všude byla slyšet čeština! Byl to takovej fantastickéj pocit! Za ta léta jsme si ale Čechy zidealizovali – všude jsme viděli zašlý domy a špinavý silnice... Ale byli jsme doma. Když jsme přijeli do Prahy, tak jsem měla dojem, že se tam zastavil čas, že se tam nic nezměnilo. Našli jsme tam starý obchody, který tam byly před dvaceti lety, stejný zakouřený hospody... Teď už je to všechno jinak.

*Jaroslav Kovaříček
pilně studuje angličtinu
na univerzitě New
South Wales*

Vášim prvním místem po přeletu do Austrálie bylo Sydney...

Ano, tam jsme bydleli sedm let. V Sydney jsem dostala místo na univerzitě v knihovně, protože moje angličtina nebyla zpočátku dobrá. Pamatuji si, že to byla doba před počítači, takže jsme zakládali lístky do kartotéky. Pak jsem se dostala do laboratoře na School of Physics, kde jsem pracovala jako laborantka. Pak ale dostal Jaroslav místo v rozhlasu v Adelaide. Tam jsem pracovala zase na univerzitě. Postupně jsem šla od silnoproudu, který jsem vystudovala na elektrotechnické průmyslovce, po stupíncích dolů k nižším a nižším proudům, až jsem skončila v nemocnici, kde jsme měli na starost kardiostimulátory. Přestože jsem nechtěla studovat techniku, tak mi nakonec v Austrálii pomohla vřdycky k zaměstnání. Pak jsem dostala stipendium na univerzitě, kde jsem prvním rokem studovala němčinu, protože jsem si říkala, že bych s její pomocí mohla proplout prvním ročníkem. Mluvila jsem dobře německy. Ve druhém ročníku jsem si ale vybrala předměty v angličtině a vystudovala jsem bakaláře. Tohle studium mně ale nikdy práci nedalo.

Vždycky jsem chtěla pracovat na ministerstvu pro přistěhovalce. Přestože jsem se anglicky naučila, tak v té době do téhle práce nepřijímali přistěhovalce. Tak jsem se zase vrátila k technice.

Setkání Jaroslava Kovaříčka a Alexandry Cermákové provdané Kovaříčkové v Sydney

Jak jste se ale dostala k překladatelství a tlumočnictví?

V roce 1980 přišli do Adelaide Čechoslováci, kteří si našli díрку ven přes Jugoslávii. Přišlo jich dost, asi sto rodin. Hledali, kdo jim bude překládat a dělat informačního úředníka... já už vlastně ani nevím, jak jsem se k tomu dostala... zkrátka jsem uprchlíkům z Československa dělala překlady, protože tady nebyli překladatelé a tlumočníci. V té době tady vznikla organizace *NATI*, která zaváděla akreditaci překladatelům a tlumočnickům a která byla garancí odbornosti. Tam jsme my uchazeči o kvalifikaci překladatele a tlumočnicka museli skládat zkoušky. Mě vždycky velmi bavila čeština a taky jsem na univerzitě studovala angličtinu, tak jsem zkoušky složila a od roku 1980 pracuji jako překladatelka a tlumočnice z češtiny do angličtiny a z angličtiny do češtiny. Tedy oběma směry. Tady v Adelaide jsme tři překladatelky.

Jaké byly začátky v Austrálii?

Stát nám moc nepomáhal. Dostali jsme od něj minimální podporu. Jaroslava ubytovali v Sydney v hostelu a já jsem po příletu bydlela v *YWCA (Young Women's Christian Association)*. Ubytování jsme měli i s jídlem, ale kapesné jsme nedostávali. Museli jsme si co nejdříve najít práci. V 80. letech už vláda uprchlíkům kapesné dávala, ale my ho neměli. Ale nejtvrdší to měla první emigrace po roce 1948, kdy si stát uprchlíky vybíral podle svalů a kvality zubů. Stát nezajímala odbornost, oni potřebovali dělníky. Emigranti si v těchto letech museli odkroutit dva roky v profesi, kterou jim stát určil. Jejich kvalifikace jim nebyla uznána a oni museli znovu vystudovat to, co vystudovali ve své vlasti. Když jsme přišli do Austrálie, měli jsme štěstí, že v Sydney byla studentská aktivistka, která měla kontakt s lidmi z Československa a všimla si, že je tam hodně studentů, kteří nemohli pokračovat ve studiu, protože neuměli anglicky, nebo profesionálů, kteří bez angličtiny nemohli vykonávat svou práci. A tak zorganizovala měsíční intenzivní kurz angličtiny, a to nám ohromně pomohlo. Hustili to do nás a potom jsme neměli problém najít práci, což v té době ještě problém nebyl. Dokonce nám nabídli stipendia, která jsme dostali. Bylo nás asi třicet a kurz byl určen pro Čechoslováky. Ti, kteří ovládli angličtinu dobře, šli hned studovat na univerzitu a jiní si našli práci. Ale vláda neuznávala hned plné vzdělání. Vzdělaným lidem trvalo nějakou dobu, než jim byla uznána kvalifikace. Nejsložitější to měli lékaři, technické obory to tak složité neměly.

Bylo něco, co vás v Austrálii překvapilo?

Cestovala jsem po Evropě, a tak jsem si myslela, že znám svět. Ale ona ta Austrálie je trošku jiná... ty zvyklosti třeba. Byli jsme pozvaní na „Christmas Day“ na večeri, ale bylo po všem! Oni totiž mají Štědrý večer v poledne.

Neuvažovali jste o nějakém jiném místě, kde byste žili?

Ale ano. Jaroslav měl totiž potíže s hledáním práce, protože vystudoval muzikologii. Nechtěli ho dokonce vzít ani na vybírání ústřic (*smích*). Ale přitom mu na velvyslanectví ve Vídni slibovali, že se v Austrálii uplatní. Ale po příletu se ukázalo, že angličtina je zádrhel číslo jedna. Tak se našel a chtěl jít zpátky do Evropy. Nakonec ho poslali na nějakou komisi pro uprchlíky, kde seděla nějaká paní Margaret Fitzpatrick, která se ho ujala a vozila ho na různá místa, kde by mohl najít uplatnění. Nakonec ho zavezla do rozhlasu ABC a tam si ho nechali. Začínal tam jako poslíček. A protože neuměl dobře anglicky, tak toho někteří využívali. Naváděli

Aktivity v Československém klubu, Saša Kovaříčková první zprava

ho třeba, aby při předávání balíčku řekl: „Here is your bloody fucking parcel.“ Tak takové byly jeho začátky. Nebo mu říkali, že jeho jméno Jaroslav je moc dlouhé, tak mu budou říkat Tom. No to bylo něco pro něj! To naprosto odmítal a striktně po všech požadoval, aby používali jméno Jaroslav. Potom v rozhlasu dostal místo technika ve studiu. V roce 1974 chtěl pořád do Svobodné Evropy do Německa, ale nechtěli ho tam vzít. Nakonec to v ABC v Adelaide dopracoval na režiséra.

Co vám chybí v Austrálii a co v Čechách?

V Austrálii mně chybí rodina a kamarádky, třeba ty z průmyslovky. S nimi mám pořád kontakty. Chybí mně, že si s nimi nemůžu sednout na kafe a klábosit. Klábosit o rodině, o životě, o tom, jak jsme nahoře a dole. To je taková terapie! Že se můžeš takhle s někým vypovídat. A tohle mně chybí asi nejvíc. V Čechách mně zase chybí ten rozlehlý prostor. V Čechách ti pořád někdo dechá na krk.

Adolf Dubský

- obchodník se dřevem
- Novoaustralán

Již od roku 1628 obchoduje rodina Dubských se dřevem. Píše se rok 2015 a já sedím s panem Adolfem Dubským v jeho domě, který si vystavěl, jak říká, na důchod. Zdá se ale, že na odchod do důchodu zdaleka nepomýšlí. Sice omezil některé ze svých pracovních aktivit, ale stále mu jich zbývá více než dost. Příjemnou a uvolněnou atmosféru podkresluje v domě Dubských česká dechovka a já se ptám:

Jak jste se dostal k obchodování se dřevem? Zdá se, že vaše příjmení vás k tomuto byznysu předurčilo. Začal jste s tímto byznysem až po příchodu do Austrálie?

Moje rodina, rodina Dubských, obchoduje se dřevem již od roku 1628. Dokonce máme rodinný erb, na kterém je znázorněn dub a sekyra. Můj praděda Dubský měl dřevařství v Železně Rudě, kde bylo kolem hodně lesů. Praděda se soustředil hlavně na výrobu dubových parket. Duby mám rád, a tak jsem je vysadil i tady v Austrálii.

Co dělali vaši rodiče v Československu?

Můj táta byl sedlák. Jednou takhle za ním přišel jeho kamarád, který byl policajt, a říká: „Hele, radši se s rodinou seber a co nejrychleji utečte, protože o tobě vědí a jdou po tobě.“ Táta ho poslechl. Jednoho dne začal předstírat, že rodina jede na sena. Naložil na vůz osm dětí a maminku a u státních hranic s Německem prásknul do koní a hranice přešel. Nic jsme s sebou neměli. Všechno jsme museli nechat v republice. Maminka se starala o devět dětí. Nejdřív se rodičům narodily tři holky a potom čtyři kluci. Já byl druhý nejstarší z kluků. Po nich se narodila jedna holka a potom kluk. Bylo nás devět.

Vyprávěl jste mně neuvěřitelný příběh o ilegálním přechodu hranic celé vaší rodiny v roce 1948...

Ano, bylo to neuvěřitelné... Moji rodiče měli v Železně Rudě statek s kravami, koňmi, se vším. Byl tam taky mlejn a pila. Po našem útěku nám komunisti statek

zabavili. Dnes už statek bohužel nestojí, všechno rozebrali. Jako malej kluk jsem tam po všem lezl, všechno bylo moc krásný. Odhaduju, že ten statek by dneska byl tak dvě stě let starý. Já jsem se na náš dům byl podívat v šedesátých letech za Dubčka. Ale strašně jsem se bál, že mě v Československu zavřou. To bylo tehdy tak, že kdo utekl a nevyrovnal se se státem, měl ohromný problém. Ale já utíkal s rodiči, když mi bylo devět let. Jak jsem se mohl vyrovnávat? Ale pravda je, že tehdy byla

*Adolf Dubský
s dcerkami
Bohdany Pěvy
Šolcové*

absurdní doba. Komunisti mně mohli klidně říct: „Jsi Čech, a tak si to odpykáš.“ Po těch 50. letech v socialistickém Československu jsem nikomu a ničemu nevěřil. Po revoluci jsem žádal o restituci. Vypočítali mně, že mám platit za údržbu našeho majetku. Ale vždyť všechno bylo zplundrovaný! V Sudetech kolem Železné Rudy a Šumavy jsme měli nějaké pozemky.

Čím jste chtěl v životě být?

Když jsem vyšel ze školy, tak se táta rozmýšlel, co se mnou udělá. Kdybychom zůstali v republice, tak jsem měl bejt lesnickej adjunkt, tedy myslivec. Víte, tehdy, když jsme utekli ve čtyřicátým osmým roku, tak můj táta věřil, že komunismus nebude fungovat, že se to musí změnit a my se zase vrátíme zpátky domů. A tak proto chtěl zůstat v Německu s tím, že za pár let přijedeme zpátky. Počítal s převratem, návratem do republiky, že dostaneme majetek zpátky a zase budeme hospodařit

jako dřív. Ale čas běžel a se svržením komunismu to vypadalo beznadějně. Takových lidí, jako byl můj táta, bylo hodně – pořád si mysleli, že komunisti padnou. Po čtyřicátým osmým utíkalo hodně vzdělaných lidí, kteří si mysleli, že komunismus nebude mít dlouhého trvání. A ono to trvalo čtyřicet let!

Jak jste se dostali do Austrálie?

V roce 1948 jsme překročili hranice do Německa. Bylo to čerstvě po 2. světové válce, takže hodně zemí mělo nedostatek lidí. Pak to byla Kanada, Amerika, Argentina a Brazílie. To byly hlavní země, které braly uprchlíky. V Austrálii bylo tehdy jenom 4 a půl milionu lidí. Austrálie, Nový Zéland a Pákistán také braly uprchlíky. Tyhle země preferovaly lidi, kteří pocházeli z Evropy, chtěly lidi podobné kultury. Bránily se tak přílivu Asiatů. Po příjezdu do Austrálie jsme měli my běloši daleko snazší integraci než černoši. Přesto nám ale Australani říkali Nový Australani nebo používali hrozný nadávky. A teď si představte ty trable s mým jménem! Já se jmenuju Adolf... V 50. letech, kdy jsem chodil do školy, tak na mě pokřikovali: „Adolf Hitler!“ To byl hrozný cejch. Ale já jsem každému jednu prásknul a on utekl. V utečenec-kém táboře v Německu jsme dostali nabídku zemí, které braly lidi. Rodiče chodili na pohovory a táta se rozhodl, že půjde na pohovor do Austrálie. Říkal: „To je mladá a velikánská země. Tam je budoucnost. Potřebujou tam lidi, tak tam pojedeme.“ Mojí mamince tehdy někdo napovídal, že žralok sežral nějakého uprchlíka a maminka se strašně bála odjet do Austrálie. A to ještě nevěděla nic o pavoucích a hadech... Můj tatínek ani já jsme nikdy nelitovali, že jsme si vybrali Austrálii. Všichni jsme tu vyrostli... Ale taky musím říct, že Austrálie je ta největší díra na světě. Není tu kultura, politika se tu pořád mění. Na druhé straně tu je demokracie a nikdo vás tu nesleduje. Ale hodně se to tu mění. Vše se spojuje a globalizuje. Věci, které tu nebyly, tu najednou jsou. Některé dobré věci mizí.

Jak probíhalo vaše vzdělávání v novém domově?

Ve čtyřiapadesátým roku jsem šel poprvé do školy. Nemluvil jsem anglicky, a tak jsem dělal všechno, co dělaly druhé děti. Vždycky ráno byl nástup žáků, australská vlajka šla nahoru, učitel salutoval a všichni bez rozdílu kultury jsme zpívali hymnu.

Jaký byl rozdíl mezi Australany a Novoaustralany?

Anglosasové byli tehdy protežováni. Když jsem šel do armády, tak jsem se v šarži nemohl jako Novoaustralan dostat dál než k hodnosti kapitána.

Vyprávějte mi o vaší vojenské kariéře ve Vietnamu...

Jako mladý muž jsem vstoupil do armády a sloužil jsem tři roky ve Vietnamu v oddílu pěchoty. Pro mě jako mladíka byla válka ve Vietnamu zpočátku vzrušující. Bylo to dobrodružství a myslel jsem si: „Nic se mi nestane.“ Když jsem odjížděl do války, tak můj táta plakal. Říkal mi, že mě tam zabijou. Ale já tomu nevěřil. Naštěstí jsem se vrátil v pořádku. Nejdříve jsem šel do vojenské akademické školy ve Victorii a stal jsem se podporučíkem a pak mě poslali do Vietnamu, kam jsem odcházel jako poručík. Ve Vietnamu jsem dosáhl hodnosti kapitána, ale protože jsem neměl naději na postup, tak jsem se vrátil zpátky a od roku 1971 jsem začal obchodovat se stavebním dřívím. Takže Dubský se vrátil zpátky ke dřevu. Ve Vietnamu nám všem šlo o krk. Naučili jsme se spoléhat jeden na druhého, chránit se navzájem a rozpoznat, komu lze věřit. Občas se totiž stávalo, že kulky lítaly i zezadu z vlastních řad. Vietnam byl pro mě velké ponaučení – kdyby se dnes začala válka ve Vietnamu, tak bych tam určitě nešel. Když je člověk mladej, tak nevěří, že by se mu mohlo něco stát.

Když jste rozjížděl dřevařský byznys, byl tu někdo podobný jako vy?

V armádě jsem vystudoval účetnictví. Pracoval jsem pro jednu stavební firmu dva a půl roku. Bylo tam hodně Novoaustralanů, ale nejvíc Italů. Během těch let jsem došel k rozhodnutí, že bych se mohl osamostatnit a začít obchodovat se stavebním dřívím. Nejraději jsem pracoval s Novoaustralany, protože měli daleko lepší pracovní morálku než Australani. To trochu platí i dnes.

Kde žijí vaši sourozenci?

Všech pět kluků a čtyři holky tady v Jižní Austrálii. Všichni jsme sem odjeli. V rodinné tradici dřevařství pokračuju já, moje sestra a dva bratři. Mladší bratr Ruda byl se mnou v armádě, ale zůstal v ní déle než já. Mladší bratr byl lékař, další elektrikář a Karel byl tesař.

Libor Adam

(narozen 4. 6. 1951 v Liberci)

- šéfkuchař
- kuchařská celebrita Austrálie 70. a 80. let
- nositel několika cen v oblasti gastronomie, např. vysoce ceněného *Chaine des Rôtisseurs*

Libora Adama znají obyvatelé Melbourne jako špičkového kuchaře, který vařil v těch nejvyhlášenějších restauracích ve městě, například v Southern Cross Hotel nebo Old Melbourne, kde připravoval jídlo pro řadu hvězd světového šoubyznysu. Za své gastronomické umění získal několik prestižních ocenění a ve své době patřil k nejlepším kuchařům v Austrálii, o kterých psal tisk.

Nezapomínal ani na vaření v Národním domě v Melbourne, tzv. Sokole, kde se svou

Článek představující Libora Adama v dobovém tisku

manželkou čínského původu vařil tradiční českou kuchyni. Na krajany nezapomíná ani dnes, kdy pro ně jako šéfkuchař v důchodu vaří na zakázku knedlíky. Myslí ale také na malé krajanské stravníky: každý rok o letních prázdninách jedí jeho báječné knedlíky děti na letním táboře na Šumavě v Belgrave.

Když jsem překročila práh jeho domu, okamžitě jsem poznala, že se v této domácnosti mísí dvě odlišné kultury. Tato česko-čínská rodina vytvořila ze svého domu oázu klidu a pohody, kde převládají tradiční čínské barvy, zvláště červená a žlutá. Ale český element si tu také našel své místo, a to na stěnách, kam Libor pověsil obrazy českých památek, zvláště těch na Liberecku, a také dekorace, které zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech zdobily byty Čechoslováků.

Měla jsem štěstí a setkala jsem se s Bobim, Liborovým synem, který přiletěl z Číny, aby navštívil svého otce. Libor k této příležitosti uspořádal večeři v domě a grilování na zahradě, kam mě pozval i s mou rodinou. Své kulinářské umění nezapřel – sestavil pro nás úžasné menu se vším všudy a my jsme si všechny chutě a vůně užívali zcela hrůla. Jako bychom seděli v nejluxusnější restauraci ve městě, obklopeni dobrými přáteli.

Jako milovník českých filmů disponuje Libor ve svém domě rozsáhlou videotékou, z níž mým dvěma malým dcerkám s potěšením nabízel české pohádky. Bylo zajímavé pozorovat ty tři, jak spolu v dalekém australském Melbourne sedí na pohovce, ze které sledují pohádky „Obušku, z pytle ven“, „S čerty nejsou žerty“ a další českou filmovou klasiku a při tom mlsají tatranky.

Libore, jak jste se dostal do Austrálie?

Do Austrálie jsem se dostal díky soudruhu Brežněvovi. Ten vlastně umožnil, že nás odjelo víc (*smích*). Tenkrát nás odjelo více než dost. Já jsem vycestoval spolu se svým tátou v roce 1968. Bylo mně šestnáct let, chodil jsem do školy a táta říkal: „Pojď, pojedeme na zkušenou do světa.“ A tak jsme jeli. Ale musím říct, že jsem vlastně na zkušenou dotedka (*smích*). Náš odchod z Československa nebyl zvlášť dramatický: jeli jsme na dovolenou do Jugoslávie (musím říct, že dlouholetou dovolenou) a odtud jsme se dostali do Vídně. A potom z Vídně do Austrálie. Tam jsme se neplavili lodí jako uprchlíci po čtyřicátém osmém. My osmašedesátníci jsme už letěli. Do Austrálie jsme jeli proto, že brala uprchlíky hned, na ostatní země se muselo čekat. Když jsme dorazili do Austrálie, internovali nás do uprchlického tábora v Bonegilla, která je asi tři sta kilometrů od Melbourne.

Jak vypadal život v uprchlickém táboře Bonegilla?

Bonegilla byla bývalá vojenská kasárna, kde bylo soustředěno několik stovek uprchlíků. Nebyli tu jenom Čechoslováci, ale taky Jugoslávci, Poláci, Maďari a další národy z Evropy. Stály tam plechové boudy z vlnitého plechu. V nich nebyla žádná klimatizace, jenom tam stála postel, vyfasovali jsme deku a tak jsme prostě bydleli. Byla to vlastně taková noclehárna. Měli jsme společný sprchy, záchody, jídelnu, byla tam marodka a malá samoška. Probíhaly tu kurzy angličtiny a pro děti tu byla školka. Tenkrát to nebyl žádný luxus, žádný hotel Ritz. Tenkrát jsme jako uprchlíci žili v naprosto odlišných podmínkách než uprchlíci dnes. Dnes mají uprchlíci dostatek, my tenkrát dostávali jenom dva dolary na týden. To stačilo akorát tak na zmrzlinu nebo na pivo. Museli jsme jíst, co se uvařilo, jídlo jsme si nemohli vybírat. Upek se třeba beran a museli jsme ho sníst, přestože jsme na skopové maso nebyli my Čechoslováci zvyklí. Tohle maso dost jedli Jugoši. Nám ale hrozně smrdělo. V táboře byl sociální pracovník, který ale nebyl třeba, protože lidi si hledali práci sami. Tenkrát bylo práce hodně.

Prožil jste na australském kontinentu kulturní šok?

Ano, to určitě. Když jsme přistáli v Sydney, nacpali nás do autobusu a jedem. Jízda do tábora Bonegilla trvala dvanáct hodin! Bylo to, jako bys chtěla projet celým Československem od Aše až po Košice, možná ještě dál... Po cestě jsem viděl vyhořelou krajinu – shořelá pole, buš, domy, zkrátka bushfire. Všude všechno vypálený, a do toho to horko! Zkrátka byl to šok, na to jsme nebyli z Evropy zvyklí. Tak se tu jezdilo na druhý straně a vzdálenost mezi městy byla neuvěřitelná. Když jsi chtěla jet z jednoho města do druhého, trvalo to několik hodin. A když jsme se šli po příjezdu do tábora projít, tak jsme každou chvíli narazili na nějakého hada. A ty mouchy! Jednou jsem zabil dvacet čtyři much jednou ranou – to byl můj osobní rekord (*smích*).

Jak jste si hledali práci?

Lidi jezdili z tábora stopem do Sydney, do Melbourne nebo do bližších měst. Tam hledali práci. Ale najít práci byl trochu problém, protože anglicky jsme neuměli, přestože v táboře probíhaly kurzy angličtiny. A někteří ani na ty kurzy moc nebyli... V táboře jsem s tatínkem strávil asi pět neděl a potom jsme odjeli do Melbourne. Do tábora totiž jezdili starousedlíci, kteří nabízeli práci anebo zprostředkování

práce. Přijel tam taky jeden, kterej měl hospodu v Melbourne a ten říkal: „Přijedte tam k nám, já vám zařídím práci.“ A tak jsme jeli. Tehdy se uprchlíci starali sami o sebe, nespolehali se na pomoc státu. Když si našli práci, museli si sehnat taky byt a začít žít na vlastní pěst. Když si člověk našel práci, kde dostal 40 dolarů týdně, tak to byla průměrná výplata.

Když jste s tatínkem utíkali, bylo vám šestnáct let. Co jste v Československu studoval?

V Liberci jsem se vyučil kuchařem. Na praxi jsem vařil v různých hospodách a restauracích v Liberci, třeba v Radničním sklípku.

Jako kuchař jste jistě neměl v Austrálii o práci nouzi. Kde jste odstartoval svou kariéru kuchaře a jak se vám začínalo?

Jako kuchař jsem měl vždycky práce dost. Nikdy jsem neměl potíže si práci v gastronomii najít. Lidi zkrátka potřebují jíst, a tak jsou kuchaři žádaný. Přicházeli sem lidi, kteří tu velmi dlouho nemohli najít uplatnění ve svém oboru, a tak museli pracovat s lopatou. Intelektuálové to měli nejhůřší. A taky doktoři, kteří museli medicínu znovu tady v Austrálii vystudovat. Ale já jako kuchař problémy neměl. Začal jsem vařit v jedné hospůdce, odkud jsem přešel do americké hotelové company, do Intercontinental Hotels, která tady v Melbourne měla hotel Southern Cross. To byl tehdy nejlepší hotel, kde jsem pracoval asi dvanáct let. Když jsem přišel do kuchyně v té hospůdce, vlastně jsem začínal. Anglicky jsem moc neuměl a vaření bylo taky dost odlišné od toho, jak jsem vařil doma v Československu. Vařilo se tu totiž jinak než po našem. S tou angličtinou byla opravdu potíž, ale měl jsem kliku, že vedle naší hospody měl jeden Čech svou restauraci. V naší kuchyni to vypadalo tak, že jsem vařil, kolegové mně napsali na kus papíru objednávku, a protože jsem tomu nerozuměl, hned jsem s tím papírem běžel za tím Čechem, který mně to přeložil. Pak jsem běžel zpátky a uvařil jsem objednávku. A tak jsem vlastně celý den běhal z jednoho baru do druhýho. Když jsem potom vařil v hotelu Southern Cross, pracovalo v kuchyni sto dvacet kuchařů. Tady jsem se učil, zdokonaloval ve vaření a učil se anglicky.

Jaký byl rozdíl mezi vařením v Československu a v Austrálii?

Rozdíl byl obrovský. Třeba v surovinách – tady byla jiná mouka, jiné mléčné výrobky, některé suroviny se tu nedaly koupit nebo se tu používaly suroviny, které

jsem u nás neznal. Mám takovou historku s hrachem (*smích*): když mně v kuchyni řekli, ať uvařím hrach, tak jsem ho vysypal na stůl a začal přebírat. Seběhli se kolem mě, koukali na mě jak na blázna a ptali se, co dělám. Já na to, že přebírám hrach. Ptali se proč a já odpověděl, aby tam nebyly kamínky a jiné nečistoty. Vůbec to nechápali.

Článek z dobového tisku: Libor Adam jako nositel ocenění Victoria's Young Chef of the Year

Nevěděli, že u nás v Československu se všechno přebíralo – hrach, rýže... Dříve za komunistů jsme to v českých hospodách dělali. Ale teď po revoluci je to bohudík jinak. Anebo když jsem dělal poprvé jíšku! U nás v Čechách je hladká, polohrubá a hrubá mouka, ale tady v Austrálii je jenom hladká a hladká smíchaná s kypřicím práškem, tzv. selfrising flour. Když jsem dělal jíšku, tak jsem použil tu s kypřicím práškem a nalil ji do omáčky (*smích*). Bylo to jako v pohádce *Hrnečku, vař!* Omáčka začala bobtnat a kypět a začalo to týct všude po kamnech a celý kuchyni. Kolegové v kuchyni se mi strašně smáli. Taky tu neznali guláš, omáčky ani knedlíky. Tady se grilovaly steaky, který člověk tenkrát v Československu skoro neviděl. Z ryb jsme znali snad jenom toho kapra, ale v Austrálii byla široká nabídka ryb, hlavně těch

mořských. Když jsem do Melbourne přišel, tak tu neexistovala restaurace s českou kuchyní. Ale doma v rodině jsem česká jídla vařil.

Na své kuchařské ceny byste si mohl vzít vozík...

Tehdy se hodně pořádaly různé „competice“ a výstavy s jídlem. To mě moc bavilo a rád jsem se zúčastňoval. Vyhrál jsem několik soutěží a získal nějaký medaile (*smích*). Třeba jsem získal ocenění *Victoria's Young Chef of the Year*, které jsem získal díky českému jídlu – *Pork Fillets Adam*. Vepřové maso jsem nadíval vejci, hráškem a šunkou a přílohou byly brambory a zelenina. Mělo to úspěch. Když jsem vyhrál soutěž, kterou potom pořádal Intercontinental, tak jednou z cen byla

Z kuchyně šéfkuchaře. Libor Adam připravuje knedlíky pro letní tábor na Šumavu v Belgrave

cesta kolem světa: byl jsem třeba v Americe, Kanadě a s tou kompanií, s kterou jsem začal, jsem navštívil asi pětadvacet hotelů po celém světě. Jak v Evropě, tak po ostrovech. Z té cesty jsem přijel zpátky a začal zase pro ně dělat. A asi po jedenácti letech jsem změnil pozici, kde jsem pracoval jako řadový kuchař, a stal se Executive Chef (tedy šéfkuchař), kde jsem pracoval pětadvacet let. Během této práce jsem taky začal pomáhat v Sokole a se mnou celá moje rodina, kterou jsem časem založil: moje paní, dcera a syn. Pár let v Sokole jsem pomáhal. Vařili jsme tam hlavně česká jídla.

V hotelu Intercontinental byly jistě ubytované nějaké hvězdy šoubyznysu, s nimiž jste se jako šéfkuchař setkal...

Ano, vařil jsem třeba pro Johna Wayna, Beatles, Ginu Lollobrigidu, Muhammada Aliho, Sinatru, skupinu ABBA... Každý rok se pořádal v Melbourne nějaký filmový festival, takže sem přijížděly velké hvězdy, které se ubytovávaly u nás v hotelu. Na mém jídle si vždycky všichni pochutnali. Vždycky když přijeli muzikanti, tak jsme do jedné nebo do dvou do rána museli čekat, až skončí jejich koncert. Když přišli, tak jsem jim musel rychle něco uvařit, tak jsem byl vlastně v kuchyni dvacet čtyři hodin denně. S těmito hvězdami jsem se setkával. Když se najedli, tak mně přišli potrást rukou. S Johnem Waynem jsem třeba hrál karty... To už je dlouho. Nikdy by se mně ale ani nesnilo, že budu jednou vařit pro takové hvězdy.

Vaříte ještě, i když jste v důchodu?

Vařím knedlíky, ale není o ně velký zájem. Hlavně je dodávám na zábavy a letní tábor na Šumavu.

Kdo vás ke kuchařině přivedl?

Kuchařina, to byl vlastně rodinný kšeft. Táta dělal kuchaře a vedoucího hotelu a maminka taky dělala v hotelu, takže celá rodina do toho byla zapojena. Tatínek vařil v Grandhotelu Nový Bor. Myslím, že teď se jmenuje Pražák. Ale v současnosti to vypadá úplně jinak, protože to je předělaný a taky jeho kvalita šla dolů.

Často zmiňujete potíže s angličtinou. S jakou jazykovou výbavou jste z Československa utíkali?

Utíkali jsme s češtinou a ruštinou. Táta ještě uměl trochu německy, takže jsme se ve Vídni trochu dorozuměli. Pár slovíček německy jsem uměl, ale ne moc. Takže když jsme přijeli do Austrálie, tak jsme byli bez jazyka. V uprchlickém táboře Bonegilla byly naštěstí kurzy angličtiny, které byly zadarmo. Když jsme ale potom začali pracovat, tak nebyl čas na kurzy. Museli jsme chodit do práce, abychom si vydělali peníze na živobytí. Celý den jsem stál u plotny a angličtinu se učil za běhu.

Jak jste potkal svou ženu?

Bydlel jsem ve „fletech“, činžáku, a naproti mně bydlela moje budoucí žena. Koukali jsme si z okna do okna a pak jsme se potkali na silnici, zadívali se do sebe a bylo to. Moje žena nebyla Australanka, ale Číňanka. Aby mohla zůstat v Austrálii, vzali jsme se.

Jaký komunikační jazyk jste ve vaší rodině používali?

Svou dceru a syna jsem naučil jenom několik slov česky. V rodině jsme mluvili anglicky, čínsky a sem tam nějaké slovo česky. Děti se naučily anglicky a čínsky, protože chodily do australské a čínské školy. Když se s dětmi vidím, tak mně ale řeknou česky: „Ahoj, jak se máš?“ Je to hezký slyšet. Když jsem v Sokole s manželkou vařil, tak tam se mnou děti chodily každý měsíc. Tehdy byla zábava každý měsíc. Moje

Zprava: Bobi, Libor Adam, Bobiho snoubenka, Bohdana Pěva Šolcová a její dcerky

česko-čínská rodina v Sokole zažívala české Vánoce, Mikuláše, Velikonoce a tak. Každé tři neděle se v Sokole něco konalo, tak mně tam rodina chodila pomáhat. Takže se děti s českými zvyky seznámily.

A co české zvyky u vás doma?

Doma jsme slavili české Vánoce, a to 24. 12. A slavíme je takhle dosud. Když moje děti přijedou, tak vědí, že Vánoce jsou dvacátého čtvrtého a ne dvacátého pátého, jak to mají Australani. Na Štědrý večer máme večeři. Se zvyky českých

Velikonoc jsem svou rodinu taky seznámil. Když se slavily Velikonoce v Sokole, tak se pořádaly velikonoční zábavy. Pekl jsem tam mazance, manželce a dceři jsem ukázal pomlázku, vyšupal je, taky jsme malovali s dětmi vajíčka. A tyhle zvyky jsme provozovali i doma.

Které zvyky přinesla vaše žena do rodiny?

V naší rodině se mísily české, čínské a australské zvyky. Nejdříve jsme slavili české Vánoce, to jsem manželku naučil, protože Čínani Vánoce neslaví. Pak jsme slavili po našem Nový rok, potom čínský nový rok (ten je asi o měsíc a půl později), pak přišel *Australia Day* ... Já jsem na tom vlastně vydělal, že jsem si vzal manželku z jiného kulturního prostředí, s níž jsem žil v Austrálii, tedy zase v jiném kulturním prostředí (*smích*). V naší rodině se všechno drželo. Když jsme třeba jeli k manželčině rodině do Číny, do Hong Kongu, tak jsme všechno dělali po čínsku. I teď, když jedu za dětmi do Číny, tak to všechno držím.

Navštívily vaše žena a děti Českou republiku?

Ano, začátkem ledna roku 1990 celá moje rodina odlétala z Austrálie. Tady v Melbourne bylo 35° C, tedy hezky teploučko. Vezli jsme s sebou nějaké ovoce. Do Prahy jsme neletěli přímo, protože jsme museli kvůli vánicím čekat ve Švédsku. Všechno to ovoce, které jsme v krabicích vezli, zmrzlo. Když jsme přistáli, bylo minus 20° C! Tahle cesta byla moje první od roku 1968, kdy jsem utíkal. Pro mou rodinu to bylo opravdu zajímavé setkání s českou kulturou a českým podnebím. Nikdy předtím neviděli sních. Moc se jim to líbilo – klouzali se, padali, sáňkovali...

Jak jste po dvaceti dvou letech vnímal svou vlast?

Já jsem byl hlavně soustředěný na svou rodinu v Čechách, s níž jsem se konečně mohl po tolika letech setkat. Ale co mě hned zaujalo, byla ta malinkost Čech a taky ta špína tady. U nás na Liberecku jsem hned objel naše hrady a zámky, které v Austrálii nenajdeš. Své ženě a dětem jsem ukázal Prahu, všechno jsme to tam prošli, všechny pamětihodnosti. Praha a vůbec celé Čechy se jim moc líbily, bylo to pro ně něco velmi zvláštního – ty staré domy, kostely, hrady a zámky.

Podařilo se českým kuchařům obohatit australskou kuchyni?

Ovšemže. Australská společnost je multikulturní a každá národnost, která sem přišla, přinesla něco nového. To platí také o Čechách. I nám se podařilo něco nového

přinést. Nikde na světě neexistuje taková multikulturní země, jako je Austrálie. Tady je výběr všeho. Českým jídlům se tu ale prorazit nepodařilo. Ty naše český knedlíky se prostě v Austrálii neuchytily. Své kolegy v práci jsem ale vařit knedlíky naučil nebo třeba vepřo-knedlo-zelo, svíčkovou, ale jak jsem již řekl, moc to netáhlo. Nebylo to tak oblíbené jako třeba australský „pie“. Turci tu mají třeba kebab, Italové pizzu, oblíbená je tu indická a asijská kuchyně. Nám Čechům se podařilo vylepšit nějaké postupy při úpravě některých jídel, jako jsou třeba různý „stew“, „casserolly“. Chuťově tato jídla pozvedli. Ale opravdovým přínosem do australské gastronomie byl Milan Vyhnálek na Tasmánii, který začal jako první vyrábět sýry, které do té doby Australani neznali. Ohromně přispěl k rozvoji mlékárenství a sýrařství. On to tady rozjel. Českým jídlům se tu nepodařilo prosadit, to nás českých kuchařů zase nebylo tolik.

Sestavoval jste v hotelu jako šéfkuchař české menu?

Jak už jsem se zmínil, v hotelu jsem své kolegy naučil vařit některá česká jídla. Měli jsme je dokonce na menu, ale chodili na ně jenom český Čížkové, Maďaři, Poláci, zkrátka ti, kteří tahle jídla znají. Pořádali jsme tehdy třeba čtrnáct dní český kuchyně. Ale taky jsme vařili maďarskou kuchyni. Lidi chodili, ochutnali, byli spokojení, chutnalo jim, ale aby tady po těchto jídlech byla poptávka, to ne. Ani tady nebyla pořádná česká hospoda. Český jídla jsou dobrý a český kuchaři jsou taky dobrý, ty se uchytnou všude po světě. Ale český jídla jsou jiný, jsou těžší. Jsou plný mouky a smetany, hodí se do našeho podnebí, ne do tohohle australského vedra. Ale v Česku se teď taky vaří jinak než třeba před dvaceti lety. Teď je trend všechno odlehčovat, a to i tradiční kuchyni, jíst víc zeleniny, používat míň smetany. Takže když si dneska dáš svíčkovou, tak je omáčka hodně oranžová, protože ji nastavují mrkví. Ale ty jiný tradiční jídla jsou taky jiný. Třeba různý roštěný... když jsi přišla dřív do restaurace, tak tam měli různý druhy roštěných, několik druhů gulášů, pajšl a další takový jídla. Dneska už musíš mít v Čechách přehled, kde si můžeš dát tu opravdovou klasiku. Dřív to bylo všude a nic jiného. Dneska jsou všude pizzy, hamburgery, čína, odlehčená klasika...

Přišel někdo z krajanů s nápadem založit českou hospodu?

Ale ano, jenomže nic se tu neuchytilo. Ani v současné době není v Melbourne česká hospoda. A musím říct, že se tu Češi málo podporují. Uchytila se tu ale česká

cukrárna Praha na Blaf Road. Když jsem tu v Melbourne začínal v šedesátých letech, tak jsem jim tam pomáhal. Když jsem pracoval jako šéfkuchař, tak jsem se snažil pomáhat krajanům a zaměstnával jsem je u nás v hotelu. Jeden čas jsem tam měl dvacet pět Čechů! Dělal všechno: od mytí nádobí, vaření, uklízení a tak podobně. Jeden z těch Čechů, kterému jsem u nás dal práci a který nějakou dobu bydlel u mě, založil cukrárnu Praha. Občas jsem mu tam z práce jezdil pomáhat. Ale od té doby jsme se už neviděli. Každý kdo přijel, tak o mně slyšel. Přišli za mnou a já jim dal práci. Ale z těch lidí, který jsem zaměstnal, teď nevidím ani jednoho (*smích*). Každý šel svou cestou. Nikdo se teď nehlásí, tak se asi mají dobře.

Co pro vás znamená Česká republika?

Česká republika pro mě pořád zůstává domovem. I když jsem v Austrálii strávil víc let než u nás doma, tak je to pro mě domov. Vždyť jsem se v Čechách narodil. A vždycky to pro mě bude domov, který se zapřít nedá. V Čechách jsem chodil do školy, vyučil jsem se tam, měl jsem tam rodiče, mám tam sestry. Zkrátka je to pro mě pořád domov. Nejraději mám Liberec. Jsem rodák z Liberce, ale většinu života jsem žil v Novém Boru. Tam jsem chodil do školy a kuchařinu jsem se učil v Liberci. Se svou rodinou v Čechách jsem neustále v kontaktu. Hodně si skypuju se sestrama. Ale doma jsem už vlastně tady v Austrálii, vždyť jsem tu už skoro padesát let.

Co vám chybí v Česku a co v Austrálii?

V Česku mně vlastně nic nechybí, a když se mi v Austrálii stýská, tak se seberu a letím se podívat na sestry do Čech. Když jsem měl tady v Austrálii rodinu, tak to bylo jiný. Teď jsem tady sám, protože moje děti jsou ve světě. Pokaždé, když přijedu do Čech nebo do Austrálie, tak porovnávám. Když jsem v Česku, a zvláště když je to dýl, tak si rád připomenu australskou přírodu, tu buš, to je prostě nádherný. Ale zase když jsem v Austrálii, tak si zase říkám, jak jsme v Čechách byli tady na tamtom zámku nebo támhleto. A příroda je v Čechách taky krásná a tady v Austrálii to schází.

Chtěl byste něco vzkázat svým krajanům v České republice?

Učte se anglicky, budete to potřebovat. Je to jediná řeč, kterou se domluvíte po celém světě.

A chtěl byste se podělit o nějaký svůj recept?

Ale samozřejmě! Třeba zrovna o recept na jehněčí. Jehněčí maso se totiž v Čechách od revoluce konzumuje více, než tomu bývalo za komunistů.

Jehněčí žebírka v listovém těstu**INGREDIENCE:**

450 g jehněčího hřbetu (asi 4 žebírka)
120 g listového těsta
80 g mrkve
80 ml jehněčího výpeku
čerstvý tymián
sůl a pepř

POSTUP PŘÍPRAVY:

1. Jehněčí hřbet osolíme, opepříme a posypeme čerstvým tymiánem.
2. Rychle orestujeme v pánvi a vložíme do trouby, kde maso pečeme 5 minut. Necháme ho zchladnout.
3. Mrkev nakrájíme na tenké nudličky a lehce orestujeme.
4. Jehněčí hřbet poklademe mrkví a zabalíme do listového těsta. Kostí zůstanou venku.
5. Maso znovu vložíme do trouby, kde ho pečeme do růžova asi 15 až 20 minut.
6. Servírujeme s jehněčím výpekem a řeřichou.

Dobrou chuť, krajané!

Slovo autorky závěrem

Československý exil v Austrálii je velmi specifický. Z vyprávění krajanů-emigrantů vyplynulo, že emigrace do Austrálie byla v drtivé většině případů poslední volbou, neboť emigranti preferovali odchod do Kanady, USA nebo zemí západní Evropy. Austrálie byla zemí velmi odlehlou, drsnou, téměř neznámou a v době emigrace málo rozvinutou. Tato země nepředstavovala v žádném směru zlatou loď a emigranti se mnohdy museli potýkat s odmítavým postojem většinové společnosti, která je považovala za druhořadé občany. Dlouho si museli Čechoslováci-Novoaustralané budovat respekt a uznání. Nově příchozí také zažívali civilizační šok, a tak začít nový život na takovém konci světa vyžadovalo velkou odvahu a sílu.

V krajaňských komunitách v Perthu, Adelaide a Melbourne jsem se jako učitelka českého jazyka setkala s emigranty osmačtyřicátníky a osmašedesátníky, lidmi, kteří odešli z Československa po roce 1948 a 1968. Lidmi, kteří byli pronásledováni a diskriminováni komunistickým režimem. Jaká škoda, že jsme o takové Čechy přišli, neboť šlo o osobnosti vědy, kultury a umění. „Co bylo ztrátou pro Československo, bylo rozhodně přínosem pro Austrálii.“ Všichni odcházeli z vlasti s těžkým srdcem a svůj odchod dosud prožívají jako trauma.

Přestože tito krajané žijí většinu svého života v Austrálii, již přijali za svůj domov, s láskou vzpomínají na svou vlast, váží si svého mateřského jazyka a zajímají se o dění v České republice.

Milí krajané v Austrálii, děkuji vám za všechna krásná setkání a důvěru. Děkuji vám, že jste se podělili se mnou o svou minulost, mnohdy bolestnou. Bylo mi ctí, že jsem mohla zachytit vaše životní příběhy, které jsou pamětí českého národa.

Za velkou podporu a pomoc děkuji Olze Vlachové, bez níž by tato knížka těžko vznikla.

Bohdana Pěva Šolcová

Redakce DZS

Mgr. Lucie Šafarčíková, PaedDr. Olga Vlachová

Grafický koncept a sazba

Ondřej Kunc – artLab, 2017

Vydává

Dům zahraniční spolupráce

Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1

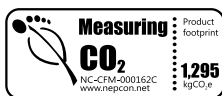
www.dzs.cz

Autorské příspěvky nemusejí vyjadřovat názory redakce.

V zájmu sjednocení pravopisné a grafické podoby jsou texty jednotně upraveny podle současných Pravidel českého pravopisu, podrobnější informace jsou souhrnně uvedeny v pokynech pro příspěvatele časopisu Krajiny češtiny. Pokud jsou uveřejněné texty doslovným přepisem vyprávění v češtině, jsou ponechány v původní podobě.

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ

Cílem projektu *Češi ve světě, příběhy* je zmapovat život zahraničních Čechů. První díl, který se zabýval krajaný v Jižní Americe, vyšel v roce 2015. Druhý díl, jenž představil několik generací chicagských krajanů, byl publikovaný v roce 2016.

Tento třetí díl připravila Bohdana Pěva Šolcová, která v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí pracovala jako učitelka češtiny u krajanů v Austrálii. Během ročního působení na různých místech Austrálie poznala řadu krajanů, kteří si ve svých srdcích uchovali lásku ke své vlasti. Pomocí silné vůle a nezdolné energie si naši krajané navzdory překážkám nejen dokázali vybudovat v Austrálii nový život, ale mnozí z nich se stali vynikajícími odborníky, vědci a umělci mezinárodního významu.

Tuto útlou knížku, kterou jste nyní dočetli, nelze chápat jen jako soubor zajímavého vyprávění, protože jsou to příběhy, které se skutečně staly. Věříme, že pro všechny čtenáře mohou být zdrojem poznání, poučení a inspirací.